

KULTTUURI KIPINÖI
TULEVAISUUSAJATELU PEDAGOGISENA HAASTEENA
LAURA-MAIJA HERO

TUOTTAJA 2020

KIRJOITAJA

FM **Laura-Maija Hero** toimii Metropolia Ammattikorkeakoulun lehtorina kulttuurituotannon koulutusohjelmassa sekä Tuottaja2020 -hankkeen tutkijana ja koordinaattorina. Hän on aikaisemmin toiminut kansainvälisissä kokemuksellisten markkinointiratkaisujen kehittämistehtävissä sekä markkinointiviestintään ja brändinhallintaan liittyvissä tehtävissä teknologiateollisuudessa. Lisäksi hän on toiminut visuaalisen kulttuurin saralla moninaisissa tuottajan tehtävissä kuvataiteen järjestöissä. Kirjoittaja on peruskoulutukseltaan FM (estetiikka, taidekasvatus) ja opiskellut myös mm. Aalto Yliopiston Taideteollisessa korkeakoulussa.

TUOTTAJA2020

Hero, Laura-Maija (2011) Kulttuuri kipinä. Tulevaisuusajattelu pedagogisena haasteena

ISBN 978-952-5797-46-6 (pdf)

Tuottaja2020 - Osaraportti 5
Metropolia Ammattikorkeakoulu
Kulttuuri ja luova ala
Helsinki 2011

Tämä kartoitus on toteutettu osana Metropolia Ammattikorkeakoulun koordinoimaa, opetushallituksen hallinnoimaa ja Euroopan Sosiaalirahaston osarahoittamaa Tuottaja2020 -hanketta. Hanke on toteutettu yhteistyössä Metropolia Ammattikorkeakoulun, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cuporen, Mikkelin ammattikorkeakoulun, Yrkešhögskolan Novian, Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry:n kanssa.

Laura-Maija Hero 2011

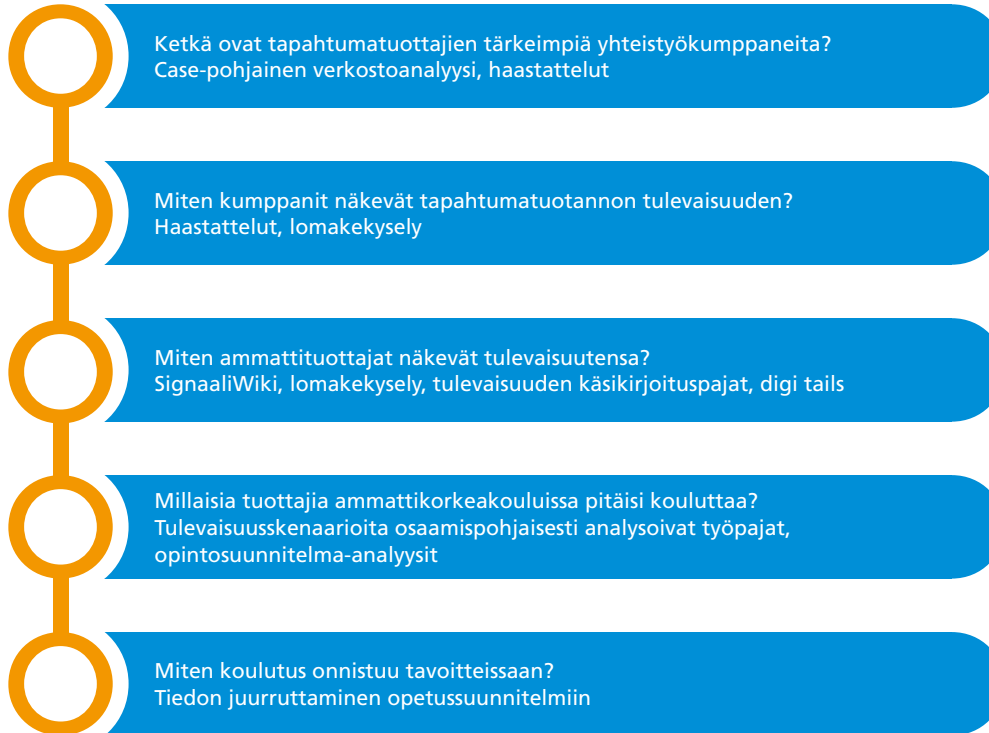
Tämän kirjan teksti on julkaisuhetkellä vapautettu yhteisöomistukseen (Public Domain). Tekstiä voi vapaasti kopioida, julkaista ja muokata, kokonaan tai osittain vain, jos tekstin mainitset alkuperäisen tekijän. Kirja on luettavissa ja kopioitavissa internetissä: <http://Tuottaja2020.metropolia.fi>

Kannen kuva: © Elle Is Oneirataxic (Flickr.com) | Taitto: Riikka Käkelä-Rantalainen

TUTKIMUSPROSESSI

KOLME VUOTTA – VIISI SYKLIÄ

Aluksi

Tämä julkaisu on viides raportti syksyllä 2009 alkaneesta Tuottaja2020 -hankkeesta. Hankkeessa pidettiin 24 tulevaisuusverstasta lukuvuoden 2010–2011 aikana, ja niihin osallistui iso kirjo kulttuurituottaja-ammattilaisia ja opiskelijoita sekä kulttuurituotannon tutkintoon johtavan koulutuksen sidosryhmiä. Tässä raportissa kartoitan tulevaisuusajatteluun innostamisen pedagogisia haasteita ja luovien menetelmien mahdollisuuksia tulevaisuusverstastoiminnassa. Voisiko tulevaisuusajattelua juurruttaa laajemminkin? Mitä hyötyä siitä olisi? Tulevaisuuspedagogiikkaa voisi hyödyntää esimerkiksi ammattikorkeakoulun perustehtävän, alueellisen kehittämistyön toteutuksessa. Tulevaisuusajattelu nähdään strategiatyön perustana ja siksi osallisina ovat muutkin kuin kulttuuri-sektorin toimijat. Hankkeen puitteissa kootut menetelmät tarjoavat lisätyökaluja tulevaisuusajattelun juurruttamiseksi ja siihen valmentautumiseen.

Innostuin kovasti tulevaisuusajattelusta ja siihen valmentamisesta tulevaisuusverstaissa, joita pidin osana Tuottaja 2020-hanketta. Erityiskiitos kulttuurituotannon YAMK-tutkintoa suorittaneille, asiantuntijoiksi opiskelleille kulttuurituotannon ammattilaisille, jotka osallistuitte pitkään verstatoteutukseen. Kiitokset Katri Haloselle, joka auttoi minut alkuun tässä kirjoitustyössä ja jaksoi yötä myöten kommentoida. Kiitokset myös

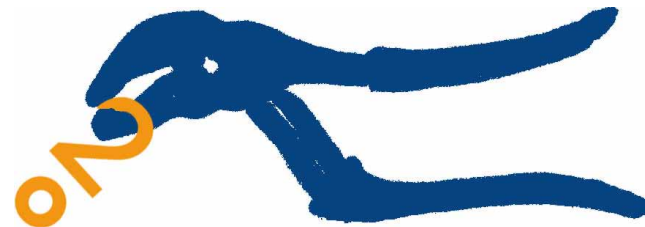
teille, rakkaat tutkijaklubin jäsenet, arvokkaista huomioistanne ja tulevaisuusverstaidenne aineistoista.

Tuottaja2020 on Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osarahoittama valtakunnallinen hanke, joka liittyy opetushallituksen hallinnoimaan Manner-Suomen ESR-ohjelman työmarkkinoiden toimintaa edistäviin hankkeisiin. Euroopan sosiaalirahastosta tuetaan muun muassa työelämän tarpeisiin vastaavan koulutuksen järjestämistä sekä opintojen jälkeen työelämään siirtymisen vauhdittamista. Tuottaja2020 -hankkeen päämääränä on ennakoida kulttuuritapahtumien tuotannon muutosta ja muutoksen myötä tulevia haasteita tuottajan osaamiseen. Näkökulmina hankkeessa korostuvat sekä tuottajien että tuottajia ympäröivän toimijakunnan näkemykset. Keskiössä on etenkin tapahtumatuotannon parissa työskentelevään kulttuurituottajaan kohdentuvien osaamishaasteiden tunnistaminen. Tutkimusprosessi tähtää kotimaisen ammattikorkeakoulutasoisen kulttuurituottajakoulutuksen kehittämiseen.

Helsingissä 12.5.2011

Laura-Maija Hero

SISÄLTÖ

Aluksi	5
1 Johdanto	8
2 Tulevaisuusajattelun herättäminen pedagogisena haasteena	11
2.1 Skenarointi tulevaisuusverstaiden päämääränä	15
2.2 Jaettu asiantuntijuus: $1 + 1 = 3$	17
2.3 Tulevaisuusverstaas yhteisönä	21
3 Tuottaja2020 -tulevaisuusverstaas	24
4 Verstaaden muuntaminen tutkimusaineistoksi	29
5 Tulevaisuusajattelua verstaalla	31
5.1 Herättelyä	31
5.2 Tulevaisuusverstaas katsoo ulospäin: Signaalipaja	34
5.3 Heittäytymisen mahdollisuus: Tarinapaja	44
5.4 Kohti moniaistista tulevaisuusajattelua: DigiTarinapaja	51
5.5 Kokonaisen skenaarioprosessin pilotti: Tulevaisuuden tuottaja	57
6 Tilaa luovalle: Tulevaisuusajattelu mahdollisuutena	65
Liitteet	70
Lähteet	80
Kuvat	82
English Summary	83

1 Johdanto

Tuottaja2020 -hankkeessa ennakointityö tähtää tapahtumatuotantokentän tuottajakeskeisten tulevaisuusskenaarioiden rakentamiseen kulttuurituotannon alan koulutuksen kehittämiseksi. Ennakointityö toteutettiin kaksivaiheisena prosessina. Ensimmäisessä vaiheessa lukuvuoden 2010–2011 aikana pyrittiin erilaisia kulttuurituotannon alan kohderyhmiä osallistamalla keräämään toimialan mahdollisia, toivottavia ja ei-toivottavia tulevaisuuskuvia. Näitä kuvia tuotettiin tulevaisuusverstaissa, jotka toimivat kulttuurituottaja-ammattilaisten, toimialan sidosryhmien ja opiskelijoiden tulevaisuusajattelun foorumeina. Verstaiden ohjaajina toimivat hankkeen tutkijat, jotka toimivat päätyönään ammattikorkeakouluissa lehtoreina ja yliopettajina. Tulevaisuusverstaat toteutettiin pääasiassa luovana työskentelynä, jossa pääpaino oli tulevaisuussignaalien havaitsemisessa, tarinankerronnassa, luovassa ajattelussa, keksimisessä ja kuvittelussa. Lisäksi mielikuvitusta stimuloi hankkeen pajojen visuaalinen ulottuvuus: tulevaisuuskuvat/tahtotilat ja mahdolliset tulevaisuudet visualisoitiin pidemmissä verstaskokonaisuuksissa audiovisuaalisiksi digitarinoiksi.

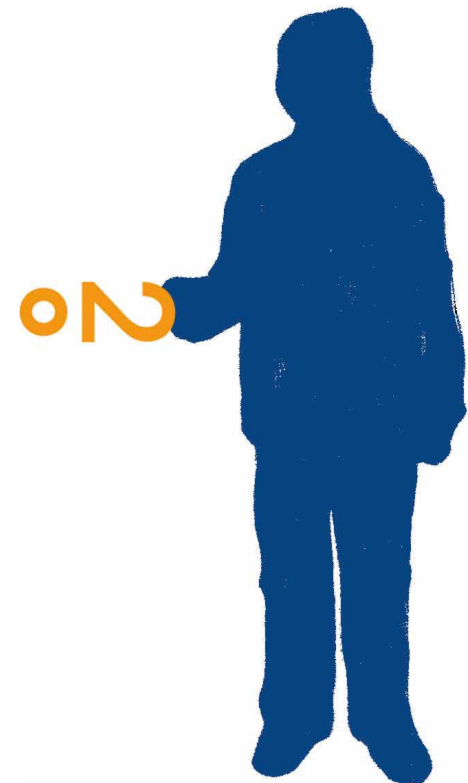
Toisessa vaiheessa lukuvuonna 2011–2012 hankkeessa toteutetaan nk. skenaariovaihe, ja vasta tätä keskeiset valinnat tunnistavaa polkujen sikermää tulee pitää tulevaisuustyöskentelyn lopputuotoksena. Tuottaja2020 -hankkeen tutkimusprosessissa kulttuurituotannon alan osaa-mistarpeita avaavat skenaariot tulevat siis olemaan monivaiheisen tulevaisuustyöskentelyn lopputuotoksia. Tulevaisuusverstaiden tavoite on

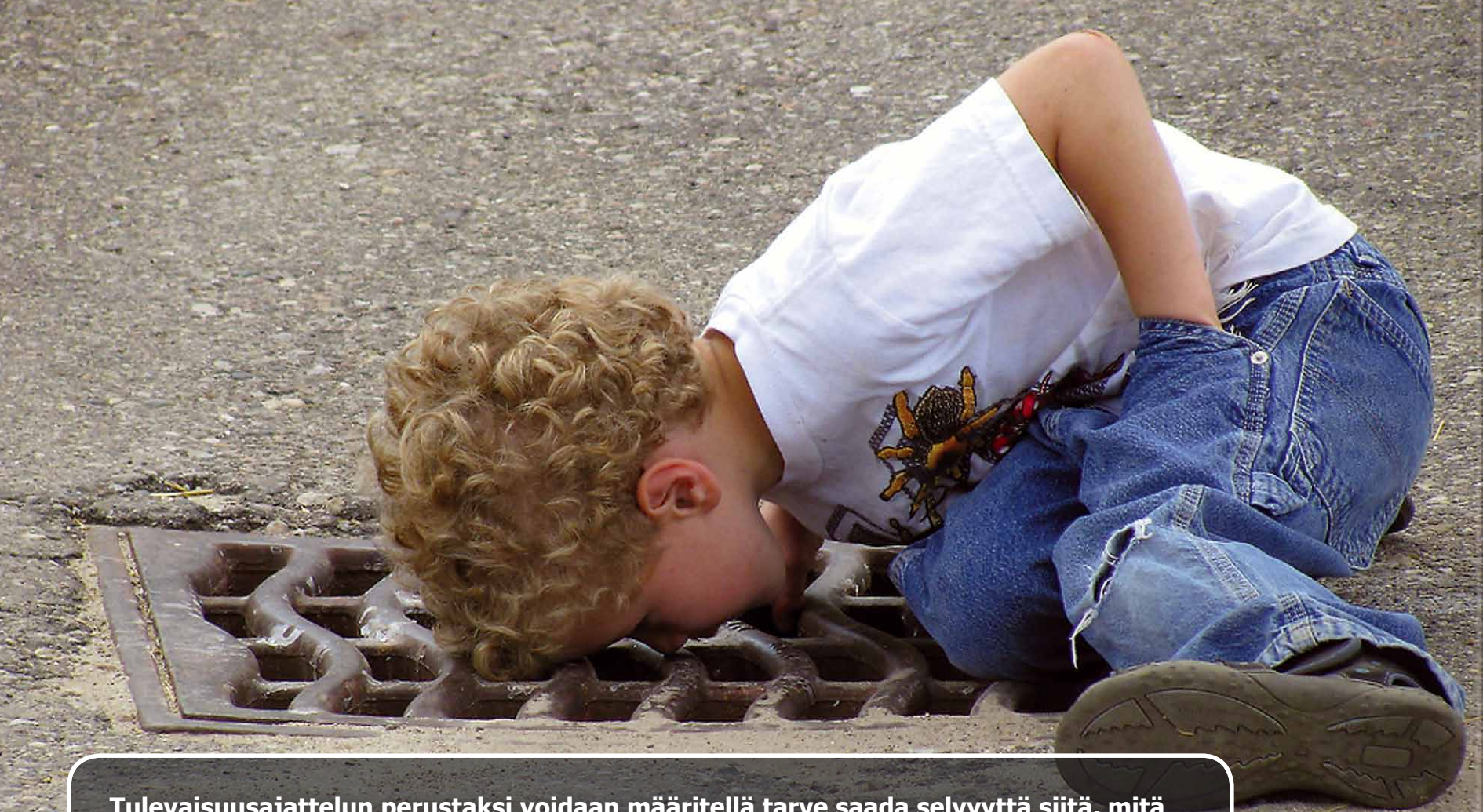
ollut tuottaa aineistoa ja materiaalia, erityisesti tulevaisuuskuvia ja niihin johtaneiden keskustelujen taltiointeja, jotta kulttuurituotannon alan koulutuksen tutkijat saavat mahdollisimman paljon informaatiota, inspiraatiota, faktaa, tarinaa ja tapauksia koulutuksen suunnittelua tukevien skenaarioiden luomisen aineistoksi. Tulevaisuuskuvia tuotettiin monella eri menetelmällä, monessa eri yhteydessä, monella erilaisella joukolla. Nämä tulevaisuuskuvat ovat tässä raportissa kuvaillun verstasyöskentelyn tavoitteena. Toisena, nähdäkseni yhtä tärkeänä, tavoitteena oli tulevaisuusorientaation ja proaktiivisen toimintatavan juurruttaminen alan toimijoiden ja opiskelijoiden työhön.

Tässä raportissa tarkastellaan hankkeen tulevaisuusverstasyöskentelyn pedagogisia haasteita ja tulevaisuusajattelun syntymistä verstaasohjaajien ja verstaasiin osallistuneiden näkökulmista. Hankkeen päämääränä ei ollut kehittää parasta käytäntöä tulevaisuusverstasyöskentelyä har-kitseville, vaan testata erilaisia tulevaisuusverstastoteutuksia ja malleja erilaisille kohderyhmille ja erilaisiin käyttötarkoituksiin. Tässä raportissa kuvaillaan lähemmin verstaiden pedagogista ulottuvuutta, verstaata asi-antuntijatyöskentelynä sekä luovana toimintana toteutettuja pajamuotoja, kuten signaalipajaa, tarinapajaa ja digitarinapajaa (audiovisuaaliseen tulevaisuuskuvaan tähtäävä, tarinallista kerrontaa hyödyntävä työmenetelmä) sekä arvioidaan niiden tulevaisuusajattelua stimuloivaa toimintaa. Kyseessä ei ole objektiivisuuteen tähtäävä tutkimus, vaan tulevaisuusajattelun teeman tarkastelun tavoitteena on jakaa Tuot-

taja2020 -hankkeen kokemuksia tulevaisuusverstastyöskentelyä har-
kitseville oppilaitoksille tai muille organisaatioille. Keskeinen kysymys
Tuottaja2020 -hankkeessa onkin, kuinka pidentää hankkeen vaikutuksia
pysyviksi ja kuinka juurruttaa tulevaisuusajattelua kulttuurituotannon
toimialalle laajemminkin.

Toivon, että tämä teksti antaa ajatuksia ammattikorkeakoulujen opet-
tajille ja kulttuurituottajille heidän pohtiessaan sitä, miten tulevaisuus-
suuntautunutta ajattelua voisi sparrata ja kehittää. Se tarjoaa perinteis-
istä kyselylomakkeista ja haastatteluista poikkeavia lähestymistapoja
tulevaisuusajatusten keräämiseksi. Näiden menetelmien kehittäminen
on ollut yksi Tuottaja2020 -hankkeen päämääristä. Toivottavasti raport-
ti myös innostaa lukijan pohtimaan omaa henkilökohtaista sekä oman
toimialansa tulevaisuutta ja rohkaistuu luovalla tavalla havaitsemaan
sitä tulevaisuustietoa, joka ympäröi meidät arjessamme. Tulevaisuutta
ei voi ennustaa, mutta sen rakentamiseen voi aktiivisesti osallistua. Jos
itse kiinnostuu tulevaisuuden rakentelusta ja pyrkii harjoittamaan sitä
aktiivisesti, on helpompi innostaa opiskelijat ja kollegat mukaan tulevai-
suustalkoisiin.

Tulevaisuusajattelun perustaksi voidaan määritellä tarve saada selvyyttä siitä, mitä tulevaisuudessa voi nykytietämyksen perusteella tapahtua, sekä löytää perusteet nykyhetkessä tehtäville valinnoille. Mahdolliset maailmat koostuvat monista vaihtoehtoisista tulevaisuuksista, joiden perusteella voidaan tehdä valintoja. Tulevaisuusajattelu voidaankin nähdä tapana jäsentää elämää, valintoja ja päätöksiä.

2 Tulevaisuusajattelun herättäminen pedagogisena haasteena

Systemaattinen tulevaisuuden tutkimus ja käytännönläheinen, proaktiivinen tulevaisuusorientaatio ovat kasvattaneet merkitystään viime vuosina kaikilla elämäalueilla. Mm. kulutustottumusten muutokset, työelämän murros ja elämysyhteiskuntaan siirtyminen vaikuttavat kulttuurialan toimijoina tulevaisuusorientaatioomme; meidän on osattava paremmin ennakoida tulevaisuuttamme ja valmistauduttava suunnitelmallisemmin muutoksiin. Tulevaisuusorientaatio on nähty myös asiantuntijan kilpailuetuna, keinona erottautua muista asiantuntijoista. Nyt tehtävät päätökset ja valinnat vaikuttavat tulevaisuuden laatuun, siihen, millaisena tulevaisuus meille omalla alallamme toteutuu.

Tulevaisuusajattelun perustaksi voidaan määritellä tarve saada selville siitä, mitä tulevaisuudessa voi nykytietämyksen perusteella tapahtua, sekä löytää perusteet nykyhetkessä tehtäville valinnoille. Englanninkielissä käsitteitä ”futures thinking”, ”futures studies” ja ”futures research” käytetään useimmiten monikollisina, koska ne perustuvat ajatukseen, että mahdolliset maailmat koostuvat monista vaihtoehtoisista tulevaisuuksista, joiden perusteella valinnat tehdään. Tulevaisuudentutkimus voidaankin nähdä myös tapana jäsentää elämää, valintoja ja päätöksiä.

Tulevaisuusorientoitunut ajattelu näyttäytyy sekä yksilön että yhteisön tasolla. Yksilö muodostaa tulevaisuuskuvia henkilökohtaisten näkemystensä pohjalta. Nämä näkökulmat kumpuavat arkielämästä (ks. esim. Rubin 1995; Masini 1993). Toisaalta tulevaisuusajattelu rakentuu osana kommunikaatiota ja on siinä mielessä voimakkaan kollektiivinen. Sen muodostaminen edellyttää osallistumista keskusteluihin, muiden näkemysten kuuntelemista, havaintoherkkyyttä ympärillä olevien tulevaisuussignaalien tunnistamiseksi. Yksilötason tulevaisuusajattelu kehittyy vain hakeutumalla avoimeen kommunikaatioon, jonka tuloksena voi syntyä myös yhteisiä, jaettuja visioita mahdollisista tulevaisuuksista.

Tulevaisuusajattelun pedagogiikkaa on tutkittu lähinnä lasten ja nuorten näkökulmista. Esim. Anu Mikkonen (2000, 18) on käsitellyt väitöskirjassaan ”*Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus*” (2008) tulevaisuusajattelun keinoksi ja välineeksi tulevaisuutta koskevan tiedon hankkimiseksi, hahmottamiseksi ja arvioimiseksi. Tulevaisuusajattelun tärkeimmiksi piirteiksi Mikkonen nostaa kyvyn visioida tulevaisuutta ja laatia sen varalle suunnitelmia, muokata niitä tarpeen vaatiessa sekä kyvyn arvioida päätösten seurauksia tulevaisuudessa sekä kyvyn nähdä kokonaisuuksia, niiden osatekijöitä ja osatekijöiden riippuvuussuhteita ja kyvyn arvioida niitä. Kyseessä on siis systeemiajattelun taito, jolla tarkoitetaan sitä, että asiat nähdään sekä kokonaisuutena että osatekijöinä. (Mikkonen 2000, 19–20.) Vaikka väitöskirjassa keskitytään nuorten kasvatukseen, systeemi-seksi ajatteluksi yhdistyvä jaottelu loogisen ja kriittisen ajattelun sekä luovan ja soveltavan ajattelun välillä on kiinnostava näkökulma. Sitä sovelletaan välillisesti tässä tutkimuksessa pohdittaessa asiantuntijuuden ja luovien menetelmien risteyskohtaa.

Tulevaisuuskasvatusta ovat tutkineet myös Hirsjärvi ja Remes (Hirsjärvi & Remes 1987, 121), joiden mukaan näkemyksellinen tulevaisuusajattelu edellyttää mielikuvitusta, luovuutta ja ideointikykyä. Etenkin koulukasvatuksessa monien eri visioiden luomisella ja niiden kriittisellä arvottamisella on nähty erityinen merkitys. Tulevaisuusajatteluvalmiudet kehittävät ja lisäävät tietoisuutta omien valintojen merkityksestä tulevaisuuden muotoutumiselle (tulevaisuustietoisuus). Erilaisten arvokustelujen avulla pyritään nuoren oman arvomaailman selkeyttämiseen. (Mikkonen 2000, 21.)

Tulevaisuusajattelussa on nähdäkseni tärkeää pitää keskiössä ajatus siitä, että vaikka tulevaisuutta on mahdotonta ennustaa, sen toteutumiseen on mahdollista yksilötasollakin vaikuttaa. Tulevaisuustietoisuus voidaan ymmärtää samalla kertaa aktiiviseksi ja toimintaa ohjaavaksi näkökulmaksi nykyisyyteen ja menneisyyteen. Se on

ajattelun rakentumisen ja jäsentämisen keino, jossa erityisenä pyrkimyksenä on muodostaa käsitys asioiden ja päätösten merkityksestä. (Malaska 1993, 6–12) Kaikki tämän hetken toimialaa koskevat päätökset edellyttävätkin nähdäkseni tietoista käsitystä siitä, millainen tulevaisuus on toivottava/haluttava, ja millä tavalla toivottavan tulevaisuuden toteutumista voidaan edistää. Tulevaisuustietoisuuden avulla ymmärrämme, millä tavalla päätöksemme vaikuttavat toteutuvaan todellisuuteen. Se on arvorationaalista tietoisuutta ja edellyttää tekemistä ja osallistumista tulevaisuutta luoviin prosesseihin aktiivisesti ideoimalla, tutkimalla, keskustelemalla, ottamalla kantaa sekä tekemällä konkreettisia asioita. Tulevaisuusverstaat voivat tarjota tällaisen tulevaisuutta luovan prosessin. (Ks. tulevaisuusverstasmetodiikasta esim. Junk & Müllert 1987) Vaikka Mikkosen koulukasvatuksen näkökulma on hyvinkin erilainen kuin oma, ammattikorkeakoulusektorin näkökulma, voisi sen asenteen poimia myös tutkintoon johtavaan koulutukseen. Omien valintojen näkeminen merkityksellisenä sekä arvomaailman selkeyttäminen suhteessa tulevaan ammattiin ovat nähdäkseni erittäin merkittäviä taitoja myös tuleville kulttuuri-tuottajille. Myös aikuisopiskelijoille eli jo pidempään alalla toimineille ammattilaisille tulevaisuusajattelun merkitys voi olla etenkin siinä, että he huomaavat voivansa vaikuttaa oman alansa tulevaisuuteen konkreettisilla valinnoillaan. Oman arvomaailman ja asiantuntemuksen näkeminen merkityksellisenä on tärkeää koko toimialan tulevaisuuden kannalta.

Tulevaisuustietoisuuden näen kasvavan tämän raportin puitteissa siitä, että tarkastelemme nykyisyyttä ja menneisyyttä ja yritämme ymmärtää tulevaisuutta mahdollisimman hyvin. Tuottaja2020 hankkeen tulevaisuusverstaisiin on omaksuttu jo suunnitteluvaiheessa käsitys, jonka mukaan tulevaisuusajattelu on luovaa, arvolatautunutta ja moniäänistä ja se kumpuaa erilaisten ihmisten törmäämisestä melkoisen avoimissa tilanteissa mahdollisimman luovilla menetelmillä. Tämän raportin tarkoituksena on katsoa, kuinka ”kulttuuri kipinöi”, eli kuinka tulevaisuusajat-

Kuvio 1: Tulevaisuustietoisuus on tulevaisuusajattelua ohjaava näkemys siitä, että voimme vaikuttaa oman tulevaisuutemme rakentumiseen. (mukaillen Mikkonen 2000, 27)

telu on saanut tulta alleen ja minkälaiset ratkaisut verstaatoiminnassa ovat siihen johtaneet.

Näkökulmaksi on tässä valittu tulevaisuusajattelun pedagogisten haasteiden tarkastelu ammattilaisen tai asiantuntijan näkökulmasta. Tarkastelun kohteena ovat tulevaisuusverstaat, joita järjestettiin lukuvuonna 2010–11 24 kappaletta kulttuurituotannon alan toimijoille ja sidosryhmille. Työpajoihin osallistui kulttuurituotannon alan erilaisissa tehtävissä toimivia asiantuntijoita, alan koulutuksesta vastaavia, kulttuurituotannon AMK nuoriso-opiskelijoita sekä aikuisia tuottaja-ammattilaisia, jotka opiskelevat kulttuurituotannon alempaa tai ylempää AMK-tutkintoa. Käytän verstaas- ja paja-termejä toistensa synonyymeinä.

2.1 Skenarointi tulevaisuusverstaiden päämääränä

Skenaariotyöskentely tai skenarointi on perinteisesti yritysten strategia-työskentelyyn liittyvää toimintaa, jonka tavoitteena on luoda perusteet strategiatyölle. Pitkään teknologiateollisuudessa markkinoinnin parissa työskennelleenä olen osallistunut juuri tämän tyyppiseen tulevaisuusajatteluun, jossa pyritään viime kädessä tekemään konkreettinen suunnitelma toiminnan suuntaamiseksi. Kokemuksieni mukaan yritysmaailman markkinoinnissa tulevaisuusajattelu perustuu monipuoliseen lähdeaineistoon, esim. asiantuntijalausuntoihin, laajoihin kenttätutkimuksiin (esim. kuluttajakäyttäytymisen tutkimukset segmenttiajattelun mukaan, trenditutkimukset jne.), teknologiaennakointiin tai edelläkävijöiden toiminnan systemaattiseen havainnointiin. Tulevaisuuden tutkimusta käsittelevän kirjallisuuden perusteella skenaariotyöskentely on yleensä perusluonteeltaan toimintaympäristön tulevaisuutta ennakoivaa, ja pyrkimyksenä on vaikuttaa siihen, millaiseksi esimerkiksi tietyn yrityksen tai toimialan tulevaisuus muotoutuu. Skenaariomenetelmissä tavoitteena on provosoida muutoksia ja vaikuttaa yrityksen tai alan kehitykseen. (Ks. esim. Mannermaa 2004, Vapaavuori & von Bruun 2003) Skenarointi voi perustua asiantuntijatyöskentelyssä monenlaisiin malleihin (esim. Delfoi-menetelmään), mutta usein siihen liittyy myös systemaattista tiedon tai signaalien keräämistä.

Heikot signaalit ovat viimeisen vuosikymmenen aikana nousseet Suomessa tulevaisuuden tutkimuksen yhdeksi merkittävimäksi aihealueeksi. Heikko signaali on merkki ilmiöistä tai tapahtumista, joista voi tulevaisuudessa tulla jotain merkittävää (esim. trendejä tai megatrendejä). Havainnoimalla ja keräämällä heikkoja signaaleja pyritään ennakoimaan mahdollisia tulevaisuuden muutoksia. Yksi heikko signaali ei itsessään kerro mahdollisesta muutoksesta, mutta yhdistämällä useita heikkoja signaaleja toisiinsa voidaan huomata nousevia trendejä. Heikkoja signaaleja systemaattisesti keräämällä ja analysoimalla voidaan

saavuttaa kilpailuetua, koska ennen muita havaitut merkit (esim. kulutustottumusten tai arvojen) muutoksesta auttavat näkemään uhkia ja mahdollisuuksia omassa, yrityksen tai koko toimialan toiminnassa. (ks. lisää heikoista signaaleista Hiltunen 2010)

Koska Tuottaja2020 -hankkeen päätavoitteena on kulttuurituottajan tulevaisuuden osaamistarpeiden kartoittaminen, on skenaariotyöskentelyä motivoinut ammattituottajien näkemykset omasta tulevaisuudestaan ja siitä, mihin toimiala on heidän näkemyksensä mukaan menossa. Siksi määrittelen tämän kartoituksen tulevaisuusverstaissa tapahtuneen skenaariotyöskentelyn päämääräksi erityisesti kulttuurituotannon toimialan tulevaisuusvisioinnin. Keskiössä ei ole skenaarioiden rakentaminen, vaan skenaarivasta työskentelystä vaikutteita saanut, aktiivista toimintaa ja valintoja korostava lähestymistapa tulevaisuuden analysointiin.

Olennainen osa strategista skenaariotyöskentelyä on visioiden hahmottaminen. Niin myös Tuottaja2020 -hankkeen skenaariotyöskentelyssä. Tämän kartoituksen yhteydessä visiolla tarkoitetaan toimialan tulevaisuuteen sijoittuvien tahtotilojen kuvausta tai yleisemmin ”näkyä tulevaisuudesta” eli mahdollisia tulevaisuudentiloja, joiden toteutumiseen uskotaan. Tuottaja2020 -hankkeessa visio-termin tilalla käytetään kuitenkin tulevaisuuskuva-termiä mieluummin, sillä tavoitteena on tuottaa erilaisissa asiantuntija- ja opiskelijaryhmissä monentyyppisiä mahdollisia, ei-toivottuja tai toivottuja kuvia tai tarinoita kulttuurituottajaa koskevaa tulevaisuutta etsittäessä, ei niinkään yhtä visiota. Näitä kuvia käytetään hankkeen viimeisessä tutkimusryhmässä osaamistarpeiden osalta koulutus- ja suunnittelun sparraajina tai katalyytteinä. Tulevaisuuskuvat pyrittiin kuitenkin jo tässä vaiheessa näkemään jatkumona, ikään kuin käyttökelpoisina välineinä proaktiivisen kulttuurituottajan työssä. Siksi on nähdäkseni perusteltua kutsua toimintaa skenaariotyöskentelyksi.

Tulevaisuusverstasta on kuvailtu menetelmäksi, jolla pyritään motivoimaan osallistujia ja lisäämään jaettava tietoa sekä kannustamaan ide-

oiden esille tuomiseen ja yhteiseen kriittiseen ajatteluun. Tulevaisuusverstaan päämääränä on lisätä näin tulevaisuusorientoitunutta ajattelua ja tulevaisuuskartoituksiin pohjautuvaa analyysia. Tulevaisuusverstas on osallistava menetelmä (tai joukko osallistavia menetelmiä), jonka tarkoitus on työstää ja täsmentää tilannetta, jota halutaan muuttaa. Se on käsitetty myös työkaluksi, jolla aivan tavallisetkin ihmiset voivat osallistua tulevaisuuden tutkimiseen. (Ks. esim. Rubin 2009; Nurmela 2003; Vaara 1990) Emme tutki tulevaisuutta sinänsä – tulevaisuushan on meistä kiinni – vaan tutkimme, mitä siltä itse haluamme. Näin tulevaisuusverstaat ovat kärjistetysti pikemminkin tulevaisuuden tekemistä kuin sen tutkimista. Tulevaisuusverstas-nimitystä on käytetty hyvin erilaisista osallistavista menetelmistä soveltavista työpajoista. Kaikille käsitteille näyttäisi kuitenkin olevan yhteistä se, että mukana on ihmisiä, jotka eivät välttämättä ole alan asiantuntijoita. Voidaankin sanoa, että tulevaisuusverstas on eräänlainen yhteisöllinen avoriihi yksilöllisten kokemusten yhdistämiseksi ryhmäprosessin avulla. Sen moottorina toimii sosiaalinen mielikuvitus.

Tuottaja2020 -hankkeen toimijat ovat ottaneet maalikkolähtöisiin verstaaisiin verrattuna erilaisen lähestymistavan; tulevaisuusverstaaisiin kutsuttiin pääasiassa pitkään alalla toimivien kulttuurituotannon alan asiantuntijoita tai opiskelijoita, jotka ovat työskennelleet ammatillisena kentällä useamman vuoden. Myös opiskelijat olivat toimineet kulttuurialan tuotannollisissa tehtävissä, osa kauemmin kuin toiset. Verstaissa he toimivat asiantuntijan roolissa, ja ohjaaja toimi lähinnä prosessin fasilitaattorina tai mahdollistajana. Toisaalta fasilitaattorin roolissa ohjaaja kuitenkin useimmiten piti nk. aloitusseminaarin, jossa useimmiten esiteltiin kuluttajatrendejä, alan nykytilaa ja tiedossa olevia mahdollisia tulevaisuuskuvia sekä globaaleja ja alueellisia skenaarioita. Monen tulevaisuusverstaista kirjoittaneen (erityisesti Rubin 2009, Nurmela 2003) mukaan aloitusvaiheeseen kuuluu myös se, että vetäjä tekee itsestään asiantuntijan suhteessa osallistujiin. Tässä oma ajatteluni poikkeaa: nähdäkseni tulevaisuusverstaan lähtökohtana pitäisi

olla asiantuntijastatuksen antaminen tai luovuttaminen verstaaseen osallistujille eli vetäjän oman asiantuntijuuden asettaminen vähintään tasa-arvoiseksi osallistujiin nähden. Myös Futurix- menetelmäpankissa määritellään käsitettä jotakuinkin samoin:

Tulevaisuusverstas (tulevaisuusstudio; tulevaisuustyöpaja): Alun perin prof. Robert Jungkin kehittämä, useita vaiheita käsittävä ryhmätyömenetelmä yhteisön, yrityksen, kunnan tms. organisaation ajankohtaisen ongelman ratkaisemiseksi tulevaisuusnäkökulmasta tai tulevaisuuden vaihtoehtojen kartoittamiseksi. Nykyisin verstasmenetelmiä on kehitetty useita erilaisia ja eripituisia. Tulevaisuusverstaassa pyritään nostamaan esille tutkittavan kohteen (alueen tai tekijän) uhkat ja mahdollisuudet. Osallistajat nähdään oman alueensa tai ryhmänsä tilanteen asiantuntijoiksi, jotka pystyvät parhaiten ymmärtämään kokonaistilannetta ja joiden mielipide toivottavimman tulevaisuudentilan ja strategian valitsemisessa on olennaisen tärkeä (Futurix 2011)

Tulevaisuusverstaista on kuvattu vaiheittaiseksi työmenetelmäksi (samankaltaiset mallit löytyvät esim. Rubin 2009 ja Nurmela 2003). Näissä kuvauksissa vaiheet ovat: valmisteluvaihe, ongelmavaihe, mielikuvitusvaihe, todellistamisvaihe sekä jälkitoimenpiteet. Esim. ongelmavaiheessa etsitään nykyisyydestä epäkohtia, jotka kootaan aihepiireiksi tai teemoiksi. Ongelmia voidaan hahmottaa vaikkapa taulukkomenetelmällä eli morfologisella skenaariomenetelmällä. Tulevaisuustaulukko rajaa käsiteltävän ongelman. Se on aivan konkreettisesti taulukko, jossa rivit tai solut nähdään muuttujien arvoina. Menetelmän tarkoitus on tunnistaa ongelma-alue aivan kuten skenaarioissa, mutta tässä ongelma on jaettu pieniin yksiköihin. Menetelmää kokeiltiin Tuottaja2020 -testiverstaassa (Cupressa 9.2.10) tulevaisuuspyörä-menetelmän ongelmavaiheena, muuta sen todettiin tuottavan hyvin pinnallista tietoa ja yleistyksiä. Niiden perusteella oli vaikea lähteä syventämään omaa ajattelua, kun aikaa on aina liian vähän. Mielikuvitusvaiheessa ongelmat käännetään myönteisiksi ehdotuksiksi. Taulukon perusteella voidaan rakentaa erilai-

sia tulevaisuuskuvia, jotka eivät ole skenaarioita vaan tulevaisuuskuvan aihiota.

Tulevaisuuskuva ei siis ole sama asia kuin skenaario. Aidossa skenaariossa on myös kuvaus siitä, miten tästä hetkestä päädytään tulevaisuuskuvaan. Konkreettisesti näissä taulukkomalleissa tulevaisuuskuvien luominen tapahtuu ensimmäisen ongelmavaiheen taulukon soluja yhdistämällä. Syntyy loogisia polkuja. Taulukon yläriville suositellaan arvo- taulukkoa. Toisella rivillä valitaan tilanteeseen soveltuva arvo. Ongelmavaihetta seuraa todellistamisvaihe, jossa ongelmat, ratkaisuehdotukset, menneisyys ja nykyisyys kohtaavat. Viimeinen vaihe on tässä mallissa dokumentointivaihe (tai jälkitoimenpiteet), jossa raportoidaan toteuttamishdotukset. (mm. Rubin 2009 ja Nurmela 2003) Tuottaja2020 -tulevaisuusverstaita suunniteltaessa haluttiin tällaisesta hyvin ”teknisestä” mallista päästä joustavampaan ja luovuutta enemmän korostavaan toteuttamistapaan.

Hankkeen osatavoitteena on luovien tulevaisuudentutkimuksen menetelmien kokeilu. Luovien menetelmien soveltaminen tulevaisuusajattelun herättämiseksi koettiin hankkeessa hyväksi mahdollisuudeksi avata keskustelu ja johdattaa se suuntiin, joita ei oltu ennalta määrätty.

Hankkeen puitteissa oli tarvetta kehittää eripituisia verstasmalleja. Verstasohjaajat eli Tuottaja2020 -tutkijat pitivät tärkeänä, että verstaita on mahdollista pitää lyhyessäkin ajassa. Toisaalta ohjaajat halusivat, että myös monta kuukautta kestävä prosessimainen versta olisi mahdollinen. Keskimäärin Tuottaja2020 -verstaat kestivät parista tunnista neljään tuntiin, mutta myös monta päivää kestäviä pajoja sekä pajojen sarjoja on toteutettu. Menetelmiä yhdistämällä pidemmät verstaat tulivat mahdollisiksi. Esim. heikkojen signaalien nuuskinta ja signaalianalyysi saatettiin integroida osaksi pidempää verstaista. Verstaan toteuttamistapa jätettiin tietoisesti ohjaajan vastuulle, eikä etukäteen annettu tarkkoja ohjeita tai reunaehtoja. Tällä haluttiin saavuttaa kokeellinen ulottuvuus

hankkeeseen: monenlaisia verstaita kokeilemalla olisi mahdollista ehkä löytää nk. hyvät käytännöt. Seuraavassa luvussa tarkastelen hankkeen verstaisiin osallistuneita henkilöitä eli tämän kartoituksen informantteja.

2.2 Jaettu asiantuntijuus: 1 + 1 = 3

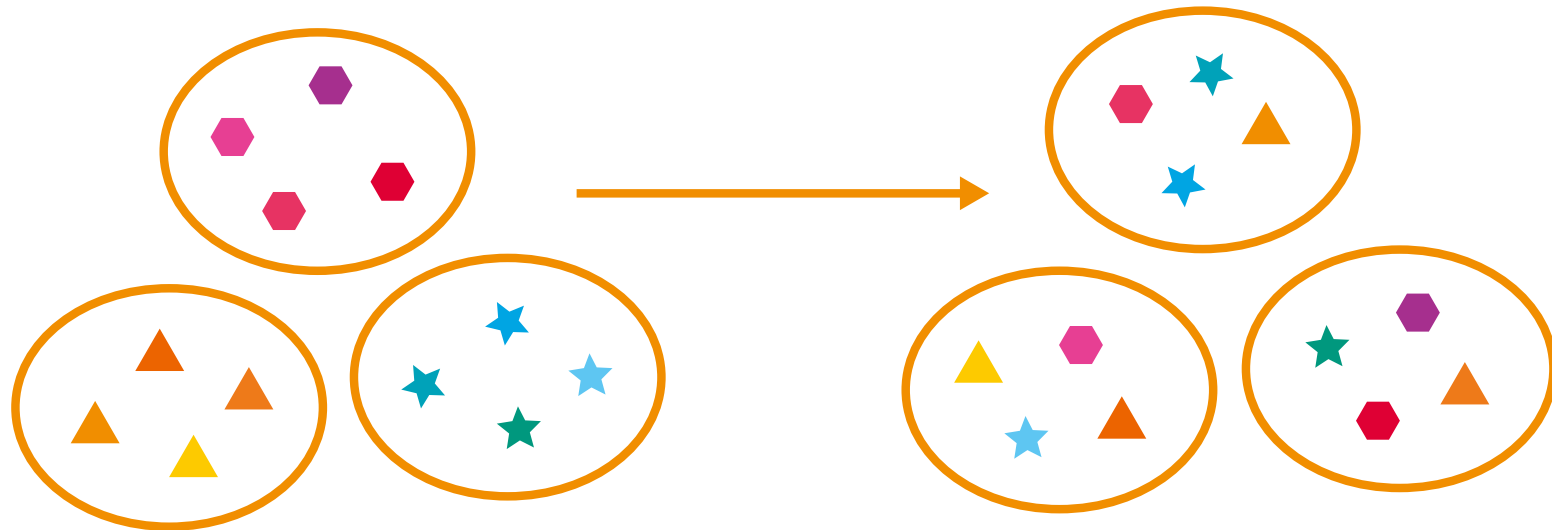
Tulevaisuudentutkimuksen tuotoksena aikaansaadut skenaariot ovat yleensä synteessin tulos. Tulevaisuuden tutkimuksessa ajatellaan tyypillisesti, että tällaisen synteessin tekemiseen tarvitaan asiantuntijatietaa sekä käsitystä asioiden loogisista seuraamuksista ja johtopäätöksistä. Esim. Malaska (1993) kutsuu tällaista tietoa näkemyksellisyydeksi.

Tyypillistä näkemykselliselle asiantuntijatoiminnalle on tietopohjan ja päättelytaitojen nivoutuminen yhteen toimivaksi kokonaisuudeksi. Tätä kutsutaan tiedonala- ja tehtäväkohtaiseksi tietämykseksi. Kokemus tai pelkkä älykkyys eivät kuitenkaan ole riittäviä ehtoja asiantuntemuksen saavuttamiseen. Nk. testiälykkyyttä tärkeämpi huipputaitojen kehitykseen vaikuttava tekijä on motivaatio sekä osallistuminen vapaaehtoiseen, innostuneeseen ja tavoitteelliseen harjoitteluun tai ammatin harjoittamiseen. (Hakkarainen, Honka, Lipponen 2002, 65–67.) Oman näkemykseni mukaan asiantuntijuuteen kuuluu myös luovan ongelmanratkaisun taito ja luovaan toimintaan heittäytymisen kyky silloin, kun totutuista kaavoista tai opituista fraaseista on päästävä eteenpäin, tai kun etsitään epäsuoraa, latenttina piilevää (arki-, arvo- tai tunnepohjaista) tietoa. Asiantuntija osaa näin myös rikkoa pinttyneitä ajatusmalleja ja luoda tilaa uusille ideoille.

Tuottaja2020 -verstaiden osallistujat olivat hyvinkin eritasoisia asiantuntijatietopohjaltaan: joukossa saattoi olla opiskelijoita ja jo pitkään alalla toimineita ammattilaisia. Verstaiden kohdalla voidaankin puhua jaetusta asiantuntijuudesta, koska kyseessä oli useimmiten prosessi, jonka aikana useat ihmiset jakoivat tietoon, suunnitelmiin ja tavoitteisiin

liittyviä älyllisiä ja intuitiivisia voimavarojaan saavuttaakseen jotain, jota yksittäinen ihminen ei pystyisi toteuttamaan. Toimimalla yhdessä muiden kanssa saatamme olennaisesti lisätä omaa suorituskykyämme. Näin asiantuntijuuden jakaminen voi tukea tulevaisuutta koskevan tiedon tuotantoa. Toisten palaute toimii uusien ajatusten testaamisen välineenä ja näin erilaiset näkökulmat ja osaaminen täydentää omaa osaamistamme.

Uuden tiedon syntymisen kannalta voikin olla olennaista, että ryhmän jäsenillä on erilainen, mutta osittain päällekkäinen asiantuntijuus (Hakkarainen, Honka, Lipponen 2002, 143, 146–150) Ryhmätyöskentelyssä tätä voidaan lisäksi säädellä keinotekoisesti: ryhmät voidaan muodostaa mahdollisimman heterogeeniseksi vaikkapa pyytämällä osallistujia järjestäytymään mahdollisimman erilaisten asiantuntijoiden kanssa ryhmään. Esimerkiksi heikkoja signaaleita analysoidessa voi olla hedelmällisintä saada mahdollisimman erilaiset asiantuntijat törmäämään tiedon tuotannon ja keskustelun maksimoimiseksi, ja näin ollen osallistujia voidaan pyytää järjestäytymään niin, että törmäys on mahdollinen. Esimerkiksi eräässä tulevaisuusverstaassa signaalien analysointivaiheessa jokaisessa ryhmässä oli yksi kulttuurialan yrityssectorilla toimiva, yksi kunnallisella sektorilla toimiva sekä yksi muu toimija (esim. järjestötoimija).

Kuvio 2: Asiantuntijuuden hajuttaminen tulevaisuusverstastyöskentelyssä palapelimenetelmällä

Hajautetun asiantuntijuuden malli perustuu ajatukseen, jonka mukaan jokaisella tulevaisuusverstaan jäsenellä, sekä osallistujalla että ohjaajalla, on muita enemmän asiantuntemusta jossakin asiassa (vrt. esim. Hakkarainen, Honka, Lipponen 2002, 157). Hajautetun asiantuntijuuden mallissa osallistujien kiinnostuksen ja tietopohjan eroja yritetään käyttää verstaasprosessissa hyväksi maksimaalisen törmäämisen aikaansaamiseksi sen sijaan, että erilaisuus nähtäisi ongelmaksi. Tällöin tehtävä on tyypillisesti sellainen, ettei yksikään ryhmä voi ratkaista sitä yksin, vaan ratkaisu (tai tässä tapauksessa perusteltu näkemys) edellyttää ryhmien välistä yhteistoimintaa tai vaatii osallistujia jakamaan tietämystään. Kulttuurituottajan ammattikuva on monikasvoinen: tuottaja toimii liike-elämän ja taiteen välimaastossa ja ymmärtää molempien sektorien toimintalogiikkaa. Kulttuurituottajia toimii niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla sekä vapaina ammatinharjoittajina jokaisella kulttuurialalla (ks. tuottajien perustiedot Halonen 2005, 15–18) Esim. ylemmän AMK-tutkinnon suorittajat ovat pitkään alalla toimineita ammattilaisia, jotka ovat jo erikoistuneet ja osaavat määritellä oman monisakaraisen erityisosamiskenttensä, ”tuottajan tähden” (Halonen 2007, 143). Näin saadaan monta erilaista muuttujaa ryhmäjaon perustaksi. Ammattia harjoittavat tuottajaopiskelijat tunnistivat muuttujat itsekin ja osasivat itse mennä heterogeeneisiin ryhmiin pyydettyäessä. Tuottaja2020 –tulevaisuusvertaisiin osallistuneiden jaettu asiantuntijuus perustuu nähdäkseni juuri tällaiseen osittain päällekkäiseen, mutta erilaiseen asiantuntijuuteen.

Osallistujan vastuulla verstaassa ei ole tulevaisuuden joidenkin piirteiden ennustaminen, ei edes vaihtoehtoisten tulevaisuuskuvien arviointi, vaan tarkoitus on herätä huomaamaan pitkän aikavälin suunnittelemisen mahdollisuuksia erilaisia tulevaisuuskuvia rakentelemalla. Sen sijaan, että pyrkisimme pajoissa ennustamaan miten maailma muuttuu ja mitä ihmiset tulevat vuonna 2020 tekemään, meidän on vielä tärkeämpää pohtia strategisesti, mitä meidän tulisi tehdä, jotta tulevaisuus alallamme toteuttaisi meidän arvokkaina pitämiämme päämääriä tai välttäisi meidän epätoivottavina pitämiämme uhkia. Tämä aktiivinen näkemys

tulevaisuuden luotaamisesta, suunnittelusta ja muokkaamisesta on perusta kulttuurituottajan asiantuntijana toimimiselle pajatoiminnassa. Tavoitteena on herätellä kentällä toimivat ammattilaiset proaktiiviseen tulevaisuuden rakentamiseen omassa työssään.

2.3 Tulevaisuusverstas yhteisönä

Tuottaja2020 -hankkeessa pyrittiin rakentamaan tulevaisuusajattelun mahdollistavia fyysisiä ja virtuaalisia yhteisöjä. Ammattikorkeakoulujen rajat ylittävä virtuaalinen signaalien nuuskinta -yhteisö muodostui SignaaliWikin ympärille (ks. lisää kappaleessa 5.2.), ja Facebook-yhteisökin toimi melko hyvin. Hankkeen julkinen Wiki-alusta mahdollisti yhteisöllisen kirjoittamisen ja yhteistoiminnan, mutta sitä käytettiin lähinnä hankehallinnon välineenä. Hankkeen kokemuksen pohjalta tulevaisuustyöskentely ja asiantuntijuuden jakaminen on kuitenkin tuloksekkainta silloin, kun ryhmä saa mahdollisimman paljon toimia yhdessä samassa ajassa ja tilassa. Mutta minkälaisen yhteisön tulevaisuusverstas muodostaa? Miten yhteisö toimii?

Aluksi punnittiin, minkälaista kompetenssia ohjaajalta vaaditaan, ja tarvitaanko ulkopuolista tulevaisuuden tutkijaa mukaan vertaisiin. Ulkopuolinen tulevaisuusekspertti voi tuoda ryhmän työlle kahdenlaista lisäarvoa: hän hallitsee metodit ja osaa viedä työskentelyä teknisesti eteenpäin. Alalla toimii myös varsin mittavaa tekstimassaa tuottava joukko kotimaisia ja kansainvälisiä tutkijoita. Tulevaisuuden hahmottamisen avuksi julkaistaan paljon erilaisia tutkimuksia, selvityksiä, strategiamietintöjä ja workshop-raportteja. Kulttuurituotannon alan ulkopuolinen tulevaisuusekspertti ei tunne toimialaa eikä välttämättä ole pedagogisessa mielessä ekspertti. Tämän riskiksi koettiin skenaarioiden jääminen liian kauas kulttuurituotannon alan toiminnasta, jonka syvä ymmärrys on kuitenkin edellytys hankkeen lopputuotokseksi tavoiteltavien koulutussuunnittelun sisältölinjausten tuottamiselle. Siksi Tuottaja2020 -pajoja vetivät ulkopuolisen tulevaisuusekspertin sijaan pitkään kulttuurituotannon alalla toimineet henkilöt, joilla on pedagogista osaamista ja syvä kulttuurituotannon ilmiökentän tuntemus.

Tulevaisuusverstaassa on viime kädessä kysymys yhteistoiminnasta, ei ainoastaan yhteistoiminnallisesta tiedontuotannosta. Ohjaaminen rakentavaan ja tulokselliseen yhteistoimintaan on paljolti ihmissuhdetyötä, ja siksi hyvän tulevaisuusverstaan ohjaajan olisi hyvä ennakkoon suunnitella myös tätä puolta. Yhteistoiminnallisesta oppimisesta on kirjoitettu käsikirjoja ja oppaita, ja niitä varmasti kannattaa ainakin vilkuilla. Oppimisyhteisöjä koskevia argumentteja voi hyvin soveltaa asiantuntijayhteisöihin. Kyse on enemminkin inhimillisistä vuorovaikutustaidoista eikä esimies-alaistaidoista tai teknisistä opettaja-oppijataidoista. Tulevaisuusverstaan ohjaajan kannattaa huomioida, että hyvässä asiantuntijayhteisössä:

1. Jokainen jäsen tuntee olevansa hyväksytty ja tarpeellinen
2. Ohjaajalla ja asiantuntijoilla on yhteinen selkeä tieto tavoitteista, työstä ja tehtävistä sekä siitä, mikä on arvokasta ja tärkeää, ja että jokainen pyrkii yhteiseen tavoitteeseen
3. Ohjaaja ja asiantuntijat arvostavat toistensa työtä ja pyrkivät tekemään parhaansa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi
4. Tiedonkulku on avointa, selkeää ja sujuvaa, kysyminen ja keskustelu on mahdollista ilman, että se koetaan arvovaltaa uhkaavaksi tai hyökkääväksi
5. Syntyvät ongelmat kohdataan yhdessä ja niihin haetaan yhdessä rakentavia ratkaisuja (mukaillen Korppinen, Pollari 1993, 62)

”Mä vihaan ryhmätöitä!” -ajattelu kumpuaa varmasti pikemminkin huonosti järjestetyistä ryhmätöistä kuin yksilön aidosta kaipuusta eristäytymiseen. Yhteistoimintaan vaikuttaa voimakkaimmin tapa, jolla vuorovaikutuksen ehdot on asetettu. Ihmiset voivat olla joko äärimmäisen

yhteistoiminnallisia tai äärimmäisen kilpailevia sen mukaan, minkä tyyppiseen tilanteeseen heidät on laitettu. Toisaalta juuri tällaiset ennalta määrätyt rakenteet saattavat johtaa kankeaan ja joustamattomaan verastyöskentelyyn, jossa osallistuja kokee olevansa ulkoapäin ohjattavana. Juuri tähän johtavaa indoktrinaation ongelmaa asiantuntijakoulutuksessa on tutkinut Rauno Huttunen vastatessaan väitteeseen: "Opetus ei voi koskaan olla täysin vapaata manipuloinnista, vaan se on aina jossain määrin tarkoituksellista ajatusten ohjailua eli indoktrinaatiota."

Huttunen (2003) esittää järjestettyjen ryhmätöiden vaihtoehdoksi kommunikatiivisen opettamisen, joka perustuu dialogiin ja argumentatiiviseen toimintaan. Huttusen mukaan pedagogisen dialogin edesauttamiseksi toimivat ohjenuorana seuraavat periaatteet: osallistuminen, sitoutuminen, vastavuoroisuus, vilpittömyys, rehellisyys sekä reflektiivisyys (Huttunen, 2003, 140–143). Vaikka nämä Huttusen periaatteet kuulostavat näennäisesti hyvinkin sopivilta, on huomattava, että esimerkiksi sitoutumisen periaatteeseen Huttunen liittyy päämääräksi yhteis-

ymmärryksen tai yhteismerkitykseen pyrkimisen (vaikka konsensusta ei aina saavutettaisikaan). Tämä ei nähdäkseen pureskelematta sovellu tulevaisuusverstaan periaatteeksi: tulevaisuuskuvia etsittäessä yhteisymmärrys tai näkemysten konsensus ei sinänsä voi olla tavoitteena, vaan näkemysten moninaisuus on arvo sinänsä.

Vaikka tulevaisuusverstaissa usein käytetään tulevaisuuden tutkimuksen menetelmiä tai niiden sovelluksia, on ohjaajan hyvä ennalta simuloida verstaan rakennetta yhteistoiminnan onnistumiseksi. Erityisesti juuri eri tilanteiden vuorovaikutuksen ehtojen asettaminen on hyvä miettiä etukäteen. Toki asiantuntijatyöskentelyssä rakenteen merkitys on toinen kuin esim. pienten lasten yhteistoiminnassa ja onnistuneiden yhteistoiminnallisten harjoitusten kriteerit ovat toiset. Tulevaisuuden tuottaja-verstaita äänitettiin juuri sen takia, että päästäisiin paremmin tämän "hiddenen agendan" jäljille: mikä asiantuntija-opiskelijoita innosti yhteistoimintaan?

3 Tuottaja2020 -tulevaisuusverstaat

Tuottaja2020 -hankkeessa järjestettiin eripituisia tulevaisuusverstaita 7.1.2010–14.4.2011 välisenä aikana 24 kappaletta. Tämän ajanjakson jälkeen järjestetään vielä joitakin verstaita, mutta niitä ei otettu mukaan tämän pedagogisen tutkimusosuuden aineistoon. Verstaita järjestivät Tuottaja2020 -hankkeen tutkijat, jotka toimivat kulttuurituotannon lehtoreina tai yliopettajina ammattikorkeakouluissa. Verstasohjaajat olivat siis Suomessa kulttuurituotannon AMK-tutkintoon johtavaa koulutusta järjestävistä korkeakouluista: Leena Björkqvist Noviasta, Pekka Uotila Mikkelin Ammattikorkeakoulusta (MAMK), Juha Iso-Aho Humanistisesta Ammattikorkeakoulusta (HUMAK) sekä Katri Halonen ja tämän raportin kirjoittaja Laura-Maija Hero Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Verstaisiin osallistui kattavasti kulttuurituotannon alan toimijoita ja sidosryhmiä: kulttuurituottajana toimivia ammattilaisia, kulttuurihallinnossa toimivia asiantuntijoita, rahoittajan edustajia, kulttuurityritysten henkilökuntaa, tapahtumia järjestävien muun alan yritysten henkilökuntaa, kulttuurituottajia kouluttavaa opetushenkilöstöä, kulttuurituottajaopiskelijoita, kulttuurituotannon alan ammattiliiton toimihenkilöitä ja jäseniä, alan tutkijoita sekä kuntien kulttuuritoimen virkamiehiä.

Verstaita toteutettiin monella erilaisella menetelmällä, ja ne kestivät muutamasta tunnista kahteen päivään. Menetelmät suunniteltiin hankkeen tutkijaklubissa, johon osallistuivat aktiivisesti ja säännöllisesti hankkeen tutkijat sekä vierailijoita. Tutkijaklubi suunnitteli tulevaisuusverstaat avoimena yhteistoimintana, mutta jokaiselle ohjaaja-tutkijalle jäi myös omaa sovellusvaraa. Viime kädessä jokainen verstaas toteutettiin osallistujajoukolle räätälöitynä. Yhteisesti suunnitellut pajamuodot olivat signaalipaja, tarinapaja sekä digitarinapaja. Näiden lisäksi ja näihin integroiden käytettiin muita jo olemassa olevia tulevaisuusverstasmenetelmiä ja ryhmätyömenetelmiä: tulevaisuustaulukkoa, tulevaisuuspyörää,

tulevaisuuden muisteluja, muovailuvahassa tulevaisuus -metodia, ideariihen erilaisia muotoja, aaltomenetelmää (nousevat ja laskevat trendit), world café -menetelmän sovelluksia, liidokkeja, elokuvasyynopsista jne. Kaikkien pajojen yhteisinä tavoitteina olivat tulevaisuuskuvat sellaisina kuin ne osallistuvien alan toimijoiden mielestä voisivat näyttäytyä. Lisäksi hankkeessa pilotoitiin neljä kuukautta kestänyttä, opiskelijoiden kanssa toteutettua pitkää monimenetelmäistä skenaarioprosessia, jonka tavoitteena oli ammattikorkeakouluihin laajemminkin soveltuvan tulevaisuusorientoituneen pedagogisen opintojakson toteutussuunnitelman testaaminen. Tässä pitkässä toteutuksessa yhdistyivät em. pajamuodot, ja lisäksi opiskelijoita harjaannutettiin verstaisten vetäjiksi.

Tulevaisuusverstas	Osallistujat	Kesto/ h	Heikot signaalit -paja	Tarina-paja	DigiTarina-paja	Selite
7.1.10: Kulttuurituotanto YAMK/Humak & Metropolia	20 kulttuurituotantajana toimivaa ammattilaista	3	x			Signaalit kerättiin ja essee
9.2.10: Tulevaisuusverstas Cupressa	8 koulutuksen tutkijaa	5				Tulevaisuuspyörä ja tulevaisuustaulukko
11.5.10: Tuottaja2020 -ohjausryhmä	15 kulttuurihallinnossa ja korkeakoulussa toimivaa asiantuntijaa	3		x		Tarinat valitun henkilön osallistumisesta tapahtumaan 2020
24.–25.5.10: Tuottaja2020 tutkijat	6 ammattikorkeakoulujen lehtoritutkijaa	14		x	x	Jatkojalostettiin em. Pajan tarinoista digitarinoita
21.9.10: T&K sidosryhmät/ Metropolia	5 hanketoimijaa	3				Alan nousevat ja laskevat trendit aaltomenetelmällä
15.1.11 Kulttuurituotanto Yamk/Humak & Metropolia	12 kulttuurituotannon alan ammattilasta	8	x			Kerättiin signaaleja ja analysoitiin "kasamenetelmällä"
11.–14.2.2010 International Workshop for European Students and Young Professionals/Brno, Tseki	40 kulttuurituotannon nuorta ammattilaista ja opiskelijaa	1		x		Minä 2020 -tarinat
9.4.10 Tulevaisuusverstas Produforum tuottajaverksosto	10 kulttuurituotannon alan ammattilaista, 2 opiskelijaa, 4 kulttuurituotannon lehtoria	3		x		Produforum2020 tarinat
22.7.10 Pori Jazz Professionals -seminaari	25 tapahtuma-alan ammattilaista ja tutkijaa	3		x		Tarinat kuvista valitun henkilön osallistumisesta tapahtumaan 2020

Kuvio 3: Tuottaja2020 -tulevaisuusverstaat, niihin osallistuneet, verstaiden kestot tunteina, sekä verstaissa käytetyt menetelmät.

Tulevaisuusverstas	Osallistujat	Kesto/ h	Heikot signaalit -paja	Tarina-paja	DigiTarina-paja	Selite
11.10.2010 Arts management kurssi/ Novia	5 kulttuurituotannon opiskelijaa, 3 kulttuurituotannon lehtoria, 1 opinto-sihteeri	3		x		Muistelumenetelmä yhden kulttuurituottajan näkökulmasta
25.–26.10.2010 Arts management kurssi/ Novia	5 kulttuurituotannon opiskelijaa, 4 kulttuurituotannon lehtoria, 1 opinto-sihteeri	9			x	Tarinoiden jatkokäsittely Digitaales. Yhteistyössä Medios hankkeen kanssa.
9.11.2010 Tulevaisuus-paja: Tapahtumatuotannon yleisötyö/Novia	12 kulttuurituotannon opiskelijaa	3		x		Opiskelijat vetivät pajan nuoremmille opiskelijoille muistelumenetelmän mukaan.
9.11.2010 Tulevaisuus-paja osana kutun T&K -opintojaksoa/MAMK	6 kulttuurituotannon aikuisopiskelijaa	3				Aivoriikki
17.11.10 Kulttuurituotanto Yamk/Humak & Metropolia	12 kulttuurituotannon alan ammattilasta	3		x		Minä 2020 -tarinat
16.11.2010 Tulevaisuus-paja: Tapahtumatuotannon yleisötyö/Novia	12 kulttuurituotannon opiskelijaa	6			x	Opiskelijat vetivät pajan nuoremmille opiskelijoille. Tarinoista tehtiin digitaalisia
19.11.2010 Tulevaisuus-paja osana Elämystuotanto ja palvelumuotoilu -opintojaksoa/MAMK	12 kulttuurituotannon opiskelijaa	6				Elämystarinat ja aivoriikki

Tulevaisuusverstas	Osallistujat	Kesto/ h	Heikot signaalit -paja	Tarina-paja	DigiTarina-paja	Selite
25.11.2010 Tulevaisuuspaja tapahtumatuottajille ja matkailualan toimijoille Mikkelissä	18 tapahtumatuotannon ja matkailun alan ammattilaista	3	x			Aivorihi
15.12.2011 Kulttuurituotanto Yamk/Humak & Metropolia	12 kulttuurituotannon alan ammattilasta	8		x		Tarinat kuvista valitun henkilön osallistumisesta tapahtumaan 2020
22.1.–23.1.2011 Kulttuurituotanto Yamk/Humak & Metropolia	12 kulttuurituotannon alan ammattilasta	14			x	Digitarinat kuvista valitun henkilön osallistumisesta tapahtumaan 2020
26.1.2011 Humakin kulttuurituotannon opetushenkilöstölle	25 kulttuurituotannon opetushenkilökuntaa	4		x		Elokuvasynopsis ja sekä toimintaympäristön kuvaus 2020
15.2.2010 Tulevaisuusverstas I, Produforum tuottajaverkosto	10 kulttuurituotannon ammattilaista, 2 rahoittajien edustajaa, 3 kulttuurituotannon lehtoria, 2 opiskelijaa	3				Muutosvoimat (drivers) ja kulttuuri-alan toimintaympäristön analyysi
10.3.2010 Tulevaisuusverstas II, Produforum tuottajaverkosto	11 kulttuurituotannon ammattilaista, 2 kulttuurituotannon lehtoria, 1 opiskelija	3				Tulevaisuuskuvat
9.4.11 TAKU ry:n jäsenistö	20 kulttuurituotannon alan ammattilaista	3				Aikaisempaan kyselyyn perustuva paja
14.4.2010 Tulevaisuusverstas III, Produforum tuottajaverkosto	17 kulttuurituotannon ammattilaista, 3 kulttuurituotannon opiskelijaa, 1 opiskelija	3				Toimenpide-ehdotukset

Tuottaja2020 -hankkeessa järjestettiin eripituisia tulevaisuusverstaita 24 kappaletta. Verstaita toteutettiin pääasiassa luovilla menetelmillä, ja ne kestivät muutamasta tunnista kahteen päivään. Jokainen versta toteutettiin osallistujajoukolle räätälöitynä. Yhteisesti suunnitellut pajamuodot olivat signaalipaja, tarinapaja sekä digitarinapaja. Näiden lisäksi ja näihin integroiden käytettiin muita jo olemassa olevia tulevaisuusverstasmenetelmiä.

4 Verstaiden muuntaminen tutkimusaineistoksi

Kaikkia tässä raportissa esitettyjä havaintoja värittää vahvasti oma osallistumiseni ja omat näkemykseni. Toimin itse yhtenä viidestä tulevaisuusverstaasohjaajista hankkeessa, ja olen vetänyt kaikkia tässä raportissa käsiteltyjä pajamuotoja. Omalla hiljaisella tiedollani on siksi suuri osuus tämän raportin aineistona. Lisäksi keräsin muuta aineistoa seuraavasti:

- Äänitin tai videokuvasin suurimman osan tulevaisuusverstaista, jotka itse vedin
- Tein ryhmähaastattelun pidempään verstatoteutukseen osallistuneille
- Haastattelin verstaita hankkeessa ohjanneita tutkija-lehtoreita
- Tein digitarinapajassa kaksi kyselyä: pajatoteutusta sekä digitarinoiden sisältöä koskevan kyselyn

Pidin pitkäkestoisessa tulevaisuusverstaassa eli Tulevaisuuden tuottaja-verstaassa signaalipajavaiheen jälkeen ryhmähaastattelun, jonka tavoitteena oli sen hetkisen tulevaisuusajattelun erittelemine ja tekeminen näkyväksi. Ryhmähaastattelua voidaan käyttää joko yksilöhaastatteluiden sijaan tai niiden ohessa (Eskola & Suoranta 2000, 94). Valitsin ryhmähaastattelun menetelmäksi pidemmässä verstaassa lähinnä ajan säästämiseksi, mutta myös jaetun asiantuntijatyöskentelyn harjoittena: halusin testata, kuinka asiantuntijaryhmän statuksen saanut joukko kommunikoi keskenään tavoitteista ja analysoi omaa toimintaansa ryhmänä. Eskola & Suorannan mukaan ryhmähaastatteluissa voidaankin olla kiinnostuneita esimerkiksi yksittäisten haastateltavien vastauksista tai kollektiivisesta, yhdessä tuotetusta puheesta ja merkityksenannoista. Ryhmähaastattelujen avulla voi tutkia esimerkiksi, miten henkilöt muodostavat yhteisen näkemyksen jostakin asiasta, eli millaisista puheenvuoroista ja perusteluista keskustelu koostuu, tai sitä, millaiset normit

ja arvot ryhmässä vallitsevat, tai millaiseksi vuorovaikutus suhteineen muodostuu. Toteutin sen teemahaastattelurungon avulla, ja haastateltajana pidin huolen siitä, että kaikki teemat käytiin läpi. Pysin innoittamaan kaikkia ryhmän jäseniä monipuoliseen keskusteluun. Ryhmähaastattelussa keskustellaan tutkimuksen kohteena olevista asioista yhdessä siten, että haastateltaja puhuu samanaikaisesti useille haastateltaville, mutta kysyy välillä kysymyksiä myös yksittäisiltä ryhmän jäseniltä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61.)

Ryhmähaastattelun etuna oli, että sillä saatiin nopeasti tietoa useilta henkilöiltä samanaikaisesti. Metodini tavoitteena on, että keskustelu on vapaamuotoista, joten strukturoitu lomake ei sovellu ryhmähaastatteluun. Haastateltavien määrä riippuu suuresti siitä, millaista tietoa tutkimuksessa tavoitellaan. Kovin suurta ryhmää ei ole mielekästä valita, sillä tällöin keskustelun tallentaminen on vaikeaa. Lisäksi suuri määrä ihmisiä voi toimia keskustelun innoituksen sijaan sen tyrehdyttäjänä. Haastateltajoinakin voi olla enemmän kuin yksi. Kaksi haastateltajaa voi onnistua luomaan rennomman ilmapiirin ja virittää keskustelua monipuolisemmin kuin vain yksi haastateltaja. (Eskola & Suoranta 2000, 96–97.) Ryhmän jäsenet auttoivat toisiaan muistamaan jotain, mitä yksin haastattelussa oltaessa ei välttämättä olisi tullut mieleen. Haastateltavat olivat pitkään alalla toimineita tuottajia, jotka olivat opiskellessaan kulttuurituotannon YAMK-tutkintoa. He olivat toisilleen jo melko tuttuja ja tunsivat toistensa taustat ja ammatilliset intressit. Koska ryhmähenki oli hyvä, ryhmä toimi sosiaalisena tukena: puhuminen saattoi olla rennompaa kuin yksilöhaastattelussa vieraan haastateltajan kanssa. Keskustelu oli vilkasta ja huomattavan innostunutta, ja siinä korostuivat verstaassa esille tulleet asiat sekä esille nostetut trendit. Huomioitavaa oli, että ryhmä lähti aktiivisesti pohtimaan, kuinka he itse voisivat siirtää tulevaisuusajattelun taitoa nuorille ja auttaa heitä ottamaan proaktiivisen roolin omaa tulevaisuuttaan koskien. Analysoin ryhmähaastattelun aineistoa tarkemmin luvussa 5. Ryhmähaastattelun äänitti ulkopuolinen opiskelija-assistentti, ja litteroin äänitteen pian tilanteen jälkeen.

Verstaiden ohjaaja haastattelin teemahaastattelun menetelmällä. Olin suunnitellut haastattelut toteutettavaksi tutkijaklubin kokouksessa, mutta haastatteluille ei jäänytkaan aikaa. Lähetin siksi kysymyksen ohjaajille sähköpostitse. Vastaukset olivat hyvinkin monisanaisia, ja ohjaajat olivat selvästi innostuneita erittelemään omaa kokemustaan ohjaajana. Sain tästä haastattelumateriaalista arvokkaista näkemyksiä verstoiminnan yksityiskohdista ja hyvän käsityksen siitä, miten ohjaajat itse olivat kokeneet verstaiden sparranneen osallistujia tulevaisuusajatteluun. Pedagogisia haasteita ilmeni useita, mutta myös hyvät käytännöt nousivat esille. Lisäksi sain haastatteluaineistosta omaan työhöni useita uusia ideoita.

Digitarinapajassa tuotin kaksi kyselyä. Toisessa oli kolme avointa kysymystä, joihin pyysin jokaista kirjoittamaan vastauksia kunkin digitarinan katselun jälkeen. Tavoitteena oli saada intuitiivista tietoa siitä, mitä ajatuksia digitarinat katsojissa herättivät, ja siten saada käsitys koetuista alan muutosvoimista ja osaamistarpeista. Toinen kysely koski yksinomaan digitarinapajan muotoa ja digitarinan tekemisen teknistä ulottuvuutta.

5 Tulevaisuusajattelua verstaalla

Verstaiden ohjaajana omana ennako-oletuksenani oli, että tulevaisuusajatteluun voidaan orientoitua stimuloimalla mielikuvitusta: järki ja intuitio täydentävät skenaariotyöskentelyssä toisiaan, eikä niitä käsitetä toisilleen vastakkaisina inhimillisinä ominaisuuksina. Jungin ja Müllertin ajattelu ja tulevaisuusverstaskokeilut perustuivat ajatukseen siitä, että jos kansalaiset kykenevät kehittämään myönteisiä tulevaisuuskuvia ja toimimaan niiden eteen, kasvaa yhteiskunnassa mahdollisuus siihen, että niistä tulee totta ja sana muuttuu teoiksi. (Jung ja Müllert 1987, 4). Voisi ajatella, että Tuottaja2020 -verstaissa sovellettiin löyhästi samaa ajatusta, kun kulttuurituottajien ”tulevaisuustoiveita” ja mahdollisina pitämiä tulevaisuuskuvia haluttiin kuunnella ja niiden perusteella tehdä tutkintoon johtavan koulutuksen tulevaisuuden suunnittelua. Toisaalta pajoihin osallistuneiden tuottajien omaan proaktiiviseen tulevaisuusorientaatioon haluttiin vaikuttaa välillisesti, eli verstaista motivoi myös se, että toimialalla kasvaisi mahdollisuus siihen, että toivottavista tulevaisuuskuvista tulisi totta ja sana muuttuisi suunnitelmalliseksi toiminnaksi.

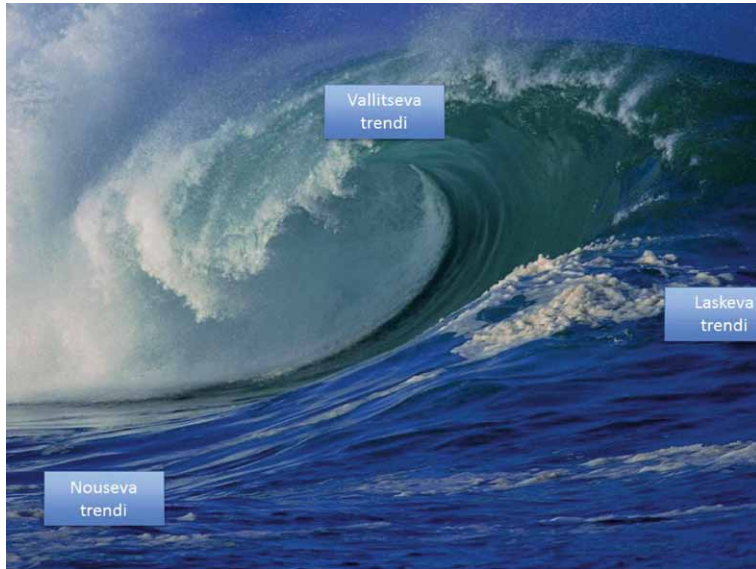
5.1 Herättelyä

Tuottaja2020 -tulevaisuusverstaas käynnistettiin useimmiten aloitusseminaarilla tai luennolla. Lyhyemmissä verstaasmuodoissakin pidettiin yleensä jonkinlainen intro alan muutosvoimiin tai ainakin trendejä ja peruskäsitteitä esittelevä luento tai vähintään alan nykytilan kuvaus. Aloitusluennot olivat asiantuntijoiden alustuksia tulevaisuustrendeistä tai muutosvoimista, esimerkiksi kuluttajakäyttäytymisestä, yhteiskuntakehityksestä ja alan näkymistä. Tuottaja2020 -hankkeessa oli tässä vaiheessa jo julkaistu toimialan nykyisiä verkostoja ja niiden tulevaisuusnäkyimiä kartoittava tutkimusraportti (toim. Halonen 2010), jota käytettiin mm. nykytilan kuvauksen lukemistona. Monessa verstaassa käytettiin myös ulkopuolista alustajaa: *”Olen vetänyt yksittäisiä verstaista ja nyt on*

menossa kolmeosainen tulevaisuusverstaas tuottajaverkoston kehittämistä varten. Metodina olen käyttänyt tulevaisuusmuistelua. Jokaisen pajan alussa on vieras, jonka pitäisi herätellä osallistujaa tulevaisuusajatteluun ja antaa välineitä omien tulevaisuuskuvien tekemiseen.” (Björkqvist haastattelu 16.3.2011)

Esimerkiksi kulttuurituotannon YAMK-tutkinnon pitkässä verstaastoteutuksessa kuultiin FinPron Foresight-tiimin vetäjän Niko Herlinin alustus (Herlin, Niko: Alustus Metropolissa 17.11.2010) aiheesta tulevaisuuden ilmiöt. Ilmiöt perustuivat FinPron Foresight-tiimin globaalin verkoston signaalien keräykseen ja niiden pohjalta puolivuositain tehtäviin urbaaneihin kuluttajatrendeihin. Aloitusseminaarin tarkoituksena on motivoida skenaarioryhmän jäseniä ja muita keskeisiä vaikuttajia skenaariotyöskentelyyn. Tuottaja2020 -hankkeen tulevaisuusverstaissa pidettiin tärkeänä, että aloitusseminaarissa (tai introssa) skenaariotyöskentelyn vaiheet ja eteneminen sekä keskeiset käsitteet käyvät kaikille selväksi. Koska jo käsite skenaario voidaan ymmärtää eri tavoin, skenaarioryhmän kannattaa omaksua yhteinen kieli aivan työn alkuvaiheessa. Epäselvät käsitteet ja sumeus sen suhteen, miten työssä edetään, voivat aiheuttaa paljon hankaluuksia työn eri vaiheissa – tai jopa pilata koko projektin.

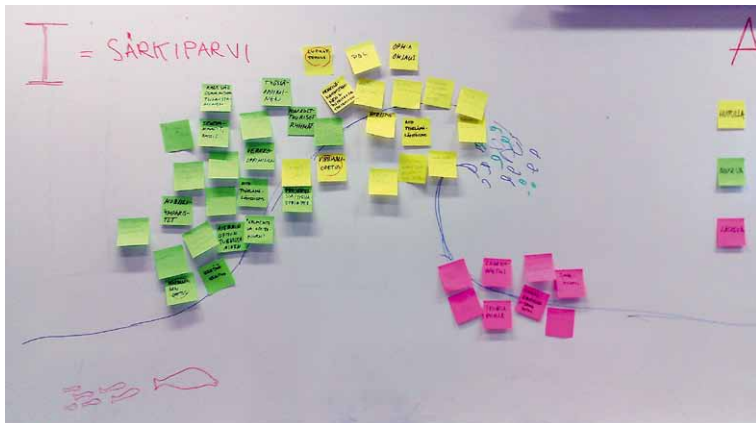
Skenaroinnin lähtökohdista on erilaisia näkökulmia. Toisaalta on ehdotettu, että skenaariotyöskentelyn alkuvaiheessa kannattaa käydä läpi yleisiä taloudellisia ja yhteiskunnallisia skenaarioita yleisestä erityiseen -periaatetta noudattaen. Skenaariot voivat kattaa hyvin laaja-alaisesti globaaleja, alueellisia (EU), kansallisia ja paikallisia tarkastelutasoja. Ne voivat koskea taloutta, teknologista kehitystä, arvoja ja yhteiskunnallisia järjestelmiä (esim. Mannermaa 1999). Pidemmässä Tuottaja2020 -verstaissa käytettiin juuri tällaista lähestymistapaa, mutta sovellettuna kulttuurialalle. EVA:n globaalit skenaariot (ks. EVA 2009), FinPron Luovan alan trendit (FinPro 2009), Nuorten tulevaisuuskuvat (ks. Nuorten tulevaisuuskuvat 2008), Kulttuurituotannon tulevaisuuden visioita ja

Kuvio 4: Osallistujat jakautuivat itse määrittelemiensä ryhmiin, esim. julkisen sektorin, yrityssektorin ja non-profit-sektorin nykytilan kuvaus tavoitteenaan: Nousevat, vallitsevat ja laskevat trendit. Menetelmänä käytettiin nk. Aaltomenetelmää. (Ks. esimerkki tuloksista liite 1.)

valintoja (ks. Halonen 2005) jne. käytiin läpi aloitusseminaarin aikana. Lyhyemmissä muutaman tunnin pajoissa on pyritty lähtemään liikkeelle paljon yksityiskohtaisemmista, kulttuurituotannon alan kannalta rajatuista kehitysnäkyistä.

Tulevaisuusverstaaseen osallistuvan ryhmän jäsenet edustivat oman kulttuurituotannon alan asiantuntemusta, mutta eivät olleet yhtä paneutuneita esimerkiksi globaaleihin talouden kysymyksiin. Siksi lähtökohdaksi otettiin tulevaisuudentutkimuksen piirissä jo laadittuja skenaarioita, ja jalostettiin niitä palvelemaan omaa skenaariotyötä. Tässä myös joissain verstaissa kutsuttu ulkopuolinen tulevaisuusekspertti FinProsta osoitti hyödyllisyytensä tuomalla työhön mukaan keskeisiä kuluttajatrendejä. Pidemmässä verstaissa aloitusseminaari sisälsi lisäksi nk. herätelyharjoitteita. Herätteen tavoitteena oli esim. nähdä oman toimialan nykytila oman toiminnan kautta. Esimerkiksi erään verstaan aloitusluennon jälkeen etsittiin tapahtumatuotannossa kentällä vallitsevia, nousevia ja laskevia trendejä. Ne kirjattiin erivärisille post-it lapuille, ja laput liimattiin suuren taululle heijastetun aallon päälle (vrt. aaltomenetelmä). Tämän harjoitteen tavoitteena oli herätellä osallistujat huomaamaan nykytilassa variointia: kun nykytila nähdään nousevina, vallitsevina ja laskevina trendeinä, aikakäsitys muuttuu suhteelliseksi. Nousevat trendit auttavat kurottamaan ajassa tulevaisuuteen, kun olennaiseksi kysymykseksi muotoutuu se, milloin trendin ajatellaan tulevan vallitsevaksi.

Huolella toteutetun aloitusseminaarin pyrkimyksenä on nähdäkseni saada osallistuja oivaltamaan, että hän itse omilla toimillaan vaikuttaa tule-

**"Kirjoita puoli sivua itsestäsi vuonna 2020. Valitse onko se toivottava vai ei-toivottava tulevaisuustarina."
Tarinoista askaroitiin liidokkeja, ja yhdessä testailtiin niiden lentokykyä.**

vaisuuden muotoutumiseen ja on itse alan ammattilaisena kentällä sitä rakentamassa omilla valinnoillaan. Tämä oivallus on myös keskeinen tulevaisuusajattelun kannalta. *”Tässä prosessissa tapahtui ahaa-elämys: innostuin aiheesta, kun tajusin, että tulevaisuus alkaa nyt ja me itse konkreettisella toiminnallamme sitä rakennamme. Esitellyistä trendeistä ne, joihin itse uskon ja jotka tunnistan omasta elämästäni, alkavat heti vaikuttaa omaan työhöni ja sen suunnitteluun. Rahoittajankin arvot juontuvat viiveellä esitellyistä kuluttajatrendeistä. Vaikka rahoittaja tulee jälkijunassa...”* (Ryhmähaastattelu 15.1.2011)

Tulevaisuusajattelun aikajänne on useimmiten melko lyhyt. Monessa tapauksessa niinkin lyhyt, että verstaassa saatetaan päästä vain tämän hetkisen tilanteen kuvailuun. Tulevaisuuteen ”loikkausta” voi kokemukseksi mukaan kuitenkin harjoitella asettamalla aikajänne tarpeeksi kauas (esim. 50 vuoden päähän) tai muotoilemalla täysin henkilökohtainen harjoite verstaan alkuun. Esimerkkinä hyvin toimineesta tulevaisuusorientaatioharjoitteesta voisi mainita Minä 2020 -harjoituksen, jossa osallistujaa pyydetään kirjoittamaan paperille otsikolla Minä 2020. Muuta tehtävän asetelua ei tarvita. Tulevaisuus on aina henkilökohtainen, ja siksi tehtävä on innostava. Toinen vaihtoehto voisi olla itselle kirjoitettu kirje vuonna 2020. Lopuksi paperit taitellaan liidokeiksi ja yhtä aikaa lennätetään ne ilmaan ikään kuin toivomuksina. Näillä harjoitteilla haettiin henkilökohtaisen tulevaisuusajattelun käynnistyvän helposti, kun tulevaisuus kiinnittyy perheeseen, fyysisiin puitteisiin, työhön, omiin harastuksiin ja omiin haluihin.

Harjoitus toimi aloitusseminaarin (nykytilan kuvaus, trendit, megatrendit ja tulevaisuuden tutkimuksen käsitteet) jälkeen hyppyharjoitteena: kuinka vaikea on hypätä kuvittelemaan vuotta 2020? Vai onko se ollenkaan vaikeaa, kun tiedämme unelmamme, toiveemme, haaveemme? Toisaalta tiedämme faktojakin: oman ikämme silloin, omien lastemme iät ja niiden perusteella monia sosiaalisia faktoreita. Kuinka tarinat voivat vaikuttaa konkreettisiin toimiimme? Tulevaisuutemme on selkeästi

henkilökohtainen; tarinoista käy ilmi suoranainen ajattelun helppous, vaihtoehtoisia tulevaisuuksia ei esitellä, monella on selkeä kuva pyrkimyksistään. Unelmat ovat useimmiten toteutumiskelpoisia eikä mitään utopioita. Selkeät askeleet olisi mahdollista määritellä unelmien toteuttamiseksi. (ks. liite 2: Minä 2020 -tarinaesimerkki)

5.2 Tulevaisuusverstas katsoo ulospäin: Signaalipaja

Hankkeeseen osallistuneet eri ammattikorkeakouluissa toimivat opettajat pitivät signaalipajoja, jotka toteutettiin monimuotoisina, lähi- ja etätyönä. Signaalipajoissa oli useimmiten neljä vaihetta: introluento heikkoista signaaleista, signaalien keräämisen brief, signaalien kerääminen Tuottaja2020 SignaaliWikiin (ks. <http://Tuottaja2020.metropolia.fi/signaalit/>), sekä signaalianalysysvaihe. Pajoja pidettiin lähinnä opiskelijoille, mutta hankkeen tutkijat (verstaiden vetäjiä) keräsivät myös aktiivisesti signaaleja SignaaliWikiin.

Signaalien keräykseen keskittyvissä verstaissa prosessi eteni aloituslunennosta tai toimialan tulevaisuustrendejä esittelevästä introsta etätyönä tehtävään signaalien keräykseen. Sen jälkeen tehtiin joko toimialan muutosvoimia käsitteleviä tulevaisuuskuvia esseinä tai luokkahuone-työskentelynä signaalianalysysiä.

Opiskelijoille annetussa tehtävässä (Liite 3) tarkoituksena oli herkistää tuntosarvia siten, että opiskelijat tottuisivat tunnistamaan ympärillä olevasta signaalien tulvasta oman työnsä tulevaisuuden kannalta tärkeitä signaaleja. Tehtävänannon yhteydessä signaali määriteltiin osallistujille: Tulevaisuussignaali tarkoitetiin tässä tehtävässä heikkoa signaalia, tai jo vahvistunutta signaalia (ks. esim. Hiltunen 2010). Tärkeää oli, että opiskelijat tottuisivat huomaamaan tavanomaisesta poikkeavia käyttäytymistapoja tai asioita, jotka saattavat kertoa jotakin tulevaisuuden kult-

tuurinkuluttajista. Opiskelijoita pyydettiin siis keskittymään tulevaisuuden kulttuurinkuluttajan toiveiden, halujen, unelmien ja viimekädessä käyttäytymisen ennakointiin tulevaisuussignaalien avulla. Opiskelijoita pyydettiin myös tutustumaan tulevaisuudentutkija Elina Hiltusen blogiin (Hiltunen 2011), jossa Hiltunen myös opastaa signaalien äärelle: heikot signaalit ovat tyypillisesti pieniä, yksittäisiä, erikoisia tapahtumia, pikku lehtijuttuja, rivien välissä mainittuja pohdintoja, muutoksia totutuissa toimintatavoissa ja vaikka huhuja. Lisäksi pyydettiin tutustumaan FinPron Luovan alan trendeihin (FinPro 2009). Opiskelijoita pyydettiin keräämään viisi signaalia Tuottaja2020 SignaaliWikiin ja lukemaan muiden tuottamia signaaleja. Lopuksi pyydettiin valitsemaan yksi tai muutama ilmiö Trend Pulse esityksestä ja keskittymään tulevaisuuden kulttuurinkuluttajan (esim. oman yleisönsä edustajan tai työpaikkansa asiakkaan) toiveiden, halujen, unelmien ja viimekädessä käyttäytymisen ennakointiin tulevaisuussignaalien avulla. Tutkailun päämääränä on hyödyntää sekä omaa että muiden signaalien keruuta ja rakentaa mahdollinen kuva tulevaisuudesta sekä ne askelet, joita ottamalla kyseinen tulevaisuus – tai ainakin jotain osioita siitä – voisi toteutua.

Signaalien keräämisen koettiin myös vaikuttaneen kerääjän myöhemmän toimintaan sekä ympäristön havaitsemiseen ja tulkintaan: *”Olen aina ajatellut asioita eteenpäinkin, vaikka ikäni puolesta yritän elää tässä hetkessä. Ammatissani on tärkeää miettiä, minkälaista tuottajuutta tarvitaan, miten kulttuuri on muuttunut, mitä juttuja on nyt ja tulevaisuudessa. Todella mielenkiintoista, mää innostuin ihan hirveästi silloin kun tämä juttu alkoi, koska seuraan ihan toisella tapaa ajan ilmiöitä. Mä pyrin haistelemaan esim. kun kuljen kaupungilla, mikäs signaali toi on, seuraan ihmisiä ihan toisella tapaa, eri ikäisiä ihmisiä, uutisointiakin seuraan eri tavalla. Globaaleja juttuja kans..”* (Ryhmähaastattelu 15.1.2011)

Osallistujien kokemuksia signaalien keräämisestä vaihdettiin luokkahuonekeskustelussa. Monet pitivät signaalien keräämistä todella hankalana tehtävänä, eivätkä olleet saaneet pyydettyä viittä signaalia syötettyä

Kuvio 5: Heikot signaalit. Satunnaisilla kohtaamisilla ja hedelmällisillä yhteentörmäyksillä on merkittävä rooli tulevaisuusorientaation vahvistumisessa.

Signaaleja löytyy joka paikasta. Keskity tarkkailemaan asioita, jotka ovat jollakin tavalla yllättäviä tai itsellesi uusia. Mikäli tuntuu hankalalta päästä alkuun, kurkkaa tulevaisuustutkija Elina Hiltusen blogia (<http://www.future.vuodatus.net/page/lahteita>). Heikot signaalit ovat tyypillisesti pieniä yksittäisiä erikoisia tapahtumia, pikku lehtijuttuja, rivien välissä mainittuja pohdintoja, muutoksia totutuissa toimintatavoissa ja vaikka huhuja. Syötä signaali Tuottaja2020 -signaalivikiin: tuottaja2020.metropolia.fi

Signaalivikiin. Helpoimmin signaalien kerääminen oli sujunut netissä. Keskusteluissa ilmeni selvästi, että heikon signaalin ja orastavan tai valitsevan trendin käsitteet olivat iloisesti sekaisin. Monet nostivat esille heikkoina signaaleina melko tyypillisiäkin (mega)trendien ilmentymiä esim. valtakunnallisista lehdistä.

Signaalien keräämisen jälkeen useimmissa verstaissa pidettiin jonkinlainen purku tai analyysi. Useimmiten se tehtiin ryhmissä paikan päällä, mutta joissakin monimuotoverstaissa myös raportoitiin esseinä. *“Signaalien pohjalta tehtiin essee, jossa perusteltiin ajatuksia. Sitten osa jatkoi lukemalla EVAn skenaariot ja tekemällä niistä esseet. Näissä korostui lähes poikkeuksetta leppoistamisen trendi: se selvästi puhuttelee (yamk)kulttuurituottajaa.”* (haastattelu Halonen 14.2.2010) Leppoistamista (downshifting) voidaan pitää nähdäkseen trendinä ajassamme, mutta kulttuurituotannon alaa koskettavana signaalina voisi pitää sitä, miten monella eri tavalla tuo trendi tuntuu ilmenevän kuluttajakentässä eli asiakkaidemme elämässä. Trendin paikantaminen signaalien kautta ei ole olennaista, vaan merkityksellistä on prosessointi suhteessa kulttuurituotannon käytänteisiin ja ilmenemismuotoihin. On olennaista tarkastella asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, miten trendi jalkautuu kulttuurialalle ja tuo mukanaan muutosmahdollisuuksia. Toisaalta monet Signaalivikiin syötetyt signaalit olivat niin heikkoja, että niiden merkitys ei ollenkaan avautunut monellekaan ja niitä oli vaikea edes luokitella analyysivaiheessa. Niissä toki saattaisi piillä merkkejä tulevista.

Tässä hankkeessa pilotoitiin signaalien analyysiin räätälöimääni työmenetelmää, jota kutsuin prosessin kuluessa tuttavallisesti “kasamenetelmäksi”. Jälkeenpäin oivalsin, että sattumalta syntynyt menetelmä muistuttaa paljon tulevaisuudentutkija Tuomo Kuosan kehittämää Pattern management -menetelmää (Kuosa 2005), mutta on toki pragmaattisempi, koska menetelmä suunniteltiin ammattikorkeakouluympäristöön eikä tulevaisuuden tutkimuksen tieteelliseen ympäristöön. Kuosa on esitellyt tämän perinteisestä mannermaalaisesta (vrt. Mannermaa 2004) signaali-

lien tulkinnasta poikkeavan mekanismin, jossa pyritään järjestelmällisen muutoksen signaalien havainnoinnin, analysoinnin, tulkinna ja johtopäätösten tekemisen prosessiin. Prosessin käytännön harjoitustyötä hän kutsuu heikkojen signaalien vainukoirakoulutukseksi. Pattern management eli polkuriippuvuus-lähestymistapa lähtee tarkastelemaan muutosignaaleja aivan eri pohjalta, kuin mihin perinteisessä lähestymistavassa on totuttu. Olettamuksena pattern managementissa on se, että kaikki muutokset ja kehitys tapahtuvat tässä ja nyt, eikä mitään ulkopuolista marginaalia tai hyppäyksiä ole. Ei ole mitään yksittäistä muutoksen super-signaalia, joka muuttaisi kerralla ja yllättäen. Täysin yllättävät uudet havainnot, kohina ja olemassa olevat trendit ovat kaikki tärkeää informaatiota tulevaisuuden muotoutumisesta. Jos jotakin uutta on kehkeytyvässä, se signaloi varmasti useilla eri tavoilla ympäristöömme. Siksi ei ole mielekästä sulkea joitakin signaaleja kohinana pois vain siksi (Kuosan esimerkisissä esim. suurisarviset hatut ovat yleistyneet katukuvassa), että ne eivät näyttäytyä havainnoitsijan näkökulmasta suureen muutokseen ”kykenevinä”. (Kuosa 2005, 3–7)

Mikä tahansa havainto voi tukea olettamustamme muutoksen piikistä, jos osaamme klusteroida sen yhteen ”samanmielisten” signaalien kanssa. Sama signaali voi viestiä yhtä aikaa useiden eri piikkien olemassaolosta. Kuosa huomaa, että John Nash teki pattern managementiä elokuvassa Kaunis mieli. Hän etsi toisiaan täydentäviä viestejä, joiden takaa on mahdollista löytää salattu viesti. Samaa, mitä hän teki kryptatuille koodeille, hän teki myös lehtiartikkeleille. Kuvaavaa on myös, että Elias Lönnroth rakensi Kalevalan samalla tavalla etsimällä kertomuksista yhteiset nimittäjät. Myös trendianalyttikot käyttävät samantapaista menetelmää. (Kuosa 2005, 3–7) Kuosa on myös jalostanut tästä pattern management -analyysimallista edistyneemmän FSSF (Futures signals sense-making framework) -analyysimallin, jossa otetaan huomioon heikkojen signaalien lisäksi myös muutosvoimat (drivers) ja trendit (trends), ja näitä kolmea ”viestiä” tulevasta tarkastellaan lineaaristen (esim. analyysin tekijän käsitys muutoksen vaatimuksista) ja epäline-

aaristen faktoreiden kautta (kuten analyysin tekijän käsitys muutoksen esteistä). (Kuosa 2010, 44–45) Tämä oli luoviin Tuottaja2020 -verstai-siin liian tekninen analyysimalli, varsinkin kun kyseessä on toimialakoh-tainen luova tulevaisuusverstaas, jonka päämääränä ei ole eksakti ja strukturoitu tulevaisuuskuva-avaruus. Omassa signaalipajassani kokeilin avoimempaa analyysimallia, jossa signaalien arviointi ja luokittelu lähti signaaleista käsin (voisi ehkä kutsua deduktiiviseksi lähestymistavaksi), eikä niitä luokiteltu taulukoiden ennakkoon annettujen otsikoiden alle.

Tämä analyysi toteutettiin niin, että ryhmille jaettiin lukuisia Tuotta- ja2020 -hankkeen SignaaliWikiin syötettyjä signaaleja. Ne pyydettiin leikkaamaan suikaleiksi, yhdellä paperisuikaleella oli siis kirjattuna yksi signaali. Signaalisuikaleita pyydettiin luokittelemaan kasoihin. Luokitte-luun ei annettu mitään ohjeistusta eikä valmiita otsikoita. Hetken luo-kassa vallitsi täysi hiljaisuus, kun signaalisuikaleita alettiin lukea. Alku oli selvästi hankala: kuinka kommunikoida oman ryhmän jäsenille itse löy-dettyä kahden signaalin välistä yhtäläisyyttä? Ensimmäinen askel oli sel-västi vaikein, mutta kun kolmesta signaalista löytyi yhtäläisyys (yhdellä ryhmällä se oli yhteisöllisyys, toisella 24/7-elämä, kolmannella leppois-taminen), niin puheensorina muuttui kiihkeäksi ja innostuneeksi. Tätä keskustelua äänitettiin jokaisessa pöydässä, ja myöhemmin aineistosta luokiteltiin eniten keskustelua herättäneet kysymykset ja toisaalta kriit-tistä arviointia herättäneet signaalit ja niiden tulkinta. Tässä yhteydessä signaalianalyysin sisältöön ei mennä syvemmälle, mutta huomioitavaa on, että signaalien luokittelun otsikoiksi aika nopeasti nousivat ne tren-dit tai megatrendit, jotka tällä hetkellä ovat hyvinkin pinnalla ainakin urbaanin väestön keskuudessa ja joita myös verstaan aloitusluennolla käytiin läpi FinPron luennoitsijan vieraillessa (FinPro/ Niko Herilinin lu-ento 17.11.2010 Metropoliassa). Kuosan pattern management -mene-telmää sovellettiin siis löyhästi. Kuosan mukaan tässä vaiheessa muu-tokset rakentuvat alhaalta ylöspäin klusteroitumalla – kuin palapelissä. Sellainen uusi ilmiö, joka ei pysty saavuttamaan minkäänlaista jalansijaa kasvualueissa, kuolee pois aivan kuten palapeliin sopimaton palanen

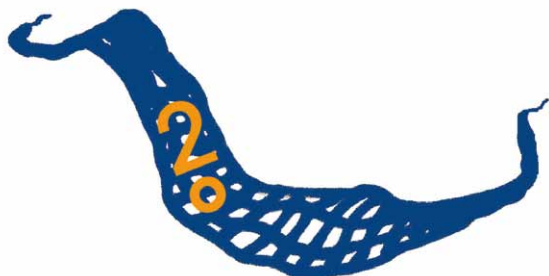
Kuvat 3 ja 4: "Jakaantukaa ryhmiin, joissa joudutte törmäämään henkilöihin, joilla on toisenlainen elämämaailma/viitekehys kuin teillä itsellänne. Sekoittukaa! Lukekaa signaaleja ensin hiljaa itseksenne, ja etsikää niistä yhdessä sen jälkeen yhteisiä piirteitä. Luokitelkaa kasoihin ja selittäkää paperille löydöksenne." Lopuksi koottiin "tähtiä" kasoista suurelle voimapaperille. Tunnin työskentelyn jälkeen puolet ryhmästä jätettiin kokoamaan visuaalista karttaa "tähdistä" eli signaalirykelmistä.

jää pelistä pois. Sopimattomista palasista kertovat signaalit ovat siten toimintaympäristön muutoksen arvioinnin kannalta myös käytännössä merkityksettömiä. (Kuosa 2005, 3–7)

Kasoihin luokittelun jälkeen lattialle levitettiin noin kuusi metriä voimapaperia, ja puolet osallistujista eli kuusi opiskelijaa jätettiin luokkaan työskentelemään näiden "kasojen" organisoimiseksi voimapaperille. Tehtäväksi siis muodostui implisiittisesti näiden klustereiden järjestäminen toisiinsa nähden ilman minkäänlaista ennakko-otsikointia. Näin klusterointi tapahtui siis kahdessa vaiheessa: signaaleista kasoiksi ja kasoista kartaksi. Pian kasoista muodostui tähtiä, ja myös voimapaperille

alkoi ilmestyä tähtikuvioita: tähtien välille alkoi muodostua suhteita, toiset tähdet olisivat toisiaan lähempänä ja toiset ristiriidassa keskenään. Pian tähtien välille alkoi muodostua selittäviä lehtiä, ja tähdet alkoivat muistuttaa kukkia. Opiskelijat eivät kutsuneet muodostelmaa tähtikartaksi, vaan joulutähtikartaksi sen moninaisten osien vuoksi. Kartan litteointi löytyy liitteestä 3.

Loput osallistujista pyydettiin sisään ja vilkas keskustelu alkoi kuin taikaiskusta. Ohjaaja ei osallistunut mitenkään aluksi, eikä ohjannut tilannetta kehittymään. Pian osallistujat pysyivät tusseja, jotta saivat merkitä tähtien välille riippuvuussuhteita ja ristiriitoja. Nopeasti merkintätavaksi muotoutui:

lihavoituna tähtikuvion aihe, ristiriita kahden tähden välillä punaiset nuolet vastakkain, yhteys kahden tähden välillä vihreällä katkoviivalla, ja jos koettiin erittäin tärkeäksi kulttuurituotannon alan kannalta, merkittiin tähdellä. Toimintatapana tällainen deduktiivinen lähtökohta oli onnistunut: osallistujat ottivat itse johdon työskentelystä, ja kaikki osallistuivat innokkaasti. Vaikka keskustelu kumpusi signaalien rykelmistä, se kiinnittyi kuitenkin kulttuurituotannon alan kenttään kiinteästi, ja muutosvoimat tulivat selkeäsi esille. Muutamia kuukausia tämän signaalipajan jälkeen eräät osallistujat kertoivat, että juuri tämä signaalianalyyisivaihe, joulutähtikartta, oli eniten innostanut tulevaisuusajatteluun, ja sen sisällöt olivat jääneet parhaiten mieleen ja siten vaikuttamaan oman työn suunnitteluun.

Tulevaisuusverstaiden ohjaajat kokivat myös melkoisen haasteen ohjaustoimissaan: kuinka verstaasiin osallistujat saadaan omaksumaan signaalien keräämiseen tarvittava asenne, ja kuinka heidät voidaan signaalien keräämiseen evästä? Olisiko perusteltua pyytää keräämään hiljaisia tai heikkoja signaaleja vai vain signaaleja? Vai havainnoimaan trendien tai jopa megatrendien ilmentymiä? Voiko toista ihmistä auttaa jotenkin avaamaan silmänsä ja korvansa, herättää huomaamaan mahdollisia merkityksiä sisältäviä asioita?

Ohjaajien keskuudessa tulevaisuusajattelun sparraaminen koettiin lähes poikkeuksetta haastavaksi. *”Koin signaalien keräämiseen ohjaamisen erittäin haastavana. Toisaalta ammatissa toimivilla, pitkään työelämää nähneillä on riittävästi reflektiopohjaa signaalien huomaamiselle ja asettamiselle johonkin järkevään kontekstiin.”* (Halonen 14.2.11) Suurin osa ohjaajista piti erittäin tärkeänä verstaan aloitusluentoa tai introa. Aloitustuennon sisällöksi ei koettu riittävän tulevaisuuden tutkimuksen perusteiden ja menetelmien läpikäyminen, tai megatrendeihin syventyminen. *”Pidin sitten itse toisen intron kulttuurituotannon kentän lähtökohdista käsin. Nähdäkseni on eduksi, että tulevaisuusajattelu kiinnitetään alusta asti kulttuurituotannon kentän haasteisiin ja ajatteluun. Tämän jälkeen opiskelijat keräsivät signaaleja.”* (Halonen 14.2.11)

Kerätyt signaalit olivat hyvinkin paljon toisistaan poikkeavia aina lokaalien trendien ja globaalien megatrendien ilmentymistä todella vaikeasti tulkittaviin heikkoihin teknologiasignaaleihin saakka. Signaalien kirjossa korostui kulttuurituottajan kokemusmaailman moninaisuus. *”Tässä kirjo oli suuri: jollekin uusi asia oli toiselle toissatalven lumia. Jokainen tarkkailee ympäristöönsä oman kokemusmaailmansa ohjaamana ja vankina. Usein itselle uusi on vain jonkin toisen alan vanha juttu. Sinänsä tämä ei ole välttämättä huono asia: tuottaja toimii risteyskohdassa, jossa ei kuitenkaan voi olla kaiken taitaja. On oma itseisarvonsa, että osaa olla utelias ”kaikelle”.* (Halonen 14.2.2011) Jo uteliaisuuden herääminen koettiin ohjaajien keskuudessa riittäväksi ”voitoksi” tai saavutukseksi.

”Olen kerännyt signaaleja hankkeessa tehdyn signaali tehtävän mukaisesti kahden eri opiskelijaryhmän kanssa. Signaalien keruu oli osa tutkimus- ja kehittämismetodikurssia, joka pidetään intensiivisesti neljän viikon aikana. Mielestäni opiskelijat ovat onnistuneet hyvin signaalien keruussa. Alussa signaalien määrittely oli tärkeää, ja kun ensimmäiset signaalit löytyivät, muut ymmärsivät tehtävän esimerkkien avulla. Signaaleista juteltiin melkein joka lähiopetuksen yhteydessä, ja lopuksi ne vielä esiteltiin kaikille ja jätettiin Moodleen tehtävänä.”

Opiskelijoita motivoi ajatus oman tulevaisuuden ennakoimisesta. Mehän haistelimme signaaleja, jotka vaikuttavat heidän tulevaisuuteensa. He myös ymmärsivät, että kulttuurintuottajan on aina oltava yksi askel tulevaisuudessa.” (Björkqvist haastattelu 16.3.2011)

Vaikka verstaiden ohjaajat itsekkin keräsivät signaaleja, osa aktiivisemmin, osa satunnaisemmin, niin toisen opettaminen siihen ei ole helppoa, tuskin edes mahdollista. *”Tässä kaikessa (signaalityössä) se brechtiläinen etäännyttäminen tai luukkuteatteri jossa aukeaa, että tuolla on yleisö ja täällä me, yritetäänkin päästä siitä eteenpäin, ajatellaankin, että me ollaan tässä itse liossa, että me ollaan tässä jokainen elämismailmoinemme ja viitekehysinemme ruumiillisestikin dipattuna tähän koska me ollaan kulttuurintuottaja-ammattilaisia, ja siksi ehkä meillä on valtaa ja voimaa ottaa kaikki signaalit esille ja kuvailla sitä, että tämä on tiedon tuotantoa. Uskallatko antaa itsellenne sen vallan, että meistä yhdessä nousee uutta tietoa? Juuri sitä toissa huoneessa just tehdään: signaalit asetetaan suhteeseen toistensa kanssa ja niitä yhdistellään uusiksi kokonaisuuksiksi. Emmä tiedä mitä ne tekevät; katsotaan kohta.”* (signaaliverstaassa äänitettyä, ohjaaja). Ohjaaja voi toimia sparraajana, joka luovuttaa asiantuntijamandaatin verstaan osallistujille. Ohjaajan auktoriteettiasema rikkoutuu näin tietoisesti, ja osallistujat saavat ehkä enemmän uskallusta omaan tulkintaansa.

Ohjaajien oma signaalien keräyskään ei sujunut vuoden aikana ongelmitta. Hankkeen ensimmäisenä vuotena SignaaliWikiin ei välillä pitkiin aikoihin tullut yhtään uutta signaalia. Signaalien keräämisen alusta (SignaaliWiki) sijaitsi tuohon aikaan hankehallinnon Wikissä, joka on täysin julkinen Confluence-alusta (nimellä toimiminen tosin edellyttää kirjautumisen). Päästäkseen tuohon wikiin oli ensin hyväksyttävä sertifikaatti eli oman tietokoneen tunniste. Wikissä sijaitseva signaalipankki oli valmiiksi luokiteltu: signaalin syöttäjän oli ensin valittava jokin luokka (esim. työelämä, yhteisöllisyys ja toisen kohtaaminen tms.), johon signaalinsa halusi syöttää. Tämä edellytti jonkinasteista analyysia jo

syöttövaiheessa, ennen kuin pystyi vertailemaan omaa signaaliaan muihin signaaleihin. Koska signaaleja haluttiin kertyvän enemmän ja haluttiin myös ulkopuolisten (alan muiden toimijoiden) voivan syöttää signaaleja, siirrettiin signaalipankki hankkeen internetsivulle täysin julkiseen ympäristöön. Luokittelusta luovuttiin. Signaalipankkia kutsuttiin edelleen SignaaliWikiksi, jotta se löytyisi hauilla samalla lailla kuin aikaisemmin.

SignaaliWikiin lisättiin peukkusysteemi, jotta lukijat voivat äänestää hyviä signaaleja ylemmäs hierarkiassa. Vaikka SignaaliWikistä tuli helposti löydettävä ja saavutettava palvelu, ja vaikka signaalien kerääminen kuuluu hankkeessa toimivien tutkijoiden toimenkuvaan, on saldo melko vähäinen. Signaalien keräämisestä ei ole tullut kiinteätä osaa hankkeen tutkijoiden ja verstasohjaajien toimintaa. Olen myös itse kokenut signaalien keräämisen hankalaksi, koska useimmat löytämäni signaalit ovat joko trendien tai megatrendien ilmenemismuotoja tai sitten kulttuurituotannon alan kannalta todella heikkoja teknologiasignaaleja, joissa en vielä osaa nähdä edes muihin yhdistelemällä alan muutosvoimaa. Toisaalta monet tutkijat eivät kokeneet signaalien keräämistä projektiksi, vaan sen koettiin juurtuneen osaksi arkihavaintoa, vaikka edelleen kerääminen on ollut ajoittain työlästä. *”Sen olen huomannut, että vaikka tietty ennakointiorientoitunut ajattelutapa on tullut osaksi ympäristön havainnoimistani, tilaa täytyy pitää jatkuvasti aktiivisesti yllä.”* (Iso-Aho haastattelu 17.3.2011)

Signaalien keräämisen myötä verstaiden ohjaajat ovat joutuneet myös asettumaan oman mukavuusalueensa reunamille ja myöntämään, että yhtä oikeaa vastausta mahdollisten tulevaisuuskuviin hahmottelussa ei signaaleja keräämällä ehkä koskaan tule löytymään: *”Olen kyllä alkanut kiinnittämään entistä enemmän pieniin yksityiskohtiin huomiota mahdollisina ituina jostakin suuremmasta. Signaalien etsiminen on hauskaa, mutta hauskuuden hintana saattaa olla juuri jonkinlainen liioittelu, joka saattaa saada koko tulevaisuustyön vaikuttamaan puuhastelulta. Toisaal-*

ta, tulevaisuusorientaatio on näkökulma, jota ainakin kulttuurituottajan pitäisi aika vahvasti pitää alati esillä.” (Uotila haastattelu 21.3.2011)

Pidempään signaaleja keränneet ovat myös huomanneet, että aloittaminen on vaikeinta, mutta kerääminen helpottuu ajan myötä. Jossain vaiheessa keräämiseen ei kiinnitä edes enää niin suurta huomiota: *”Aluksi niitä signaaleja etsi vähän pakon sanelemana ja olin tyytyväinen ettei minun tarvinnut kerätä tiettyä määrää vaan sain keskittyä opiskelijoiden innostamiseen. Nykyään siitä on tullut rutiini ja esimerkiksi viime viikolla mietin miksi Marlboron vaateliikkeessä myydään ekologista saippuaa ja näkkileipää. Sen jälkeen huomasin, että jopa suomalainen kirjakauppa sisustaa ja rakentaa kahvilaa kirjakaupan sisälle.”* (Björkqvist haastattelu 16.3.2011)

Signaaleja on tätä kirjoittaessani kerätty pari sataa kappaletta, mutta niiden kerääminen jatkuu ainakin hankkeen loppuun sakka eli vuoden 2012 puoleenväliin. Kerättyjen signaalien perusteella Katri Halonen on hankkeen puitteissa analysoinut signaalit megatrendien läpi tarkastelemalla, kuinka megatrendit näyttäytyvät kulttuurituotannon kentällä ja minkälaisia kulutustottumusten muutoksia kulttuurituottaja voi kohdata tulevaisuudessa. *”Kulttuuri katalysoi. Megatrendien tärahtäminen kulttuurituotannon kentälle.”* (Halonen 2011) -teoksessa ilmenee selvästi signaalien kerääjien pyrkimys tulkita löytämänsä signaalit trendien kautta, ja toisaalta havaittavissa on selkeä tendenssi etsiä trendien ilmentymiä tai niiden signaaleja.

Mutta mitä verastosohjaajien omata signaalien keräämisestä on seurannut? Onko sillä ollut vaikutusta ohjaajan omaan tulevaisuusajatteluun? Selkeästi haastateltujen verastosohjaajien omassa toiminnassa on tapahtunut muutos: ohjaajat kokevat vastuuta ammattikorkeakoulun opettajina niin omasta kuin opiskelijoiden tulevaisuusajattelun sparraamisesta: *”Tulevaisuusorientaatio on mielestäni välttämättömyys opettajan työssä. Eilisen opeilla ei kulttuuria tuoteta tulevaisuudessa. Minun on pystyttävä*

yhdessä kollegoiden ja opiskelijoiden kanssa miettimään, millaisilla välineillä tulevaisuuden voi kohdata uteliaana ja aktiivisena. Samalla mietin myös omaa tulevaisuuttani ja kuinka minä haluan elää ja tehdä töitä tulevaisuudessa. Luin viime viikolla yrityksestä, joka palkkaa isoäidin hoitamaan toimistoa ja luomaan mukavaa tunnelmaa. Hän keittäisi kahvia ja juttelisi työntekijöiden kanssa. Olen itse miettinyt, että voisin toimia ohjaajana ja kuuntelijana sitten kun olen eläkkeellä, jos tulevaisuudessa on eläkkeitä.” (Björkqvist haastattelu 16.3.2011) Signaalien keräämisellä on ollut vaikutusta tulevaisuusajatteluun, ja herkistymistä on tapahtunut selvästi kivuliaan aloitusvaiheen jälkeen. Signaalien havaitsemistakin voi siis ilmeisesti oppia. Toivonkin erityisesti, että opiskelijoille jäisi muistijälki signaalien keräämisestä, jotta siihen tarvittava tulevaisuusajattelu juurtuisi kulttuurituotannon toimialalle.

Seuraavassa luvussa tarkastellaan toisenlaista tulevaisuusverstasmuotoa, tarinapajaa. Sen myötä tulee ajankohtaiseksi kysymys: onko luovilla menetelmillä mahdollista innostaa opiskelijoita ja ammatissa toimivia asiantuntijoita tulevaisuusajatteluun?

5.3 Heittäytymisen mahdollisuus: Tarinapaja

Tulevaisuusverstaaita tavallisille kansalaisille pitänyt Robert Jungk muistelee: *”Ensimmäiset yritykseni 60-luvun puolivälissä saada nuo- ret työläiset ja virkamiehet Wienissä hahmottamaan toiveitaan hu- mism päivän maailmasta epäonnistuivat tosi murheellisesti. He olivat joko vaiti tai yksinkertaisesti apinoivat sitä, minkä propaganda ja mainonta heihin oli istuttanut. Menin kotiin syvästi pettynään. Seuraavan kokoontumiskerran jälkeen eräs seminaarilainen pyysi päästä puhumaan kanssani kahden kesken, koska edellisellä kerralla hän ei ollut uskaltanut sanoa mitään peläten tulewansa naurunalaiseksi. Hän oli nimittäin kehittänyt idean aurinkoenergian varaamiseksi. Hän oli saanut toistuvasti kuulla viranomaisilta ja patenttitoimistoilta tällai- sen idean olevan pelkkää taivastelua”.* (Jungk, Müllert 2002, 18–19) Jungk oivalsi, kuinka ratkaiseva syy kansalaisten passiivisuuteen on se mielikuvitusvihamielisyys, mikä pitkään on leimannut yhteiskun- nallista elämäämme.

Nämä mielikuvituksen aktiiviseen patoamiseen liittyvät kokemukset eivät ehkä ole tätä päivää, mutta asiantuntija-ammattilaisella on taa- tusti omat pidäkkeensä: mikä ja minkä kuvittelu on uskottavaa, sopi- vaa, ja mitä asiantuntijana ollessa kuuluu kuvitella. Sen sijaan, että ammattilainen olisi vain ulkoapäin määräytyvä ratas oman alansa laa- jassa kokonaisuudessa, voi hän saada tulevaisuusverstaan ”suljetus- sa” piirissä revitellä ajatuksillaan, testata ääriväitteitä kollegoihinsa ja silti kävellä verstaasta ulos uskottavuuttaan ja asiantuntijuuttaan menettämättä. Pidemmässä pajaprosessissa on lisäksi mahdolli- suus purkaa asetelmaa, jossa pieni joukko erityisen kunnianhimois- ia, hyvin puhuvia ja energisiä persoonallisuuksia asettaa tavoitteet ja löytää niihin myös ratkaisuehdotukset kepeämmin. Seuraavassa tarkastelen Tuottaja2020 -hankkeen Tarinapaja-prosessilla ohjattu- ja tulevaisuusverstaaita, joissa heittäytyminen luovaan toimintaan on konkreettisempaa kuin signaaliverstaissa.

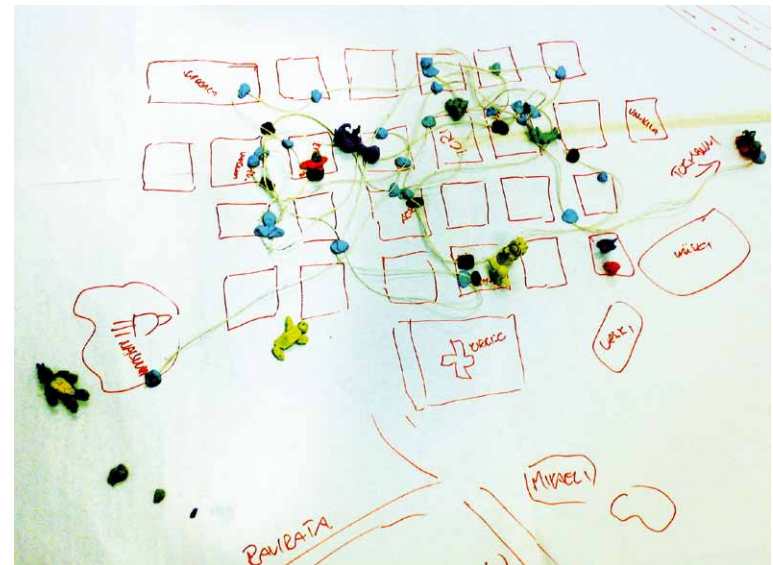
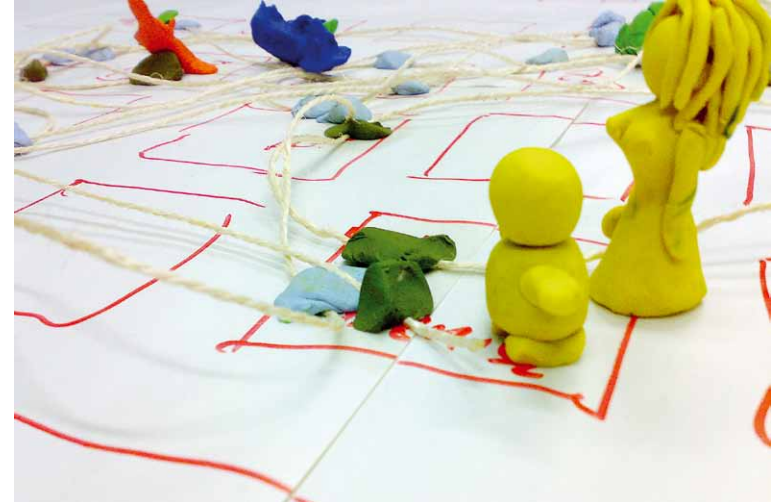
Kulttuurituotannon alan toiminnan keskiössä on koettu elämys. Kym- menen vuoden päästä tapahtuvan elämyksen kuvailu oli useimpien tarinapajojen päämääränä. Erään pajaohjaajan mukaan elämys on perusluonteeltaan tarinallista eli ajassa tapahtuvaa toimintaa ja siksi (mielikuvituksessa) koettua todellisuutta voi ”leikata” tarinaan ainakin kahdella tavalla. Ensimmäinen tapa on ottaa havainnon kohteeksi kaikki yhdessä ja samassa paikassa olevat ja tehdä heistä kuvitteellisia havain- toja (esimerkiksi tapahtumaan osallistuvien havainnointi). Tätä saman- aikaista eri asioiden yhteensovittamista ja sen kuvaamista ohjaaja kutsui synkroniaksi. Toisaalta havainnoinnin kohteeksi voi ottaa yhden kokijan ja seurata hänen todellisuutensa muotoutumista ajassa ja useissa eri tilanteissa. Tätä toinen toistaan seuraavien tapahtumien kuvaamista ohjaaja kutsui diakroniaksi. Jotta elämys voitaisiin kokonaisvaltaises- ti kuvata, on siihen sisällytettävä sekä kokemuksen että kokemuksen puitteiden kuvausta. Kokemuksien kuvaukseen sopii hyvin kertominen. Kertomuksista tulee uskottavia, kun ne sijoitetaan johonkin paikkaan ja kun tarinan kertoo jokin tunnistettava kertoja. (Uotila 2010)

Kuinka verstaan ohjaaja voi kannustaa heittäytymiseen? Ei riitä, että osallistujille vakuutetaan, että nyt on lupa leikkiä, tai että nyt käyttäkää mielikuvitustanne ja silti keskittykää siihen, mikä teidän mielestänne on silti mahdollista. Tulevaisuusajattelua voi stimuloida antamalla hyvinkin yksityiskohtaiset ohjeet siitä, mitä tarinassa pi- tää olla, ja konkreettiset välineet tarinan puitteiksi. Silloin osallistajat joutuvat pysymään tietyissä fyysisissä realiteeteissa, punnitsemaan, mikä voi muuttua. Lisäksi monia osallistujia saattaa innostaa jo ta- vallisesta päivätyöstä poikkeava toimintatapa: touhuaminen erilais- ten materiaalien kanssa, ääri-ilmiöiden koettelu mahdollisuuksina, entä jos -ajattelu tai toisen henkilön roolin ottaminen. Tuottaja2020 -tarinapajoissa useimmiten pakotettiin osallistajat hyppäämään toi- sen, kuvitteellisen, mutta mahdollisen henkilön housuihin. Monissa tarinapajoissa kuvitteelliset henkilöt olivat keitä tahansa lehdistä lei- kattuja henkilökuvia tai vain keksittyjä nimiä, joista tiedettiin enna-

"Tehtävänänne on hahmottaa mielikuvianne vastaava Mikkeli vuonna 2020 ja piirtää Mikkelistä kartta. Kartta sisältää keskustan, tärkeimpiä katuja ja paikkoja. Lisäksi kartassa on oltava: videovuokraamo, taidemuseo, keskusbaari, kirjasto ja opiskelija-asunnot. Muodostakaa parinne kanssa tai ryhmässä itsellenne uskottava sivuhahmo eli alter ego. (alter = toinen), antakaa hahmolle nimi ja muovailkaa se vahasta. Hahmonne muodostavat ryhmän, joka asuu tai on kokoontunut johonkin kaupungissa sijaitsevaan asuntoon. Merkitkää asunnon sijainti karttaan, tämä on lähtöpisteenne. Miettikää, mikä on näiden hahmojen ikä, sukupuoli, ammatti yms. sekä hahmojen keskinäinen suhde. On lauantai-iltapäivä ja olette kokoontuneet yhteen ja tarkoituksenne on suunnata johonkin em. kohteista."

Miten matkanne etenee? Millaisia tärkeitä kohtia matkan varrella on? Mitä matkalla tapahtuu? Minne ja miten kohteessa käynnin jälkeen matka jatkuu? Miten matkan aikana parin/ryhmän roolit muuttuvat? Minne ryhmä lopulta päättyy? Piirtäkää kartalle matkan tärkeimmät pisteet ja varautukaa kertomaan tarinanne vahahahmojen avulla muulle ryhmälle. Siirtäkää oma tarinanne yhteiselle kartalle ja merkitkää reittinne narulla."

kolta asuinpaikka ja ikä. Lisäksi tehtävässä useimmiten kysyttiin Mitä tapahtuu? jonain tiettyinä tulevaisuuden hetkenä henkilön elämässä, kun henkilö on osallistumassa kulttuuritapahtumaan tai kun hän esimerkiksi liikkuu kaupungilla. Tällainen tehtävän anto helpotti selvästi tulevaisuusajatteluun ryhtymistä, koska tulevaisuusajattelu on aina henkilökohtaista, omiin arvoihin ja mahdollisuuksiin nojaavaa kertomuksellista kuvittelua. Koska tarinoita tuotettiin pienissä ryhmissä tai pareittain, joutuivat osallistujat pukemaan ajatteluaan sanoiksi prosessin edetessä ja perustelevaan valintojaan suullisesti.

Esimerkiksi erään tarinapajan pyrkimyksenä oli hahmottaa koettua tulevaisuuden kaupunkitilaa eläytymällä valitun kuvitteellisen hahmon

päivään. Välineiksi annettiin muoviluvuaa, villalankaa sekä paperia ja kyniä.

Mielikuvituksen korostuminen ryhmässä on täysin vastakkaista tavalliselle, puhtaasti loogiselle tavalle ajautua päivästä toiseen. Jatkuvasti perustelevan ja todistelevan työtavan tietoinen syrjäyttäminen antoi verstaissa tilaa myös irrationaalisille elementeille, kuten uinuville tunteille, toiveille ja haaveille. Verstaissa tätä inhimillistä puolta ei pyritty sivuuttamaan. Juuri ilmeisen mielettömiltä vaikuttavat ja ehkä avuttomastikin ilmaistut ehdotukset ja toiveet veivät usein problematisoimaan tarkemmin, koska eri ratkaisujen punnitseminen tuli välttämättömäksi.

Esimerkki tarinapajan tehtävänannosta: "Valitkaa parisii kanssa näistä kuvista yksi ja eläytäkää hänen henkilöönsä. On 16.6.2020 klo 16. Olet osallistumassa kulttuuritapahtumaan. Mitä sinulle tapahtuu 16–24? Keskustelkaa pareittain ja kirjoittakaa yhdessä fiktiivinen tarina (noin puolikas A4). Keskittykää kuvailemaan olosuhteita, ihmissuhteita, tunteita, tunteita ja kuvaillakaa tarkasti, mitä tapahtuu." Lopuksi keskusteltiin: Mitkä ovat tuottajan osaamistarpeet?

Vaikka tulevaisuusverstaissa spekuloidaan ja haaveillaan antamalla vapaus luovuudelle ja mielikuvitukselle, ei se kuitenkaan merkitse pakoa vallitsevista ammattialan tai yhteiskunnan reunaehdoista tai olosuhteista. Päinvastoin: verstaskokemusten valossa näyttäisi vahvasti siltä, että heittäytyminen on mahdollista, ja se koetaan mielekkäänä asiantuntija-piirin toimintatapana.

Fiktiiviseen tarinankerrontaan heittäytymisen koettiin vapauttavan omista pidäkkeistä ja sallivan myös tarkkailijan roolin: *“Eräässä mielessä kyseessä on roolinotto, asioiden katseleminen itsensä ulkopuolelta, toisen henkilön kautta. Tämä vapauttaa parhaimmillaan oman elämänhistorian ja elämäntilanteen kahleista katsomaan asioita esim. tulevaisuutta, objektiivisemmin tai ainakin etäännytetysti, vaikka skenaroinnissa on tietysti aina väistämättä mukana skenaroijan oma persoona. Uskon, että näin silloinkin, kun tulkitaan tilastoista tai muusta tutkimustiedosta nouseviin trendeihin perustuvia tulevaisuuskuvia.”* (Iso-Aho haastattelu 17.3.2011) Tarinallistamisen koettiin myös vaativan aikaa ja keskittymistä, jotta luovaan työhön pääsee helpommin sukeltamaan.

“Olen käyttänyt erilaisia työtapoja: perinteistä aivoriihtä, eläytymistarinoita ja karttakertomuksia. Perusajatuksenani on ollut, että jokainen työpajaan osallistuva koettaisi tarkastella tulevaisuutta jonkun henkilön näkökulmasta. Tämä saattaa joskus onnistua, toisinaan taas ei. Jos näkökulma on kovin yleinen, ovat tulevaisuuskuvat (minun kokemukseni mukaan) aika pönäköitä. Sellaisia, missä kaikki on parempaa ja sitä on enemmän.” (Uotila haastattelu 21.3.2011)

Vaikka heittäytyminen, ”tarinatilaan meneminen”, ei jokaiselta verstaan osallistujalta olisi ihan onnistunutkaan, oli ajatusleikki kuitenkin useimmille myönteinen kokemus. Osallistujia, jotka kokivat tarinapajan luovan ajatusleikin pinnalliseksi ajanhukaksi ja mihinkään johtamattomaksi spekuloinniksi, oli vain muutamia. Useimmat kokivat ajatusleikin lopulta kuitenkin innostavaksi mahdollisuudeksi seikkailla hetken kuvitellussa

Laatkaa ryhmässä synopsis dokumentaariseen tai fiktiiviseen lyhytelokuvaan, joka kertoo kulttuuritapahtumaa organisoivan henkilön päivästä vuonna 2020. Tekstin tulee olla (suosituspituus 1 sivu) suorasanaisten täydellisten virkkein kirjoitettu tarina-aiho. Tarinan voi kirjoittaa minä-muodossa tai 3. persoonassa. (tehtävä ammattikorkeakoulun opetushenkilökunnalle suunnatussa tulevaisuus-verstaassa 26.1.2011, ohjaaja Juha Iso-Aho)

"Lähdetäänkö digitalisoitumisesta? Jos ajatellaan isoja trendejä, maailmassa aika vähän fyysistä materiaalia siirretään paikasta toiseen, ja silti pyritään tuottamaan vahva elämyksellisyys... ...voisimme lähteä ajattelemaan megaluokan maailmanlaajuista kulttuuritapahtumaa, joka ei ole konsertti, vaan siihen liittyy musiikkia, muotia, kuvataidetta, elokuvallisuutta.. ...mennään vielä pitemmälle? Eri taidelajit integroituu ja vastuullisuus kasvaa, mutta miten räätälöity kuluttajalle sopivaksi? Ruoka ainakin silloin on tärkeässä roolissa." (tarinapajassa äänitettyä 11.5.2010)

tulevaisuudessa ja peilata omia toiveita tai pelkojaan, utopioitaan ja dystopioitaan.

Fiktiivisissä tarinoissa, kuten signaalianalyseissäkkin, oli useimmiten nähtävissä, kuinka aikamme megatrendit näyttäytyvät osallistujien mielestä tapahtumatuotannoissa. *"Elokuvateatteri ja ravintola, teatteri integroituu varmasti ja me voitas olla osa isompaa tapahtumaa.. tää satelliittitapahtuma on osa kansainvälistä megatapahtumaa, jossa on eriytyviä paikallisia osatapahtumia, vahva yhteys osatapahtumien välillä satelliitin välityksellä. Osatapahtuma vaikuttaa megatapahtumaan, se kai on sitten semmonen glokaalitapahtuma?"* (tarinapajassa äänitettyä 11.5.2010) Glokalisatio onkin mainittu useissa trendikirjoissa yhtenä megatrendinä, ja se tulee varmasti näkymään myös kulttuurituotannon toimialalla. (ks. tarkemmin Halonen 2011)

Tulevaisuusajattelu koettiin myös jollain tavalla luksuksena; vain niillä on siihen aikaa ja varaa, joiden tämän hetkisellem toiminnalle on riittävät resurssit ja lähiajan ongelmat ratkaistu: *"Osallistumiseen vaikuttaa todella paljon paikalla olevien motivoituneisuus; tuntuuko pitkän tähtäimen tulevaisuusajattelu merkitykselliseltä juuri nyt, vai olisiko tärkeämpää pelastaa projektirahoitus ensi vuodelle."* (Björkqvist haastattelu 16.3.2011) Toimialan tulevaisuuden suuri uhkakuva voisi olla myös se, että toiminta on lyhytjänteistä eikä suunnittelulle jää aikaa. Siksi tulevaisuusajattelu olisi hyvä integroida arjen normaali-toimintoihin, eikä jättää sitä vain johdon vastuulle ja silloin tällöin tapahtuvaksi, tempauksien tapaisiksi strategiapäiviksi. Pitäisi olla aikaa ja mahdollisuus myös luoviin kokeiluihin ja heittäytymiseen, jotta toimialalle pesiytyisi uusia mahdollisuuksia ja uudenlaisia kehityssuuntia. Opiskelijoiden kanssa toteutetut tarinapajat voisivatkin olla alan ammattilaisille ja yrityksille kiinnostavia. Ohjaajat kokivat nuorten kanssa toteutetut tarinapajat helpommin eläytyvinä kuin ammattilaisten kanssa, mutta tämän koettiin johtuvat enemmänkin varatusta ajasta kuin osallistujien kyvystä heittäytyä: *"Opiskelijoiden*

"Tää puistopiknik, oisko se näiden monikulttuuristen sukujen kohtaauspaikka ja niiden yhteisöllisyys toteutuu siellä ihan joka sunnuntai, yhteys luontoon, kaupungissa-kin voi kuunnella luontoa. Hänen olisi vanhana ja viisaana ihmisenä mahdollisuus antaa jotain niille osallistuville lapsille, onko tämä sitten sitä aikaa jo, kun me ollaan ymmärretty perinteiden arvo ja sen siirtäminen eteenpäin lapsille, eikä mitään supermix kulttuuria.. tarinoiden kerronta lapsille uusissa muodoissa. Monen kulttuurin taiteilijat ja vanhat ihmiset. Sitähän nämä tän hetkiset nuoretkin kaipaa: istumista nuotiolla ja yhteislaulua. Laulu on tulossa takaisin ja vanhat perinnelaulut, ei enää haittaa osaako laulaa, kun lauletaan yhdessä siellä. Siellä ne vanhat tammets tekee sen, ja vois ostaa ja itte laittaa ruokaa, grillata, hittituotteita ei myydä varmaan, oisko ne perinneruokia? Eksoottisia perinnemakuja? Pannaanko hänen nimekseen Kuunvalo, käyttää vanhaa intiaaninimeään .. me arvostetaan jokaisen omaa perintöä.." (tarinapajassa äänitettyä 15.12.2010)

kanssa se toimi hyvin. Näissä ammattilaisten ryhmissä en ole oikein uskaltanut lähteä tarinatielle. tarinat myös vaativat kaikilta "tarinati-laan" menemistä, joka ei aina ole helppoa kaiken kiireen keskellä. Aina joku tulee myöhässä tai lähtee aikaisemmin. Näissä pajoissa on myös etsitty konkreettisesti muutosvoimia ja monipuolisia tulevaisuuskuvia." (Björkqvist haastattelu 16.3.2011)

Hankkeessa on joitakin tulevaisuusverstasesimerkkejä, jotka eivät onnistuneet odotetulla tavalla. Useimmiten syynä oli se, ettei aikaa ollut riittävästi ja verstaissa käytettiin sellaisia menetelmiä, jotka osallistujat tunsivat ennalta ja jotka vaativat "käymistä suoraan asiaan" eli käymistä suoraan ideoimaan sillä oletuksella, että osallistujilla olisi automaattisesti näkemyksellisyyttä useissa verstaissa luovan toiminnan tehtävänannon jälkeen. Kun ryhmätoiminta alkoi, joutui ryhmä negatiivisen tunnelman valtaan. Kutsun tätä "kuoppavaiheeksi". Kun ohjaaja on luovuttanut asi-antuntijavastuunsa ryhmiin eli tilanteella ei ole pedagogisessa mielessä vastuullista ohjaajaa, joutuu ryhmä pudotetuksi kuoppaan, josta pikkuhiljaa ryhdytään pääsemään ylös. Tämä on ohjaajan harkittu pedagogi-nen valinta: hän aktiivisesti luovuttaa vastuutaan pois, ja saa näin osallistujat ottamaan enemmän vastuuta tilanteen onnistumisesta. Kuopasta päästään ylös usein heti, kun ryhmästä löytyy joku, jota tilanne ahdistaa ja joka ottaa ensimmäisen askeleen. Usein kuoppavaiheessa ryhmässä tapahtuu myös jonkinasteinen siirtymä omilta mukavuusalueilta luovem-paan ideointiin: *"Pajan onnistumista mittaa osallistujien tyytyväisyys ja itse työn tulos. Alf Rehn on kirjoittanut luovuuden eri tasoista ja siitä, kuinka askel omasta mukavuusalueesta innostaa ja antaa tunteen luovuudesta. Kaksi askelta voikin jo aiheuttaa ahdistusta, vaikka juuri siellä asuu todellinen luovuus. Omasta mielestäni toinen paja oli ryhmätöiden alkaessa tunnelmaltaan jopa painostava, mutta sitten työ lähti käyntiin ja tuloksia dokumentoidessa olen huomannut, että tulos on huomattavasti parempi kuin mitä olin itse odottanut."* (Björkqvist haastattelu 16.3.2011) Kuopasta ylös noustuaan ryhmät usein pääsivät kuvitteluun ja kehittelyyn käsiksi, ja ideointivaiheessa innostus heräsi.

Juuri tässä vaiheessa useimmat ryhmien jäsenet pystyivät myös vapautu-maan tehtävänannon realiteeteista tai tavoitteesta saada paperille aikaan konkreettista tarinaa. Luovassa kehittämissä osallistujien kommentteista pystyi päättämään yksilöllisiä intressejä: luonnossa paljon liikkuva ujutti mukaan idean metsästä vuonna 2020 ja elämänmuutosta mielessään pyörittelevä nosti esiin punnittavaksi radikaalin hidastamisen mahdollisuuden (mitä tapahtuisi?). Asenteet ja muu täysin henkilökohtainen näky vain rivien välissä, ja ajattelu liikkui paljon ryhmän yhteisessä keskiössä ja tulevaisuuden puitteiden konkreettisesti hahmottamisessa, vaikka eläyty-miseen oltiin usein hyvinkin sitoutuneita. *"Osallistujia kiinnostivat aluksi puhujat, mutta uskon, että innostus tuli hyvästä ryhmädynamiikasta. Naurun ja erimielisyyksien vuorotellessa voi syntyä yhteisiä ajatuksia, jotka todella inspiroivat."* (Björkqvist haastattelu 16.3.2011)

Ohjaajan piti usein kerrata tehtävänanto tässä vaiheessa ja kertoa, kuinka paljon aikaa olisi vielä käytettävissä. Vaikka aika on aina rajallinen, kuvitteluvaiheeseen on syytä varata mahdollisimman paljon aikaa, jotta kuvittelu ja eläytyminen tapahtuisivat kiireettömästi. Kun tarina kirjoite-taan paperille, joudutaan usein tekemään vielä uusia valintoja. Se taas käynnistää yhä yksityiskohtaisempia väittelyitä, joten kirjoittamiseenkin olisi hyvä varata riittävästi aikaa.

On olennaista, että tarinapajojen luova leikki nähdään kokonaisen ske-naarioprosessin osana. Muuten on se vaara, että luova leikki jää hyödyn-tämättä ja tulevaisuusajattelu näyttäytyy puuhasteluna vailla todellista päämäärää. *"Eläytymistarinoita olen kokeillut opiskelijaryhmien kanssa. Osalla tarinointi toimii hyvin, joillakin hieman nihkeämmin. Käytämme näitä tulevaisuustarinoita nyt myös esimerkiksi ammatillisessa kasvussa. Tarinoiden käytössä on samat haasteet kuin muussakin tulevaisuustyös-sä. Minusta pahin puute omissa kokeiluissani on ollut se, että en ole onnistunut hyödyntämään tarinoiden analyysiä osana tulevaisuustyötä. Tämä voi olla myös syy siihen, miksi tulevaisuustyöhön ei suhtauduta – ehkä – aina kovin vakavasti."* (Uotila haastattelu 21.3.2011) Luovaan

tulevaisuusajatteluun kuuluu nähdäkseni olennaisena osana realismi – vaihe: olisi käytettävä yhtä paljon aikaa tarinoiden monipuoliseen analysoimiseen, tai edes keskusteluun siitä, mitä muutosvoimia tarinoissa on löydettävissä. Tuottaja2020 -verstaissa useimmissa tarinapajoissa (myös digitarinapajoissa) realismivaiheessa tarinoista poimittiin systemaattisesti listaten ryhmissä kulttuurituottajan osaamistarpeita. Useimmista tarinoista osaamistarpeet oli helppo listata, koska tarinoissa kuvailtiin tulevaisuuden kulttuuritapahtumaa, ja kulttuuritapahtumat elämyksinä ovat useimpien osallistujien työtodellisuuden kehittämisen keskiössä. On myös muistettava, että pajojen tulokset ovat omia signaalejaan, eivätkä sellaisenaan faktoja.

Useissa tarinapajoissa keskusteltiin myös siitä, mitä toimenpiteitä voisi jo nyt tehdä, tai miten tulevaisuuskuvan perusteella omaa työtään voisi ainakin suunnitella. Useimmat osallistuneet kulttuurituottajat kokivat, että tulevaisuusajattelulla on ollut suoria vaikutuksia oman työn tekemiseen tänään ja oman toiminnan ja uran suunnitteluun seuraavan viiden vuoden aikana. Lähes kaikissa pajoissa, jotka itse vedin, oli jatkuvasti pinnalla yksi ajatus yli muiden: minä itse rakennan oman tulevaisuuteni. Toisena yhtä eksplisiittisenä ajatuksena verstaassa väreili ajatus: minä voin vaikuttaa siihen, millaiseksi oman toimialani tulevaisuus muodostuu.

Seuraavassa kappaleessa analysoidaan digitarinapajoissa tuotettuja aineistoja ja etsitään niistä vastausta kysymyksiin: miten kulttuurituotannon toimiala muuttuu ja millaisia osaamistarpeita aineistosta olisi löydettävissä. Tarkoituksena on ennen kaikkea valottaa, mitä mahdollista lisäarvoa audiovisuaalinen työskentely tuo tulevaisuusajatteluun ja miten videomateriaalin tuottaminen koettiin tulevaisuusverstaissa.

5.4 Kohti moniaistista tulevaisuusajattelua: DigiTarinapaja

Monessa verstaassa tarinapajasta jatkettiin vielä digitarinapajaan, jossa kirjallisista tarinoista työstettiin audiovisuaalisia lyhytelokuvia. Digitarina (engl. DigiTale) on digitaalinen tarinankerrontaprojekti, jossa osallistujat työstävät media-alan ammattilaisen opastuksella tai muun ohjaajan vetämänä digitaalisesti tuotetun ja levitettävän tarinan tai lyhytelokuvan tekijän itsensä kuvaamasta videomateriaalista, valokuvista, piirustuksista sekä äänimateriaalista. Osallistuja suunnittelee, käsikirjoittaa ja editoi työnsä itse. (Rainbird & Lappalainen 2007, 82.) Projekti perustuu ajatukseen, ettei tekijällä tarvitse olla syvällisiä teknisiä taitoja tarinan työstämiseen, vaan tarina ja sen kertominen ovat työskentelyn tärkeimmät tavoitteet.

Digitarina perustuu BBC Capture Walesin ja BBC Video Nationin koulutus- ja tuotantokonsepteihin, joiden tarkoituksena on tuoda osallistuvan median keinoin kansalaisten ääni kuuluviin yhteiskunnassa. Englannissa toimiva Hi8us-järjestö on vastuussa kansainvälisen yhteistyön tuloksena syntyneen <http://www.digi-ales.org.uk/> -sivuston sisällön kehittämisestä ja toteutuksesta ja toimii digitaales-tarinoiden kansainvälisenä levittäjänä. Järjestön suomalaisena kumppanina toimii YLE, joka on esim. kirjastoissa alkanut tarjota vanhemmalle väelle mahdollisuutta koota omat kuvansa ja kokemuksensa tietokoneella digitarinaksi. Digitarina-töytäskentelyä on testattu eri maissa muun muassa peruskouluopettajien ja teini-ikäisten mediakasvatustyökaluna sekä esimerkiksi syrjäytyneiden ihmisten elämänlaadun parantamisen työkaluna. (Rainbird & Lappalainen 2007, 82.) Esimerkkejä digitarinoista löytyy verkosta: The Center for Digital Storytelling-järjestö (www.storycenter.org), eurooppalainen Digitaales-projekti (www.digi-ales.org) sekä Medios-projektin sivut (medios.metropolia.fi).

Tuottaja2020 -hanke on tehnyt yhteistyötä toisen Metropolian koordinoiman ESR-osarahoitteen hankkeen, Medioksen, kanssa Digitarinoiden

tuottamisen yhteydessä tulevaisuusverstaissa. Medios-hanke oli Metropolia Ammattikorkeakoulun, Helsingin Kaupunginteatterin ja Mediakulttuuriyhdistys m-cultin vuosina 2008–2011 toteuttama yhteistyöprojekti, jonka tavoitteena oli edistää kulttuuri-, sivistys- ja hyvinvointialojen toimijoiden sosiaalisen median osaamista. Medioksessa kehitettiin erilaisia, osallistuvaa mediaa hyödyntäviä työmenetelmiä ja testattiin niitä käytössä ammattilaisten ja harrastajien kanssa. Tiedon lisäämisen ohella hankkeessa pyrittiin lisäämään sosiaalisen median välineiden käyttötaitoja ja tarjoamaan esimerkiksi opettajille ja kouluttajille käytännön eväitä hyödyntää näitä välineitä arjessa. Osarahoittajina olivat Euroopan sosiaalirahaston lisäksi Uudenmaan ELY-keskus.

Medios-projektin aikana järjestettiin yli 20 digitarinatyöpajaa kouluttajille, mm. opettajille ja sosiaalialan ja kirjastojen työntekijöille. Koulutuksen jälkeen he voivat hyödyntää menetelmää asiakkaidensa ja oppilaidensa kanssa. (Medios 2011) Medios fasiltoi Tuottaja2020 -hankkeen digitarinapajojen siten, että se lähetti teknisen digitarinaopettajan Tuottaja2020 -hankkeen pajoihin. Näin pajoissa oli kaksi ohjaajaa.

Tuottaja2020 -hankkeessa digitarinapajaa käytettiin pedagogisena menetelmäkokeiluna tulevaisuusverstaissa. Tuottaja 2020:n digitarinapajat olivat elokuvallisia työpajojen, jossa kuvia ja kertojaääntä, musiikkia ja tehosteääniä yhdistelemällä tehtiin noin kolmen minuutin mittainen tulevaisuuskuva parityönä. Tulevaisuuskuviin pohjana käytettiin aikaisemmin tarinapajoissa kirjoitettuja tarinakäsikirjoituksia, joiden pohjalta lähdettiin työstämään visuaalisia storyboardeja eli kuvakäsikirjoituksia. Kuvakäsikirjoitusten pohjalta kerättiin vapaat tai lähes vapaat käyttöoikeudet sisältäviä valokuvia (joko itse otettuja tai esim. Flickr.com sivuston Creative Commons lisenssillä varustettuja), musiikkia (omatekemää tai Medios-hankkeen yhteistyökumppaneiden sopimusmusiikkia) sekä äänitehosteita (Ylen Tehosto, Medioksen sopimuksella). Digitarinat toteutettiin yleensä parityönä tai kolmen hengen ryhmissä. Ryhmät olivat samat kuin tarinapajassa, koska tarinakäsikirjoituksia käytettiin työskentelyn

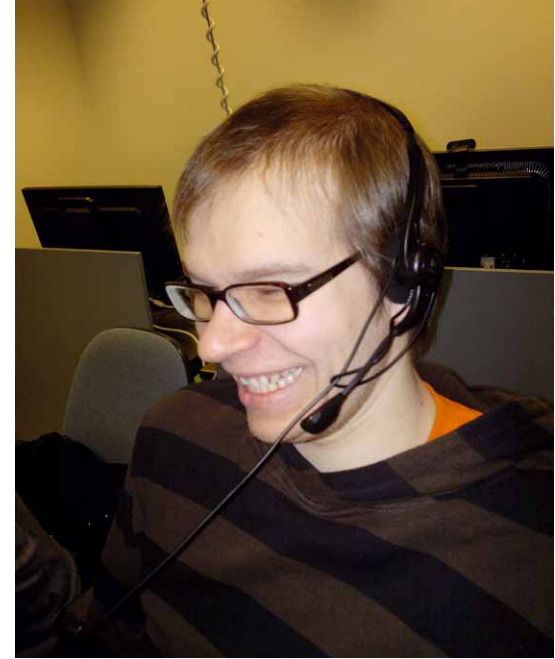
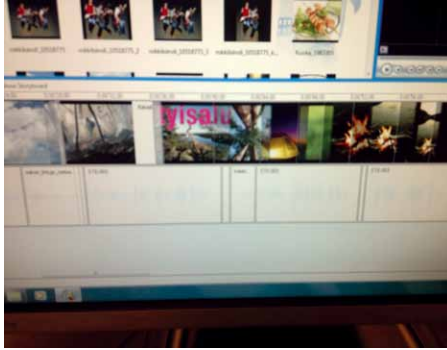
pohjana. Pajan keskimääräinen kesto on 2–3 päivää. Pajajakso oli mahdollista myös jaksottaa pidemmälle ajalle, esimerkiksi kuuteen kolmen tunnin pituiseen jaksoon, mutta kahden päivän mittaiset pajat onnistuivat hankkeessa parhaiten, jos materiaalien kerääminen oli briefattu osallistujille etukäteen. Pitkäkestoisessa, yhtäjaksoisessa työskentelyssä sitoutuminen työskentelyyn onnistui parhaiten. Tuottaja2020 -digitarinapajat toteutettiin ammattikorkeakouluissa pidempien tulevaisuusverstaisten osana, ja osallistujat olivat pidempään ammatissa toimineita kulttuurituotannon YAMK-opiskelijoita sekä kulttuurituotannon AMK-opiskelijoita. Pajoissa tuotetut digitarinat on julkaistu Tuottaja2020 -hankkeen kaikille avoimella wiki-sivustolla ([wiki.metropolia.fi/display/Tuottaja 2020](http://wiki.metropolia.fi/display/Tuottaja+2020)).

Digitarinapajassa tarvittiin

- Tietokone, jossa oli editointiohjelma, esim. Windows Movie Maker tai iMovie
- Äänityslaitte tai zoomi kertojaäänen äänitystä varten
- Valokuvia
- Muistitikku

Windows Movie Maker on esiasennettuna Windows 7 -käyttöjärjestelmässä. Se helpotti paljon työskentelyä. Ensimmäisessä tapaamisessa koostettiin aikaisemmista tulevaisuuspajoista digitarinan käsikirjoitusta. Käsikirjoituksen tekoon on hyvä varata tarpeeksi aikaa varsinkin, jos prosessi on tekijöille uusi. Toisena kurssipäivänä ryhmäläiset ottivat valokuvat mukaan ja kertojaääni nauhoitettiin. Kuvat ja äänitiedosto siirrettiin tietokoneelle, ja tämän jälkeen elokuvaa työstettiin editointiohjelmassa.

Valmiit elokuvat katsottiin yhdessä, ja jokainen kirjaili kommenttinsa paperille kysymysruntoon. On tärkeää, että tekijä saa keskustelun palautteekseen. Momen päivän vaivannäkö palkitaan näin parhaalla mahdollisella tavalla.

Tulevaisuusajattelun tuominen audiovisuaaliseen muotoon oli innostavaa, mutta haastavaa. Tämän päivän kuvat ja äänet oli valjastettava uusien, mahdollisten tulevaisuuksien viestien välittämiseen. Toisaalta nähtiin, ettei mikään muutu päivittäisissä olosuhteissamme kymmenen vuoden aikana radikaalisti. Visuaaliset valinnat pakottivat osallistujat punnitsemaan tulevaisuuden puitteita. Jos valitussa valokuvassa pöydällä oli muovimuki, joutui kuva automaattisesti roskiin: ei kukaan enää ainakaan muovimukeista tulevaisuudessa juo. Lentokoneella matkaaminen oli vain muutamien kallis etuoikeus. Luontoa kuvattiin yleensä samanlaisena kuin se on tänään; koskematon luonto nähtiin tavoiteltavana ja itseisarvoisena, mutta samalla pidettiin mahdollisena, että metsiä tulee olemaan kahdenlaisia: keinometsiä ja aitoja metsiä.

Digitarinapajat onnistuivat hyvin, mutta tulevaisuusajattelun tuominen visuaaliseen muotoon ei ollut yksinkertaista. Tämän päivän kuvat ja äänet oli valjastettava uusien, mahdollisten tulevaisuuksien viestien välittämiseen. Toisaalta nähtiin, ettei mikään muutu päivittäisessä elämässämme kymmenen vuoden aikana radikaalisti. Tämä muuttumattomuuden illuusio saattoi johtua siitä, että digitarinaverstaisten aikaan maailmassa ei tapahtunut merkittäviä katastrofeja, kuten Japanin maanjäristyksiä tai muita ”mustia joutsenia”, jotka pysäyttävät ja kääntävät kaiken ajattelun hetkeksi radikaalimpaan suuntaan.

Visuaaliset valinnat pakottivat osallistujat punnitsemaan tulevaisuuden puitteita. Jos valitussa valokuvassa pöydällä oli muovimuki, joutui kuva automaattisesti roskiin: ei kukaan enää ainakaan muovimukeista tulevaisuudessa juo. Lentokoneella matkaaminen oli vain muutamien kallis etuoikeus ja lentomatkailun yhteydessä näytettiin presidentin kuvaa tätä harvinaisuutta korostamaan. Luontoa kuvattiin yleensä samanlaisena kuin se on tänään, koskematon luonto nähtiin tavoiteltavana ja itseisarvoisena, mutta samalla pidettiin mahdollisena, että metsiä tulee olemaan kahdenlaisia: keinometsiä ja aitoja metsiä. Keinometsät kuvattiin aitojen kaltaisiksi, mutta keskelle kaupunkia.

Digitarinoiden katselmointitilanteesta tehtiin asianmukainen: perustettiin elokuvateatteri, sammutettiin valot, ja esitys saattoi alkaa. Jokaisen digitarinan jälkeen pysähdyttiin vastaamaan kysymyksiin, ja sitten keskusteltiin.

Eräessä Tuottaja2020 -digitarinapajassa jokainen osallistuja kirjasi jokaisesta digitarinasta (kyseessä olevassa pajassa tuotettiin yhteensä 6 digitarinaa paritöinä) seuraaviin kysymyksiin vastaukset:

1. Mikä digitarinassa herätti ja miten siitä heränneitä ajatuksia voi käyttää hyödyksi omassa työssäsi?

2. Miten kulttuurituotanto muuttuu tämän digitreella?
3. Mitä asioita tämän digitarinan perusteella kulttuurituottajan pitää vuonna 2020 osata?

Tämän jälkeen keskustelu kiihtyi entisestään suorastaan väittelyksi monen videon kohdalla, kun yksityiskohtia punnittiin. Voiko kulttuurituottaja todella olla yksityishenkilön life coach (elämän valmentaja) vuonna 2020? Olisiko sellaiselle markkinoita? Voiko vauvat todella jättää hevifestareilla vauvaparkkiin yöksi? Voiko Kansallisooppera muuttua populäärikulttuurin mekaksi? Motivoituuko yleisö itse tekemään tapahtuman sisällön? Ovatko nämä kummalliset tapahtumatuotantokumppanit tulevaisuudessa normaalikäytäntö? Tuleeko meistä todella näin itsekkäitä? Jos näitä isoja kulttuurilaitoksia vain suurennetaan, mitä me muut oikeasti tehdään työksemme? Hienoa, jos perhearvot jälleen tulevat kunniaan, metsä on jo nyt selvästi tulossa, onko se 2020 jo laskeva trendi? Meidänhän pitäisi ostata tehdä vaikka mitä! Nämä Fusion-Kulttuuripalvelut ja räätälöidyt palveluthan työllistävät, mutta mistä rahat? Tämän ITE/DIY-meiningin on pakko vahvistua, kun eihän kuluttajalla voi olla tästä näin paljon varaa maksaa. Ja jos tapahtumat aina streamataan liveinä verkkoon, niin miten nykyisille tekijänoikeuksille käy? Näitä digitarinoissa ilmenneitä kysymyksiä punnitaan jo nyt, mutta keskusteluissa ilmeni monta ratkaisuehdotustakin.

Ohjaajat kokivat tulevaisuuskuvien visualisoinnin hyödylliseksi. Moni digitarinapajoja ohjannut oli punninnut myös muita toteutusvaihtoehtoja visuaalisten tulevaisuuskuvien tuottamiseksi: *”Visualisointi on minusta ehdottomasti hyödyllistä. Periaatteessa voisi tehdä myös tanssiteoksen, varjoteatteriesityksen, maalauksen tai novellin, mutta digitarina sopii pienryhmätyöksi hyvin ja onnistuu ilman taiteellisia erityistaitoja. Siinä voi myös hyvin yhdistellä tekstiä, kuvaa ja ääntä ja luoda erilaisia informaatiotasoja, jotka voivat olla myös mielenkiintoisessa ristiriidassa. Tekninen työkalu on jonkin verran haastava, ei periaatteessa vaikea,*

Digitarina	Mikä digitarinassa herätti ja miten siitä heränneitä ajatuksia voit käyttää hyödyksi omassa työssäsi?	Miten kulttuurituotanto muuttuu tämän digitarinan perusteella?	Mitä asioita tämän digitarinan perusteella kulttuurituottajan pitää vuonna 2020 osata?
Digitarina 1: Lily ja Marlene	Ihanan henkilökohtainen Läheisyys välittyi Elämys- ja teematapahtumat Joillakin on todella varaa elää hetkessä Latinokulttuurien nousu	Sirpaleisemmaksi Pitää tarjoilla jokaiselle jotain Interaktiivisemmaksi Työpajat ja puuhastelu vähenevät Tuottajan työ entistä hankalampaa, mutta tarpeellisempaa	Tapahtuman jakaminen liveinä verkkoon Etätapahtumien organisointi Ympäristötietous Ruokatietous Kansainvälistä markkinointia
Digitarina 2: Juha	Yksilöllisyys lisääntyy Live Coatcheille riittää töitä TosiTV tulee myyntiin yksityishenkilöille	Projektina voi olla ihminen Kulttuurituottaja voi olla valmentaja, alihankkija Ihminen kaipaa muutosta Pirstaloituu	Yhteistyötohojen määrä kasvaa Kummallisia uusia yhteistyötahoja Kulttuuriosaamista Yrittäjyys Monialaisuus Psykologia Suosittelumekanismit Elävä roolipeli Ettinen sponsorointi
Digitarina 3: Metsä	Elämyksiä eri aisteille Metsä tulee uudelleen, onko 2020 jo pasee? Aitous on koulutetun eliitin etuoikeus	Luonnon monimuotoisuuden heikentyminen vaatii kulttuuripuolellakin osaamista	Luontoasioita ja suojelua Valokuvaustaidot Konseptointi
Digitarina 4: Uusioppera	Korkeakulttuuri ja populaarikulttuuri lähetyvät toisiaan Monumenttaalisuus Paketointi ja tuotteistaminen	Väliajoiltakin ohjelmaa, yhdessä tuotannossa monta ohjelmaa Tulee yhä isompia laitoskeskittymiä	Ison bisneksen pyörittäminen Tyylikkyys ja korkea taso Keksiä koko ajan uusia markkinointikeinoja
Digitarina 5: Hevikehto	24/7 -palvelut Perheitä kunnioitetaan ja autetaan Yksilön tarpeet muun edelle Perustarpeet eivät muutu	Monipuolisuus lisääntyy Verkostot laajenevat Lisä- ja oheispalvelujen määrä kasvaa User generated content	Palvelun kehittämistä ja markkinointia Mobiiliteknologia Elämysteknologia Useampien palvelujen tilaajaosaaminen
Digitarina 6: Kuunvalo / Kesä	Kevyen tuotannon tilaisuudet lisääntyvät Neljännen sektorin tapahtumat Hippielämä tulee takaisin	Monikulttuurisuus lisääntyy DIY/ITE-meininki vahvistuu: koordinointi vaatii ammattilaisia	Asiakastarpeiden jatkuva päivitys Tarinoiden kertominen

Kuvio 6: Esimerkki digitarinoiden katselmoinnissa kirjatusta muutosvoimista ja osaamistarpeista.

mutta vaatii säännöllistä käyttöä, että osaisi pajatilanteessa opettaa ryhmälle edes perusasiat. Hyvää MovieMakerissa on myös sen helppo saatavuus eli että ei tarvitse erikseen hankkia ohjelmia.” (haastattelu Iso-Aho 17.3.2011)

Visuaalisesta toimeksiannosta verstaas sai myös negatiivista palautetta. Osallistujat olivat keränneet kuvia, jotka ilmensivät kirjaimellisesti tarinan vaiheita. Vasta editointityön alkaessa huomattiin, että metaforakuvat ja symboliset kuvat sopivat monessa kohtaa paremmin tukemaan tarinan kerontaa. Ohjaaja näytti esimerkkejä digitarinoista, joissa spiikki kertoi omaa tarinaansa ja kuvat omaansa, jolloin kokonaisuus muodostui syvämmäksi ja rivien välissä tarina kertoi paljon enemmän. Olisi ehkä hyödyllistä kokeilla tulevaisuusdigitarinaa myös ilman kertojan ääntä: voisiko pelkällä visuaalisella viestillä välittää ajatuksia herättävää tulevaisuuskuvaa? Silloin katselijan oma tulevaisuusajattelu voisi käynnistyä vaivattomammin, kun tulevaisuuskuva ei olisi niin valmiiksi pureskeltu ja selittävä.

Useimmat digitarinapajoja vetäneet ohjaajat pysyivät avukseen teknisen opettajan Medios-hankeesta (medios.metropolia.fi). Vaikka Movie Maker -ohjelma oli jonkin verran ohjaajille entuudestaan tuttu, koettiin, että tekninen opettaja olisi pajassa tarpeen. Varsinkaan aikuisopiskelijat eivät olleet editoineet tietokoneella elokuvaa tai videota aikaisemmin, ja moni ryhmä tarvitsi apua. Verstaan ohjaajan vastuulla oli erityisesti visuaalisen ilmaisun sparraaminen ja innostaminen visuaalisiin valintoihin.

”Halusin ehdottomasti näyttää esimerkkejä digitarinoista. Tietyissä mielessä niillä oli hiukan anteeksipyytelevä (ja samalla vähän brassaileva) funktio: tällaisia voisi tehdä, jos olisi enemmän aikaa. Ainakin keskustelupuheenvuoroissa tuli kyllä lisäksi selväksi, että tällaisen ”viimeistelymän” lopputuotteen tekeminen tarinapajapulputuksen jälkeen on tärkeä vaihe. Tarinalangat kiteytyvät ja kiinnittyvät konkreettiseen ”teokseen”, jossa myös jatkavat pinnan alla elämäänsä vaihtoehtoiset tulkinnat ja tarinalinjat.” (Iso-Aho haastattelu 17.3.11)

Monet aikuisopiskelijat kokivat digitarinapajan teknisen puolen haastavana. Kahdessa päivässä opeteltiin uusi tietokoneohjelma ja toteutettiin sen avulla konkreettinen video. Lyhyessä ajassa tuli paljon asiaa, ja silti piti keskittyä luovaan työhön. Kirjallisten palautteiden mukaan digitarinapajan parasta antia olivat opiskelijoiden mielestä mm. yhdessä tekeminen, tulevaisuuspohdinnat ja niissä ihmisten erilaiset näkemykset, kiihkeät keskustelut, ryhmän hämmentävä huumori ja yhteistyön tiivistyminen, ajatusten päästäminen lentoon sekä sen huomaaminen, miten kauas voi päästä alkuperäisestä kuvasta. Digitarinoiden katselmustilanne ja jokaisen digitarinan synnyttämä keskustelu koettiin antoisina. Vain muutaman mielestä itse välineen eli editointiohjelma MovieMakerin käytön opettelu oli pajan parasta antia. Monen mielestä digitarinan tekeminen tuntui työläältä, mutta lopputulos palkitsevalta. Monet opiskelijat huomasivat, että visuaalisesti ilmaisten voi tuoda sanomansa tehokkaasti esille.

Monessa digitarinapajassa opiskelijan ja ohjaajan roolit hämärtyivät: (Björkqvist haastattelu 16.3.2011) Digitarinat olivat yksi konkreettinen tapa osoittaa, kuinka opettajat ja opiskelijat voivat yhdessä luoda tulevaisuuskuvia.

Digitarinapajan parhaaksi anniksi koettiin tulevaisuuspohdinnat ryhmissä. Digitarinan tekeminen herätti hyviä keskusteluja, ja työskentelyssä oli helppo antaa huumorin kukkia. Yhteistyön koettiin tiivistyvän, ja oma pari opittiin tuntemaan paremmin. Katselmuksessa jokaisen digitarinan jälkeen käytyä keskustelua pidettiin olennaisen tärkeänä. Katselmukselta saatu palaute ja ideoiden problematisointi palkitsi kovan työn. Digitarinoista tuli hyvin erilaisia, eikä päällekkäisiä tulevaisuuskuvia paljon löytynyt. Monissa digitarinoissa korostui kuitenkin yksilön valinnan mahdollisuus: yksilön koettiin voivan vaikuttaa omaan elämäänsä tulevaisuudessa nykyistä enemmän, ja arvojen koettiin muuttuvan entistä tiedostavammiksi (mm. ekologiset arvot).

Osaamistarpeita nähtiin todella paljon. Kyselyjen perusteella kulttuurituottajan pitää osata entistä enemmän ja monipuolisemmin tuottaa ja fasilitoida. Digitarinoista kirjoitettujen palautteiden perusteella voisi tulkita, että enää yhden sakaran tuottajan tähden mukainen osaamisprofiili ei riitä alati muuttuvassa toimintaympäristössä. Nähtiin selvästi, että rahoituksen väheneminen ja rahoitusmahdollisuuksien muuttuminen aiheuttaa sen, että tuotannot muistuttavat yhä vähemmän toisiaan, ja eteen tulee yhä enemmän uusia ja monialaisia tuotantoja. Tuottajan toimenkuvassa hämärtyvät asiakkaan ja tuottajan roolit sekä tarjottavan elämyksen ja normaalitoiminnan väliset rajat, ja luovilla ratkaisuilla tulee olemaan jatkuvasti kasvava rooli myös kulttuurituottajan toimenkuvassa.

Digitarinapajassa editointi eli tekninen puoli oli hankala jakaa parien kesken: toisen tehdessä koneella töitä jäi pari usein statistin rooliin. Toisaalta koettiin, että oli hyvä tehdä parityötä, kun neuvoja oli koko ajan vieressä ja koneella olijaa voitiin välillä vaihtaa. Lisäksi koettiin, että visuaalisesti ilmaistuna voi sanomansa viedä paremmin perille, ja digitarina voisi olla käyttökelpoinen väline myös siksi, että tietoa haetaan internetistä yhä enemmän audiovisuaalisessa muodossa YouTubea.

5.5 Kokonaisen skenaarioprosessin pilotti: Tulevaisuuden tuottaja

Tuottaja2020 -hankkeessa haluttiin myös pilotoida ”kokonaista” skenaarioprosessia sellaisena kuin se tulevaisuuden tutkimuksen kirjallisuudessa usein nähdään (vrt. Mannermaa 2004), mutta sillä erotuksella, että tässä aikaisemmin esiteltyjä luovia prosesseja hyödynnettäisi myös. Pilotin, Tulevaisuuden tuottaja 3 op (opintopistettä), tavoitteena oli saada tietoa siitä, minkälainen opintojakso tulevaisuusajattelun herättämiseksi olisi optimaalisin kulttuurialalla ammattikorkeakoulussa, etenkin ylempässä ammattikorkeakoulututkinnossa. Tavoitteena oli myös tukea Tuot-

taja2020 -hankkeen ja tulevaisuutta ennakoinnin tavan ja tiedon levittämistä ja juurruttamista ensisijaisesti ammattikorkeakouluympäristöön sekä ohjata tuottaja-ammattilaisia oppimaan skenaariotyöskentelyn soveltamista omassa työssään. Ylemmässä ammattikorkeakoulututkinnossa oppimistavoitteena oli luovaan skenaariotyöskentelyyn tutustuminen ja sen kokeileminen käytännössä omalla työpaikalla. Tulevaisuuden ennakoinnin menetelmät ja luonne eivät aikaisemmin olleet kovin tuttuja osallistuneille opiskelijoille, ja varsinkin YAMK-opiskelijoille proaktiivinen tulevaisuuden suunnittelu on tarpeen kentän ollessa aina muutoksessa ja etenkin siksi, että kulttuurin kulutustottumukset ovat selkeästi mureksessa (ks. esim. Halonen 2011). Kulttuurituotannon YAMK-tutkinnon tavoitteissakin määritellään*, että koulutus antaa valmiudet toimia asiantuntijana ja työelämän kehittäjänä kulttuurituotannon alalla.

Tulevaisuuden tuottaja -opintojakson suunnittelussa toteutettiin nk. Wiki-ideologiaa: opintojakso suunniteltiin yhteistoiminnallisesti monen eri ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon lehtorien voimin avoimessa, kaikille muillekin julkisessa wiki-ympäristössä. Näin pyrittiin tarjoamaan muillekin oppilaitoksille ideoita ja välineitä tulevaisuusajattelua sparraavien opintokokonaisuuksien suunnitteluun. Myös opintojaksolla toteutettu verstastyöskentely ja prosessin tutkimuksellinen osuus on toteutettu julkisuusperiaatetta soveltaen. Koska Tulevaisuuden tuottaja -prosessi toteutettiin kokonaan julkisella wiki-alustalla, haasteeksi muodostui osallistuvien opiskelijoiden saaminen mukaan avoimuuden periaatteeseen. Monet

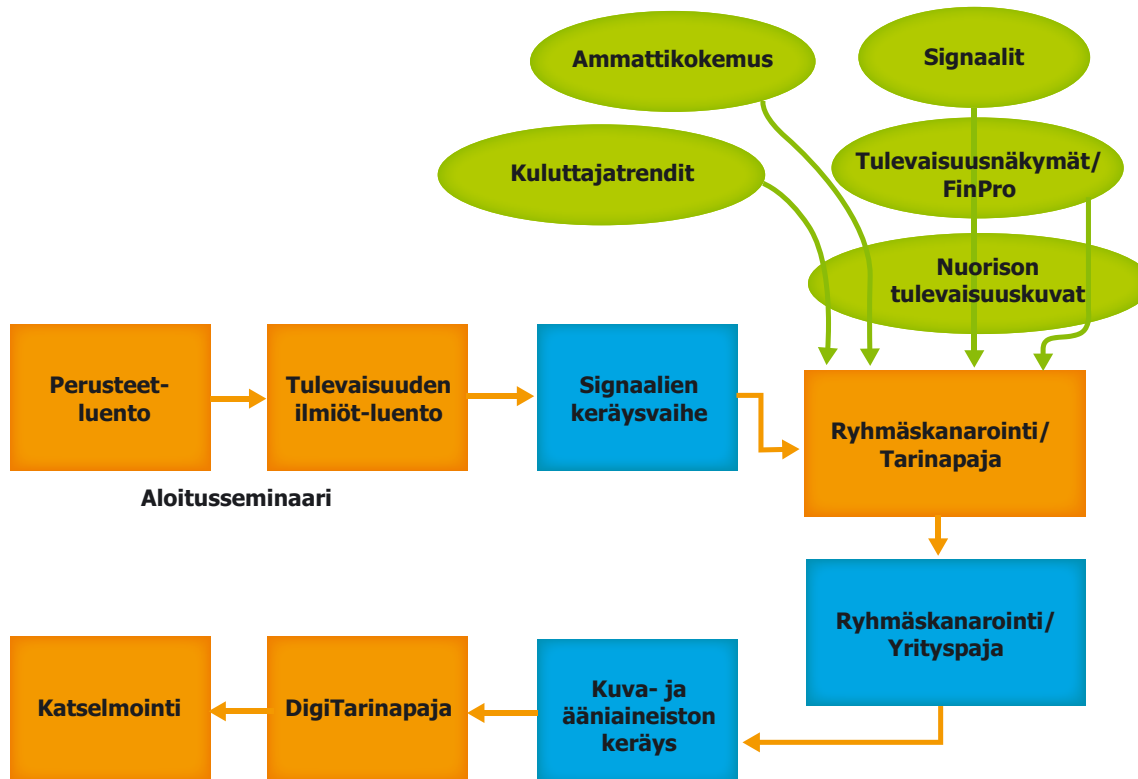
* Kulttuurituottaja (ylempi AMK) -tutkintoon johtava koulutus on suunnattu luovalla sektorilla tuotannollisissa tehtävissä toimivalle kulttuurituotannon ammattilaiselle, joka haluaa syventää ja laajentaa osaamistaan ja parantaa oman toiminta-alueensa kehittämistöitä. Tutkinto antaa valmiuksia toimia kehittämis-, asiantuntija- ja johtamistehtävissä. Tutkintoon johtava koulutus toteutetaan Humanistinen ammattikorkeakoulu HUMAKin ja Metropolia Ammattikorkeakoulun yhteistyönä. Ammattikorkeakoulut yhdistävät voimansa tuottaakseen syventävää asiantuntijaosaamista kulttuurituotannon kentälle. Koulutus antaa valmiudet toimia asiantuntijana ja työelämän kehittäjänä kulttuurituotannon alalla. Tutkinto antaa pätevyyden virkoihin ja tehtäviin, joissa kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto.

Vision & Inspiration

opiskelijat kokivat sen oikeuksiaan loukkaavana. Opintosuoritukset eivät tutkintosäännössä ole julkisia, eikä opiskelijoiden tuottamaa materiaalia saa ilman lupaa julkaista internetissä. Siksi tarvittiin opiskelijoilta kirjalliset luvat verstaissa otettujen valokuvien julkaisemiseksi sekä erikseen vielä digitarinoiden julkaisemista varten. Verstaissa opiskelijoiden työskentelyä koskeva tutkimusaineistokin julkaistiin wikissä lähes reaaliaikaisesti litteroituina, mutta opiskelijoiden nimet ly-

hennettiin pelkkiin nimikirjaimiin.

Tulevaisuuden tuottaja -skenaarioprosessi muistutti lyhyempikestoisia verstaista, eli sen toteutussuunnitelma oikeastaan koostettiin lyhytkestoisista pajamoduleista. Aivan uutena pajamuotona pitkässä verstaassa kokeiltiin yrityspajan fasilitoimista.

Kuvio 7: Pitkäkestoisen tulevaisuusvers- taan pilotti Metropoliaassa kulttuuritu- tannon YAMK-opiskelijoille

Aloitusseminaari oli käytännössä nykytilan ja lähitulevaisuuden kartoitusvaihe, jossa käytiin läpi tulevaisuuden ennakkoinnin ja skenaariotyöskentelyn teoriaa, kulttuurin kuluttajan asiakkaan kannalta keskeisiä trendejä, luovan alan trendejä ja nuorten tulevaisuusnäkömystyksiä sekä valinnaiset taustamateriaalit. Lisäksi ensimmäisessä vaiheessa kartoitettiin opiskelijoiden omia näkömystyksiä kulttuurituotannon nousevista ja laskevista trendeistä. Ensimmäisessä vaiheessa orientoiduttiin ennakkointiin, eli harjoiteltiin tulevaisuuteen harppaamista ja toteutettiin opiskelijoiden oma mahdollinen, toivottava tai ei-toivottava tulevaisuuskuva Minä 2020, joka toimi myös suppeana harjoitteena tulevaisuuskuvan kehittämisestä

Keskeiseksi haasteeksi opintojaksoa suunniteltaessa nousi kysymys, miten herätellä opiskelija signaalien huomioimiseen, ja toisaalta miten auttaa opiskelija kiinnittämään signaalien keräämisen osaksi normaalia arkeaan. Toiseksi haasteeksi nousi kerättyjen signaalien tulkintaprosessin kiinnittäminen skenaarioprosessin seuraaviin vaiheisiin: mikä on signaalien rooli tulevaisuustarinoiden muodostamisessa, tarinallistamisessa, ja tarinoiden jalostamisessa edelleen audiovisuaaliseksi tulevaisuuskuviksi digitarinapajassa. Lisäksi opiskelijan haasteena oli saman prosessin vieminen omaan organisaatioonsa: opiskelijan vastuulla oli toimintatavan testaaminen ja mahdollinen juurruttaminen osaksi oman organisaation suunnittelua.

Pitkäkestoiseen verstaaseen osallistuneet pääsivät itse kokeilemaan tarinapajan vetämistä omalla työpaikallaan. Tehtävän päämääränä oli kokeilla pienessä mittakaavassa skenaariotyöskentelyn periaatteiden juurruttamista kulttuurialan yritysten ym. organisaatioiden pitkän tähtäimen suunnitteluun. Harjoituksen tavoitteena oli siis selvittää, kuinka Tuottaja2020 -hankkeen tulevaisuustarinaprosessia voisi jalkauttaa kulttuurituottajan työpaikalle ja siten harjoitella kulttuurituottajan fasilointiosaamista ja proaktiivista asiantuntijuutta ennakkoinnin keinoin käytännössä. Opintojakson osatavoitteena oli perehdyttää opiskelija pit-

kän tähtäimen ennakkoinnin soveltamiseen kulttuurituottaja-asiantuntijatyössä. Lähijaksojen toissijaisena tehtävänä oli antaa kulttuurituottajalle valmiuksia järjestää luoviin menetelmiin pohjautuvia tulevaisuuden ennakkointiin keskittyviä pajoja omassa organisaatiossaan, ja virittää näin keskustelua ja ennakoivaa toimintatapaa omassa työssään.

Yritysverstaan tavoitteena ei ollut tehdä yritykselle strategiaa eikä pohjustaa tulevaisuuden visiota. Opiskelijan tehtävänä oli kokeilla tulevaisuusverstaan ohjaajan roolia. Tavoitteena oli tuottaa tulevaisuuskuvia, jotka mahdollisesti voivat toimia alan yritysten oman kehittämistyön pohjana, jos yritys niin katsoo. Vaikka visiolla pyritään kuvaamaan mahdollisimman kiteytetysti se tilanne, jossa yrityksen halutaan olevan tulevaisuudessa, periaatteessa riippumatta siitä, mikä skenaario toteutuu ja millainen toimintaympäristö tuolloin vallitsee, eivät tulevaisuuskuvat hankkeen skenaariopajoista vielä sellaisenaan ole strategiatyöskentelyn pohjaksi sopivia visioita. Tuotettujen tulevaisuuskuvien pohjalta voidaan kyllä rakentaa alan yritykselle visio, mutta tämä vaatii yrityksen johdon aloitetta.

Skenaariotyöskentely on sillä tavalla yleistä, että se voidaan toteuttaa myös muissa systeemeissä, joilla on tavoitteita ja jotka voivat tehdä strategisia päätöksiä; esimerkiksi kunnissa tai järjestöissä. Skenaariotyöskentely on nähdäkseni erittäin hyödyllistä kulttuurialan opiskelijoille, sillä se opettaa proaktiivista toimintatapaa ja oman tulevaisuuden aktiivista haltuunottoa sekä kerää ja kehittää näkemystä oman alan kehitysuunnista.

Ennen yrityspajaa osallistujat arvioivat, että pajan vetäjinä he eivät voisi kuitenkaan sinisilmäisesti vain kuunnella yrityspajassa nousseita mielipiteitä, vaan kulttuurituottajina heidän on kuitenkin peilattava muiden ajatuksia omiin arvoihinsa. Kulttuurituottajan pitää olla avoin, eikä uskoa "klisheisiin", vaan omaan ideologiaan. Arvot kulkeutuvat mukana töihin. Kun tulevaisuuden rakentamisen ajatusta pidetään esillä, arvot saavat tukea, ja käytännön muutos voi tapahtua myöhemmin:

”Yksi...tärkeä sudenkuoppa-asia voi olla: ei saa kuunnella sokeasti mitä yrityspajasta tulee, olennainen pointti on, että tuottajana mun pitää pysyä uskomaan omiin arvoihini. Jos itselläni on ekologinen näkökulma, sillä kaksikymppisellä voi olla ihan omat arvonsa ja oma kokemusmaailma. Ei voida lähteä siitä ajatuksesta, että 2020 kaikki tapahtuu niitten nuorten ehdoillaan. .. Tossa yrityspajatoiminnassa on riski, että lähdetään ajatuksesta, että 2020 meillä on sellaisia teinejä, jotka on kasvanut vain internetissä...ja sosiaalisuus on sitä ja tätä, se ei pidä paikkansa, siihen voidaan vaikuttaa, meidän esimerkillä.” (Ryhmähaastattelu 15.1.11)

Opiskelijoiden vetämiin pajoihin suhtauduttiin yleisesti hyvin myönteisesti. Opiskelija (tuottaja, joka työskenteli yrityksessä) nähtiin asiantuntijan roolissa ja pajan aineisto otettiin suunnittelukäyttöön monessa tapauksessa. *”Tulevaisuudenpajan jälkeen osallistujat halusivat hetken viivähtää keskustellen kulttuuripalvelujen lähitulevaisuudesta. Osallistujat kiittelivät pajakokemuksesta ja toivoivat toteutusta jopa uudestaan. Sivistystoimen tilaajapäällikkö sekä kulttuurituotannon kulttuuritoimenjohtaja halusivat pajan yhteenvedot kirjallisena mahdollisesti tulevien kaupungin kulttuurin palvelusopimuksien pohjamateriaaleiksi.”* (opiskelijan yrityspajaraportti) Tulevaisuuspajan vetäminen oli monelle (YAMK) opiskelijalle mieluisa kokemus. Tulevaisuusverstaista ja tulevaisuusajatelusta voisi hyvin tulla käytäntö pajoihin osallistuneissa yrityksissä.

”Minulle (verstasohjaajana) jäi mieluisa ja mielekäs olo yrityspajan vetämisestä. Toisaalta annettu aika ei riittänyt syväluotaukseen, joka olisi voinut tuoda pitemmälle johtavia oivalluksia tulevaan palvelutuotantoon.” (opiskelijan yrityspajaraportti)

Tulevaisuusverstastyöskentelyn tapahtuessa osana ammattikorkeakouluopintoja on tärkeää punnita prosessia myös ammattikorkeakoulupedagogiikan kannalta. Pedagogisena päämääränä Tulevaisuuden tuottaja -jakson yrityspajoissa oli avata oppilaitoskulttuurin raja-aitoja työelämän asiantuntijakulttuurien suuntaan ja kokeilla mahdollisia tu-

**better
together**

MARCH 25, 2066

levaisuusajatteluun harjaannuttavia työtapoja aidossa ympäristössä. Monesti oppilaitoskulttuurille voi olla ominaista yksilöllisen suoriutumisen painottaminen (päämääränä opintopistekertymä tai yksittäisen taidon kartuttaminen) ja toisaalta tiedon rajautuminen kapeisiin siiloihin. Kokemukseni mukaan työelämän asiantuntijakulttuureille on kuitenkin tyypillistä jaettu asiantuntijuus, yhteisöllinen tietämyksen rakentuminen ja monimutkaiset ja avoimet ongelmat makrotasolla tässä hetkessä sekä strategisella tasolla pitkän tähtäimen suunnittelussa ja toiminnan suuntaamisessa. Oppiminen yritysverstaiden vetäjäkokeiluissa oli tällöin yhteisöön sosiaalistumista ja jaetusta asiantuntijuudesta ammentamista omaan osaamiseen. Hyvän asiantuntijayhteisön tuntomerkki on alaa koskeva tietopääoma, mutta myös toimintaympäristössä hioutunut proseduraalinen eli toiminnan tapaa ja prosesseja koskeva tieto. Oppimista ajatellaan siis tapahtuvan itse toiminnan yhteydessä osallistumalla, jolloin vaiheittain siirrytään asiantuntijayhteisön yhä täysivaltaisemmaksi jäseneksi. (ks. lisää tilannesidonnaisen oppimisen näkökulmasta Kotila 2003 ja Tynjälä 1999) Tämä otettiin opintojaksolla tehtyjen yrityspajojen tärkeäksi ”piiloagendaksi”.

Monen oppimiskäsityksen näkökulmasta uutta tietoa opitaan aina aikaisemman tiedon pohjalta. Vaikka tulevaisuusverstaaseen tulevat osallistujat eivät välttämättä tunne tulevaisuudentutkimuksen käsitteitä tai teorioita, ja vaikka he eivät koskaan olisi osallistuneet pitkän kantaman skenaariotyöskentelyyn omassa työyhteisössään, on heillä hyvä pohja konstruoida ja kasvattaa omaa tietoaan kulttuurituotannon alan tulevaisuudesta oman ammattilaisuutensa ja pitkän kulttuurialan kokemuksen perusteella.

Tulevaisuusorientaatioissa, tulevaisuuskuvat päämääränä, edes tulevaisuuden tutkimuksen peruskäsitteiden ja menetelmien tuntemus ei nähdäkseni ole verstaasiin osallistuvilla olennaista. Nykytilan eli toimialan (kulttuurialan tai tässä erityisesti kulttuurituotannon alan) asiakaskunnan ja kulttuurin kuluttajatrendien tuntemus toki auttaa asioiden yhdistelyssä, mutta sekään ei vielä riitä. Ohjaajan tehtäväksi jää nykytilan

esittelyn jälkeen oivalluttava tietoon herättely sekä toimintaan innostaminen. Mutta miten tällainen herättely tietoon voi jaetun asiantuntijuuden yhteydessä tapahtua? Miten esim. opiskelijan statuksella osallistuva kulttuurialan ammattilainen voi kehittyä asiantuntijana ja tulla otetuksi (tai ottaa luonnollisen roolinsa) asiantuntijana tulevaisuuspajassa? Kuinka asiantuntijuus voidaan kuitenkin ”rikkoo” eli kuinka voidaan päästä pelkän ”viranpuolestapuhumisen” kontekstista osallistujien todellisen asiantuntijuuden lähteille? Tavoitteena etenkin, etteivät osallistujatkaan toimisi pelkkinä tietonsa siirtäjinä ryhmässä?

Asioiden ja ilmiöiden huomaaminen ja niiden merkityksiin herääminen ei voi lyhyiden verstaasprosessien aikana levätä vain hyvän ohjaajan harteilla. Kutsunkin tässä ohjaajaa Puolimatkaa lainaten ulkoiseksi opettajaksi (Puolimatka 2002, 315), jonka tehtävänä on erilaisilla keinoilla herättää asiantuntijajoukko sellaiseen pohdintaan, joka saa asiantuntijan vuorovaikutukseen ”sisäisen” opettajansa kanssa niin, että ihmisen ajattelusta tulee dialogista, ei monologista. Oma dialogi herättelee pohtimaan asioita kriittisesti, monipuolisista näkökulmista, ja auttaa tulemaan tietoiseksi omasta erityislaatuudesta asiantuntijana. (Puolimatka 2002, 315–318) Tällainen oivallusmalli jaetun asiantuntijuuden selittäjänä on selvästi yksinkertaistava ja riittämätön ohje verstaan ohjaajalle erityisesti silloin, kun tarkastellaan pitempikestoista verstaasprosessia. Oivallusmalli esitetään kognitiivisena mallina, joka ei sovellu sellaisenaan kuin radikaalisti konstruktivististen oppimistilanteiden ohjenuoraksi, eikä sellaisenaan selkeät tehtävät sisältävän tulevaisuusverstastyöskentelyn avuksi. Kun esimerkiksi kulttuurituottaja YAMK-opintojakson pitkässä verstaassa yhtenä tavoitteena oli proaktiivisen asiantuntijuuden kehittäminen, on selvää, että haaste on paljon monipuolisempi. Tarvitaan perustelujen huolellista arviointia, testaamista, kriittistä keskustelua, impulssien ja konkreettisen todistusaineiston punnitsemista jne, jotta muutosvoimia kuvaavia ajatuksia havaitaan ja löydettyjä ilmiöitä saadaan kollektiivisesti punnittua. Mutta erityisesti tarvitaan rohkeaa heittäyty-

mistä, kuvittelua ja eläytymistä. Tähän tarvitaan luovia menetelmiä, jotta osallistumisen motivaatio kasvaisi ja jotta totutuista kaavoista voitaisiin vapautua. Pelkkä kognitio ja olemassa oleva (annettu) tieto ei riitä tulevaisuutta koskevan tiedon esille tuomiseen.

Motivaatiolla vaikuttaa olevan selkeä rooli tulevaisuusajattelun käynnistymisessä. Oppilaitoksissa toteutettujen verstaiden yhtenä motivaattorina tulisikin olla tuottajilla tulevaisuusajatteluun innostamisen taidon opettelu käytännössä. Toisaalta luovilla menetelmillä toteutettuja verstaita tarkasteltaessa näyttää siltä, että mielikuvitukselliset eläytymistilanteet kasvattavat motivaatiota, kun totisesta toiminnasta tulee (osaksi aikaa) leikkiä. Behavioristisesta ärsyke – reaktio -kytkennän vahvistamisesta palkkion kautta on kuljettu pitkä matka suoritusmotivaatioteorioiden ja attribuutioteorioiden kautta aina voimakkaasti sisäiseen motivaatioon nojaavaan virtausteoriaan (flow). Tällaisessa sisäisesti motivoituneessa autotelisessä toiminnassa motivaatio on riippumaton ulkoisista palkkioista tai sosiaalisista yllykkeistä. (Tynjälä 1999, 98–110) Jos motivaatiota tarkastellaan tulevaisuusajattelun viitekehyksessä, tärkeäksi nousevat juuri osallistujan tulkinnan ja siihen vaikuttavien kokemusten merkityksellisyys sekä vuorovaikutustilanteen ehdot, kuten avoimuuden periaate, salliva ilmapiiri tai tilanteen rohkaisevuus. Tynjälän tutkimusten mukaan voidaan kuitenkin luetella joitakin yleisesti orientaatiota edistäviä suosituksia: tehtävien tulisi olla monipuolisia, sopivan haastavia muttei liian vaikeita, olosuhteiden omatoimisuutta ja itsenäisyyttä tukevia, ja ohjaaja on saatavilla tarvittaessa. Jos virtauskokemukseen pyritään, voi sitä edistää egodefensiivisen eli minäsuuntautuneen orientaation poissaolo päämääränä unohtaa minä ja ulkoiset odotukset. Tätä sovellettiin useimmissa tarinapajoissa: osallistujat valitsivat pareittain henkilön, jonka päivään eläytyivät. Minä-orientaatio rikkoutui, ja useimmiten valitut henkilöähahmot kuvissa muistuttivat valitsijaa vähän tai erittäin vähän, vaikka valmiista teksteistä, tarinoista, oli selvästi luettavissa kirjoittajien kulttuurituotannon asiantuntijuus ja omakohtainen kokemus.

Konkreettisin tulevaisuusajatteluun innostanut tekijä oli monen jo vertasprosessin alussa oivaltama ajatus: tulevaisuutta on mahdotonta luotettavasti ennustaa, me itse rakennamme oman tulevaisuutemme ja samalla oman toimialamme tulevaisuuden.

Tuotetuista aineistoista – esimerkiksi tulevaisuustarinoista ja signaalialianlyyseistä – voi myös eritellä joitakin motivaatiota kasvattaneita tehtäviä. Luoviin menetelmiin perustuvissa verstaissa osallistujat useimmiten pystyivät heittäytymään mukaan kuvitteluun ja tarinankerrontaan, eläytyminen oli melko syvää ja annetut aikaraamit unohtuivat. Ulkoiset tekijät eivät selvästikään olleet motivaatiotekijöitä, vaan kuvittelun ja ideoinnin hauskuus ja oman asiantuntijuuden käyttöönotto motivoivat enemmän.

6 Tilaa luovalle: Tulevaisuusajattelu mahdollisuutena

Kun tulevaisuuskuvia etsittäessä käytetään hyödyksi monimenetelmällisiä skenaarioprosesseja, joissa käytetään keskustelevien menetelmien lisäksi luovia menetelmiä, on selvää, että yhtä totuutta emme ole etsimässä. Yhtä tulevaisuuskuva on mahdotonta löytää, oikeaa vastausta ei ole, eikä siihen voida pyrkiä. Päinvastoin. Kun osallistujien erilaisuus tunnustettiin, ymmärryksellä oli mahdollisuus laajentua.

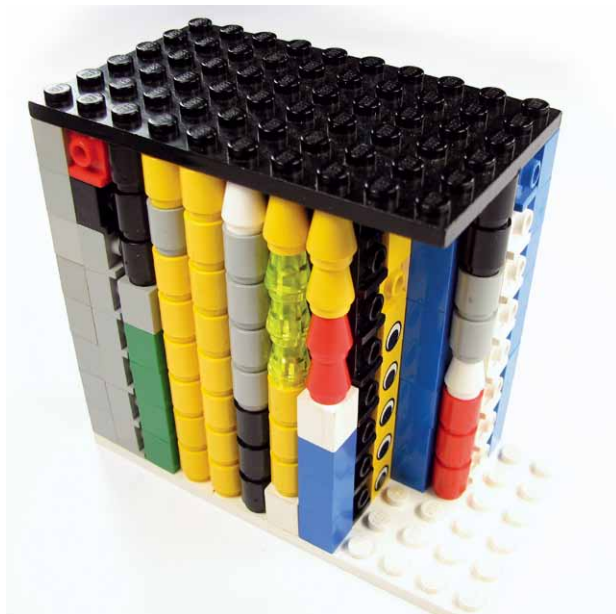
Moniäänisyys (polyfonia) ei tarkoita pelkästään erilaisten äänien samanaikaista olemassaoloa, vaan myös niiden välistä vuorovaikutusta. Pajoihin osallistuneet ilmaisivat monia eri ääniä kirjallisen tiedon, esiin nostettujen ilmiöiden ja esiteltyjen käsitysten rinnalle. Nämä ”äänet” eivät automaattisesti olleet dialogissa toistensa kanssa. Osallistujilla oli asiantuntemuksensa ja erilaisten taustojensa perusteella eriytyviä näkemyksiä, mutta vain vähän intoa kyseenalaistaa kirjallisuuden tai opettajan auktoritatiivista ääntä ulkopuolisten trendien tai muiden näkemysten esittelijänä. Siksi ohjaajan rooli tilanteen fasilitoijana on kriittinen: moniäänisyys edellyttää, että kukin osallistuvista persoonista säilyttää ainutlaatuisuutensa ja saa ilmaista selkeästi äänensä, oman sen hetkisen totuutensa. Ohjaajan tehtävänä on nähdäkseni juuri kokonaisvaltaisen asiantuntijamandaatin luovuttaminen – ojentaminen – tulevaisuusverstaaseen osallistujalle niin, että osallistuja kokee voivansa olla avoin ja ilmaista näkemyksensä turvallisesti ryhmän punnittavaksi. On tärkeää, että osallistuja ymmärtää tulevansa hyväksytyksi tulevaisuus-pajassa sen hetkisessä tilanteessaan, eikä vain esimerkiksi sen hetkisen työnantajansa äänellä, virkansa puolesta puhujana eikä vain kirjatiedon ja ammattikokemuksensa asiantuntijana, vaan koko elämismaailmansa ja oman kontekstinsa puitteissa. Myös signaalien keräämistä helpottaa oman asiantuntijuuden myöntäminen itselleen ja rohkeus avata silmät ja kohdata mitä ihmeellisemmät pikkuilmiöt luovasti. Signaalien keräämisen prosessista on varmasti tässä hankkeessa opittu, että alun tuskaan

ei kannata signaalien keräämisessä luovuttaa. Pitää antaa itselleen vielä toinen ja kolmaskin mahdollisuus havainnoijana.

Kulttuurituotannon alan asiantuntijana osallistuminen tulevaisuuspaajaan edellyttää kykyä heittäytyä: kyseessä on irtiotto totutusta ammattijargonista ja arkiajattelusta, ja toisaalta irtiotto opiskelijan/osallistujan oman roolista. Luovat tulevaisuusverstasmenetelmät, kuten tarinapaja ja digitarinapaja, sopivat Tuottaja2020 -verstaiden menetelmäkokeilujen perusteella erittäin hyvin irrottamaan osallistujat totutuista reunaehdoista, ja ne auttoivat osallistujaa heittäytymään kuvitteluun. Esimerkiksi toiseen, kuvitteelliseen, henkilöön eläytyminen auttoi irrottautumaan omista henkilökohtaisista pidäkkeistä ja vapautumaan entä jos -ajatteluun. Digitarinapajoihin osallistuneet joutuivat myös punnitsemaan visuaalisia ja jopa moniaistisia valintoja: miltä tulevaisuudessa voi näyttää ja kuulostaa, minkälainen tunnelma on, minkälaisessa suhteessa henkilöt ovat keskenään tunnetasolla. Tämä antoi paljon lisäarvoa ja näkemystä tulevaisuuskuviin, ja monessa niissä käy ilmi, että kulttuurituottajan osaamistarpeet ovat tulevaisuudessa hyvinkin paljon monipuolisemmat kentän pirstaloitumisen ja uusien elämyksellisten tuotantomahdollisuuksien myötä. Toisaalta digitarinapajoista opittiin myös se, että tekniikan opetteluun ja toteutukseen kuluu melko paljon energiaa. Osallistujilla olisi hyvä olla kohtuullisen hyvät tietokoneen käyttämisen valmiudet ennalta. Digitarinapajoja ehkä kannattaisi jatkossa tuottaa lähinnä nuori-so-opiskelijoille eikä ammatissa toimiville kiireisille aikuisille.

Onnistuneesti suunniteltu tulevaisuusverstaas johtaa nähdäkseni siihen, että

- Osanottajat ymmärtävät, että tulevaisuus on avoin ja täynnä vaihtoehtoja ja että skenaariotyöskentely on osa kulttuurialan asiantuntijan keskeisintä osaamista.
- Proaktiivinen tulevaisuusorientaatio on oman ammattialan kehittämistä ja kulttuurialan toimijan oman asiantuntijuuden kehittämistä. Toimijan on mahdollista vaikuttaa koko toimialan tulevaisuuden ra-

Tärkein oivallus, joka toivottavasti jää seuraamaan verstaisiin osallistuneita, on rakentamisen metafora: tulevaisuutta ei voi ennustaa, eikä se ole meidän tehtävämme, vaan proaktiivisesti tulevaisuuteemme suhtautumalla rakennamme omaa ja koko toimialamme tulevaisuutta.

kentumiseen.

- Skenaariotyöskentelyn avulla alan toimijat yhdessä määrittelevät pitkän aikavälin tavoitteita vision tai tulevaisuuskuvioiden muodossa, ja on mahdollista simuloida toimenpidevaihtoehtoja sekä niiden hyviä ja huonoja puolia. Toimintaympäristö muotoutuu aktiivisten valintojen kautta.
- Tulevaisuusverstasta ei toteuteta "yleisestä kiinnostuksesta kaikkeen", vaan siksi, että kulttuuriala menestyisi myös tulevaisuudessa.
- Skenaariotyöskentely ja luova tulevaisuusverstastyöskentely voi olla osa kulttuurialankin yritysten strategiatyöskentelyä. Strategiatyö ei nyky maailmassa ole enää ylimmän johdon yksinoikeus, vaan koko henkilökunta voi kantaa kortensa kekoon.

"Opiskelijoille tämä tulevaisuusajattelu vaikuttaa olevan todella tärkeää. He ovat huomanneet suunnittelevansa omaa ammatillista tulevaisuuttaan ja kokevat voivansa vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa." (Björkqvist haastattelu 16.3.2011) Proaktiivinen tulevaisuusajattelu on nähdäkseni yksi tärkeimpiä toimintaamme suuntaavia voimia. Jokainen meistä voi olla mukana tulevaisuuden tekemisessä, sillä tulevaisuuden suunta ja laatu ovat viime kädessä meistä itsestämme kiinni. Proaktiivinen ihminen on myös oivaltanut, että hän voi vapaasti valita reaktionsa kaikissa tilanteissa, mutta samalla hän valitsee myös valintojensa seuraukset. Se, miten reagoimme virheeseemme, vaikuttaa väistämättä virheen seurauksiin. Proaktiivisuus edellyttää siten aktiivisuutta, aloitteellisuutta ja vastuunottoa valinnoista.

Tulevaisuusajattelun juurruttaminen osaksi ammatillista kompetenssiportfoliota on siksi ensiarvoisen tärkeää, ja kentällä toimivat kulttuurialan toimijat tulisi harjaannuttaa siihen jo opiskeluaikanaan. Näin tulevaisuusajattelusta voi tulla luontainen osa kulttuurialan toimijan ammatti-identiteettiä, ja kentän toimijoiden proaktiivinen ja suunnitel-

mallinen toiminta voi lisääntyä. Aktiivisesti yhdessä etsimällä toimintaan liittyviä mahdollisia, toivottavia tai uhkaavia tulevaisuuskuvia on mahdollista lisätä ymmärrystä toimialan tulevaisuudesta ja suunnata omaa toimintaa riskittömämmäksi tai innovatiivisemmaksi. Tulevaisuusajattelu onkin innovatiivisen ja uutta luovan ajattelun ja toiminnan keskiössä: tuntemalla (kulttuurin) kuluttajan ennakoituja tarpeita ja alan kehitystrendejä sekä havainnoimalla arjestamme (heikkoja) signaaleja ja antamalla omalle luovalle ajattelulle tilaa voimme antaa uusillekin ideoille vahvemman kasvualustan. Toisaalta tulevaisuusajattelun juurruttaminen voisi myös vähentää koko alan epävarmuustekijöitä, tai ainakin niitä avoimesti esille tuomalla voisi epävarmuustekijöihin konkreettisemmin varautua.

Tulevaisuusajattelua ei tarvitse määritellä tulevaisuuden tutkimukseksi, vaan se voidaan nähdä myös arkisempänä mahdollisuuksien puntarointina, ei-analyttisenä luovana toimintana, jonka päämäärä ei ole tutkimustiedon tuottaminen, vaan itseisarvoinen ”tietoaminen” tai ajatusten näkyväksi tekeminen. Tällaisen tulevaisuusajattelun itseisarvo on juuri toiminnassa sinänsä, ja sen vaikutukset ovat nähtävissä vasta pitkällä aikavälillä omalla toimialalla. Yleensä skenaariotoiminnalla pyritään viime kädessä jonkinlaiseen visioon siitä, mitä tulisi tavoitella. Tässä yhteydessä yhteiseen visioon ei kuitenkaan edes pyritä, vaan tavoitteena on moniääninen ja monipuolinen ajatusten vaihto, luovien ideoiden ja mahdollisuuksien näkyväksi tekeminen sekä yhteistoiminnan synnyttämä ”yhteisajattelu”. Tulevaisuusajatteluun innostamisella ei siis tässä yhteydessä pyritä yhden ihmisen ajattelun kehittämiseen jotenkin paremmaksi, vaan ihminen nähdään ruumiillisena maailmassa olevana yhteisöllisenä toimijana, jonka toiminta sinänsä on arvokasta, vaikka vaikutukset suunnitteluun ovat heikosti mitattavissa.

Tulevaisuusorientaation herääminen vaikuttaa tapaamme kommunikoida oman itsemme ja samalla maailman, yhteiskunnan ja ympäristön kanssa. Tämä on erityisen tärkeää maailmassa, joka muuttuu ja verkos-

toituu nopeasti. On hyödyllistä kehittää omaa tulevaisuusajatteluaan, koska siitä muodostuu nopeasti kilpailuetua: alati muuttuvassa maailmassa toimialan muutosvoimiin vaikuttavat jatkuvalla syklillä kulutustottumusten muutokset, ympäristömuutokset, poliittiset muutokset, lähitoimialojen muutokset ja jopa toisella puolella maailmaa tapahtuvat katastrofit. Herkistymällä uutisille ei vielä kovinkaan paljon kilpailuetua saavuteta, mutta (heikkojen) signaalien ja orastavien trendien huomomisella saavutetaan jo merkittävämpää etua suhteessa kilpailijaan. Tulevaisuusajattelussa mitään uusia ajatuksia ja ideoita ei siksi sellaisenaan pidetä niin mahdottomina, että ne voitaisiin tulkitsematta ja tutkimatta ohittaa. Kenelläkään ei ole yksinoikeutta tulevaisuuteen, mutta jokaisella on yksinoikeus omaan vapauteensa etsiä merkityksiä ja kehittää omaa havaintoaan. Mielikuvitus, luovuus ja ideointikyky ovat näkemyksellisen tulevaisuusajattelun edellytyksiä, ja siksi leikkilisen toiminnan vapauttaminen naurettavuuden ja lapsellisuuden tabun kaltaisesta rasitteesta tuottaa selvästi ainakin välillisiä tuloksia.

Olen voinut monesti työssäni todeta, että organisaatioissa tulevaisuusajattelun hyväksyminen normaaliksi asiantuntijatoiminnaksi vähentää nopeasti organisaation hierarkkisuutta. Johtoporras menettää suoraa valtaansa, mutta toisaalta johto saa tilalle kilpailuetua alallaan. Ennen kilpailijaa kentältä havaitut muutoksen idut jäävät usein johdolta huomaamatta, mutta asiantuntijoina käytännön toiminnassa toimivat, kuluttajien ja asiakkaiden kanssa lähemmin kosketuksissa toimivat työntekijät sen sijaan voivat herkemmin havaita esimerkiksi heikkoja signaaleja. Vasta skenarointivaiheessa voidaan tulevaisuusajattelua ja ideoita sitten suitsia ja huomata, että tulevaisuusajattelu on loogista ja järjestelmällistä – tulevaisuusnäkemykseen pitäisi kyetä osoittamaan looginen ja mahdollinen polku, jota seuraamalla tämä tulevaisuudenkuva voi muodostua tulevaisuuden mahdolliseksi todellisuudeksi.

Kulttuurituottajien koulutuksen tulevaisuuden ennakointiin vaikuttava tulevaisuuden arvioiminen on noussut entistä tarpeellisemmaksi toimi-

alaan kohdistuvien ratkaisevien muutosnäkymien vuoksi. ”Opetushenkilöstön pajan jälkeen oli aika vilkaskin keskustelu, joka keskittyi käsittelemään tulevaisuusajattelun sisällyttämistä opetussuunnitelmaan, ei niinkään pajan toteutuksen onnistumista. Pidin tätä itse asiassa pajan ehdottomasti tärkeimpänä tuloksena: vallitsi ymmärtääkseni suuri yksimielisyys siitä, että tämäntapaista työskentelyä (tai jotain muuta tulevaisuusajattelua herättelevää) olisi välttämätöntä saada kulttuurituotannon opintosuunnitelman sisälle. Eri mieltä oltiin lähinnä siitä, mihin vaiheeseen/vaiheisiin opinnoissa tai mihin opintojaksoon tämä tulisi sisällyttää.” (Iso-Aho haastattelu 17.3.11)

Tulevaisuusverstastyöskentely sellaisena kuin se Tuottaja2020 –hankkeessa toteutettiin olisi nähdäkseni helposti sovellettavissa muillekin kuin kulttuurituotannon alalle. Tulevaisuusajatteluun herättelemine onnistuu ilman tulevaisuuden tutkimuksen syvällisempiä opintoja. Kulttuurituottaja voisi myös fasilitoida kulttuurialan tulevaisuusverstaita ja olla se innostaja, jonka päämääränä on saada muut heräteltyä tulevaisuusajatteluun. Muiden motivointi ja auttaminen parhaaseen mahdolliseen suoritukseen on mielestäni muutenkin kulttuurituottajan toimenkuvan keskeinen piire. Kulttuurituottajilla on tulevaisuuspajojen vetämiseen soveltuvia taitoja (fasilitointiosaaminen, yhteisöllisen toiminnan tukeminen, kulttuuria ja taidetta koskevaa sisältötietoutta ja kokemusta, asiakasta koskevaa kulluttajatietoutta, talousosaamista), ja tätä osaamista voisi kehittää edelleen kulttuurituottajan tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Kulttuurituottaja AMK -opintosuunnitelmissa ei ole ollut tulevaisuusorientaation tai tulevaisuuden tutkimuksen opintojaksoja aikaisemmin. Tulevaisuusverstaskokeilujen jälkeen kuitenkin selvä innostus siihen on nähtävissä: useimmat osallistuneet AMK:t suunnittelevat tulevaisuusajattelun sisällyttämistä opetussuunnitelmaan jollain tavalla. Hankkeen seuraavassa vaiheessa tähän tullaan keskittymään systemaattisemmin. Jo nyt hankkeen puolessa välissä on nähtävissä, että tähän on myös tarve ja mahdollisuudet. Tulevaisuusajattelun kipinä kytee jo.

Ryhmätyö

Julkisen sektorin, yrityssektorin ja Non-profit-sektorin nykytilan kuvaus: Nousevat, vallitsevat ja laskevat trendit.

Menetelmä: Aaltomenetelmä. Tavoitteena nähdä nykytila oman toiminnan kautta, ei ulkoa opeteltujen trendien kautta.

Ryhmä 1: Julkinen sektori

1. Nouseva trendi

Sektoriajattelu poistuu
Kulttuuripalveluilla kysyntää hyvinvointipalveluina
Kylämeininki, talkoomeininki
Ite tehä
Kulttuuriperintö, juuret, identiteetti
Ulkoistaminen lisääntyy
Jengi haluaa tehdä jotain konkreettista yhdessä, sähköinen maailma saavuttanut kulminaatiopisteen.
Hyvinvointipalvelut (kulttuuripalveluilla on kysyntää tulevaisuudessa)
Yhteisöllisyys
Retrotekeminen. Duunataan kotona, perhe

2. Vallitseva trendi

Monikulttuurisuus
Osallistuminen
Elämyshakuisuus
Keskittyminen isompiin keskuksiin
Ulkopuoliset hankkeet
Globaalisuus
Kaupungistuminen

3. Laskeva trendi

Turha sektoroituminen
Massatuotanto, massatapahtumat.
Paikalliset juuret häviävät -ajattelu

Ryhmä 2. Yrityssektori

1. Nouseva trendi

Pienyritysten tukeminen: kulttuurialan yritys työllistää myös muita
Fanimarkkinointi
Asiakaslähtöisyys
Yritysyhteistyö
Ympäristötietoisuus
Teini-ikäisten määrä

2. Vallitseva trendi

Digimaailma ei riitä
Kädentaidot
Suuret ikäluokat
Innovaatio
Tuotteistaminen. Konseptointi > palvelut, tapahtumat, projekteja jopa, yhteistyökuvioita, asiasältöjä
Osallistaminen. Messuilla esim. messuvieraat saivat lähettää kavereille tervehdyksiä postikorteilla, kouluille työpajat esim. tanssin alalla

3. laskeva trendi

Dynaaminen
Kerskakulutus
Sponsorointi
Medenaatti

Ryhmä 3: Non-profit -sektorin toimijat

1. Nouseva trendi

Käsityöblogit, DIY: digimaailma tukee fyysistä
Taidemuotojen välisten raja-aitojen kaatuminen
Taiteilijoiden voimaannuttaminen vs. tuotteistaminen
Rajoja ylittävien kokemusten hakeminen (yleisö)
Taloudellinen paine (julkinen raha) > uudet yhteistyömallit

2. Vallitseva trendi

Muutosvastarinta, pelätään julkisen rahan loppumista. rahan määrä on vakio, mutta tekijöitä on liikaa.
Ollaan puututtu kapitaaliin näkemättä, että millä tavalla tahansa tavalla toteutetulla toiminnalla on kaikenlaisia vaikutuksia
Peltään "juhlan" loppumista

3. laskeva trendit

Tekijänoikeudet perinteisessä mielessä

Olen vastaava tuottaja kaupunkikulttuuriyksikössä. On vuosi 2020 ja syksy. Vastuualueenani on viisi kulttuuritaloa Helsingissä. Linjaamme toimintojamme yhdessä ja koordinoimme toimintaa. Työ on alkanut sujua hyvin. Kaupungin kulttuuriset toimijat eri hallintokunnista yhdistyvät yhdeksi kulttuuripalvelujen tuotannoksi, joka taasen kuuluu kaupungin hyvinvointipalvelujen alaisuuteen.

Helsingin kaupunki uudisti organisaatiotaan vuonna 2017. Muutos oli raja. Perinteiset hallintokunnat lakkautettiin ja organisaatorakennetta muutettiin enemmän asiakaslähtöisesti. Kulttuuripalvelut nähdään vahvana osana kaupungin hyvinvointipalveluja. Ratkaisusta koituu myös säästöä kaupungille, koska päästiin eroon päällekkäisyyksistä ja toiminta tehostui.

Lisäksi nähtiin vahvana etuna yksityisen kulttuurisektorin kanssa tehtävä yhteistyö. Omalla sektorillani vastaan pienten ryhmien marginaaliryhmien toiminnasta, sekä uusien ilmiöiden esille tulosta. Kaikki sujuu hyvin markkinointi tapahtuu yhteistyönä ja on näkyvää. Kävijämäärät ovat kasvaneet rajusti. Helsingiläiset rakastavat kulttuuria ja taidetta ja kaupunki on saavuttanut johtavan aseman eurooppalaisena kulttuuri-kaupunkina.

Tulevaisuuden tuottaja
Lauantaina 15.1.2011
Signaalikartta

Merkkien selitykset

aihe	lihavoitu
ristiriita	→ ←
yhteys	-----
tärkeä kutun kannalta	*

2020 vallitsevat arvot tällä paperilla

24/7

- Palveluiden merkitys kasvaa Kutussa

Signaalit:

Valvominen

Kotona työskentely

- Palveluiden kehittäminen

Signaali:

* Osta lippu oopperaan + lastenvahti(24h)

→ laajenee

→ syvenee aina vaan...

Parempi "Helpompi" elämä purkista

→ ← 24/7

- Henkilökohtainen / helppo elämä (vaikka purkista)
- Välineellistynyt?
- Vastuullinen elämä ??????
- Keep it simple
- Funktionaaliset tekstiilit / superfoodit
- Yritysten vastuu (eettisyys) MISSÄ EPÄREILU KAUPPA?
- Yksityiselämän eettiset ja ekologiset valinnat
- Minä keskiössä

Signaalit:

Puuhalomat stressaavat

"Kotoilu ja paikallisuus"

Hyvinvointia teksteistä
Yksilöidyt keikat kotisohvalle
Pharmageddon
Superfood: terveyttä ruuasta
Eutanasiapilleri

Elämys

- onko kaipuuta juurille?
- erilaisuuden kaipuu?
- tuntuu joltakin
- 24h
- tekniikka
- pikaelämys NYT
- ihminen etsii omia rajojaan
- kyllästyminen nopeasti
- aidot kokemukset
- ihmiset yksinäisiä, ajautunut pois "alkukantaisuudesta"
- pinnallisuus

Signaalit:

*Ateneum auki yöllä

Matkailu ja yhteiskuntavastuu yhdessä

Elämyksiä slummeista

*Golfia Pariisin öisillä kaduilla

Make it simple

*Työn katselu kiinnostaa

Signaalit:

Leffat jälleen ilman 3D laseja

Suomi-metalli yhteistyöllä maailmalle

Ilmaisseminaaria ja luxusta virkamiehille

"Hyvinkään sairaala on laittanut naisten synnytysosaston katon taidetta..."

Open source elokuva

Open source Star Wreck hittileffa

Thriellerin joukkotanssin ennätys

Osallistumisen keinot ja väylät

Taiteilijaverotus joustavammaksi

"Virtuaalinen kulttuuripolku on kaikille avoin palvelu..."

Taide vie urheilulta yleisön?

Ooppera jalkautui senioritaloihin

"Citi unveils high-tech U.S. bank"

Artisti paikalle hologrammina

Taiteilijaverotus joustavammaksi

Tekniikka → moniaistisuus

Kulttuuri jakutuu arkeen ja maailmalle

- "Pinnalliset kirjat"
- digipaasto
- "Olet hologrammina" toisten kanssa? (kehityssuunta)
- Miksi meidän halutaan olevan hyvin impulsiivisia, nopeita päättäjiä
- nettiyhteistöt tapaavat toisiaan

Signaalit:

Käsin tunnusteltava hologrammi

ambient design
Raaka-aine vähenee

2020 talojen tuotettava oma energia (***) Eko)
Tuhkapilvi opettaa pitämään jalat maassa

Kansalaisyhteiskunta

Paremmen elämän, vastuullisen elämän signaalit vähissä + ekologisten uhkien huomioiminen yhteiskuntatasolla, politiikka, jne.

Eko, aitous: näyttävä aidosti itsestään

----- **Parempi "Helpompi" elämä purkista**

- kuluttajan arvot
- onko tulevaisuutta, onko jo nyt?
- kestävä kehitys
- nähdään selvemmin nyt, mutta ei vielä mene täysin läpi mm. yritysmaailmassa
- käytäntö!
- kaikkien aktiivisuus
- pitää tulla pakko
- messumatot!
- kotitaloudet kierrättää...kaatopaikalle!

Signaalit:

Oikeaa voita

Tavarankuljetusta polkupyörällä

Tuunaus tuli jäädäkseen? (Itse tekeminen, arvot, työpajat)

Vaihtoehtoja - "Saasteeton maailma unelmana"

Vuoden Rillipää seksikkyyden symboli

Porkkanamafia laajenee (Ei boikotointia!(?))

Muovi - "Kulutustottumukset muuttuvat"

Ekokierrätysmateriaalit suosiossa

Tilat uusiokäyttöön helpommin, koska uutta ei rakenneta

----- **Eko, aitous**

- paikallisuus / muutkin kuin aktivistit
- kauppakeskukset (pienet, kaupunkien keskustoissa)
- museot
- teollisuusrakennukset
- toimistotilat
- lähiöiden pienyritykset
- SQUAT-bileet (Lontoo, kerrostalon valtaus 12/2010)

Signaalit:

Tehtaista asunnoiksi

NY tilat uusiokäyttöön taantuman myötä

* Yhteisöllisyys: Fyysinen yhteisöllisyys lisääntyy 2020 mennessä

Signaalit:

Sinkkotaloudet

Vuorovaikutteinen virtuaalitaide

Crowdsourcing

Pää ei kestä olla kotona (yhteisöllisyys – vertaisryhmät)

Lahjoita ostoksesi heti tuoreeltaan?

***Aktiiviasumista senioreille ruotsalaisittain

Yhteisöllisyys ja toisen kohtaaminen
mammappappa.com (yhteisöllisyys – omat ryhmät)
Urban Office / Coworikin
Facebookin penetraatio
Sinkkupaloudet

Helppouden talous

Signaalit:

Muuttovalmis talo
Huoltovapaat sukset
Koti kauppakeskuksessa
Kestävä kehitys, tiedemies ei jaksa
Taide tulee lähelle

* Neljäs sektori (kasvaa)

----- Yhteisöllisyys

----- Eko, aitous

- Omaehtoinen vapaaehtoinen toiminta lisääntyy
- ei haluta sitoutua järjestön toimintaan
- toiminnan tulee olla vapaata, omaehtoista, ehkä nopeasti muuttuvaa, monipuolista, hetkellistä, erilaista

Signaalit:

Neljäs sektori nousussa
Yritykset talkoovoimana
"Ikääntyvät vapaaehtoistyössä ja muualla"
Oravan nahoista palveluiden vaihtoon

Fanit tekevät itse / Fanikulttuurin uudet muodot

----- Yhteisöllisyys

- remix-kulttuurin laveneminen, mm. "Star Wars Uncut"

Signaalit:

Keski-iässä Hair-musikaalia
Opiskele taloustiedettä zombie-pelin avulla
Kickstarterissa yleisö rahoittaa
Radiohead fans publicerar egen video

Elämän kuuluu olla epäviressä? + ja - = Ying & Yang

- Yhteiskunta laitostuu, muut ovat vastuussa minun hyvinvoinnista (en halua olla töissä, mutta on työnantajan vastuulla irtisanoa → kunnian ihmisiä ei enää ole! Passiivisuus leviää!
- Kaikki pitäisi tuottaa valmiiksi minulle
- Todellinen pullamössösukupolvi on vasta nyt!
- Mä vaan lumilautailen
- Pitäis heti saada johtajan palli
- saavutukset saatava ilmaiseksi

Signaalit:

Nuoret järjestöpassiivisia
Uteliaisuus oppiaineeksi kouluihin
Oma toimittaja –palvelut Suomeenkin?
Tiedon sirpaloituminen ja infoähky

Sananvapaus, kommunikointi: lisääntyä ja teot

- Paljon eri välineitä, kommunikointi vapaata
- Uudenlainen vastuu?
- Viestinnän pinnallisuus / harkitsemattomuus / julki-suushakuisuuden lisääntyminen
- Jakautuminen / eriarvoisuus, "Kiina-sensuuri", vähemmän teknologiset ma

Signaalit:

YouTube hakukoneessa

Facebook main-stream mediaksi?

Facebookissa kerrotaan totuuksia?

Kiina kielsi yksityisvustojen perustamisen

IRRALLINEN SIGNAALI:

Monikulttuurinen ilman maahanmuuttajakin

* Eriarvoisuuden lisääntyminen

→ ← Elämän kuuluu olla epäviressä

- pitää pitää mielessä
- hyvinvointivaltion alasajo

Signaalit:

Kasvoja peittävät vaatteet pannaan?

KELA-kortti

Luksus käy kaupaksi

Etabloituvatko uudet vähemmistöryhmät

Opetushenkilökunnalle suunnattu paja 26.1.2011

Ryhmätehtävä: vaihe A (klo 10.45 – 13.15)

Laatikaa ryhmässä synopsis dokumentaariseen tai fiktiiviseen lyhytelokuvaan, joka kertoo kulttuuritapahtumaa organisoivan henkilön päivästä vuonna 2020. Tekstin tulee olla (suosituspituus 1 sivu) suorasanainen täydellisin virkkein kirjoitettu tarina-aihiö. Tarinan voi kirjoittaa minämuodossa tai 3. persoonassa.

Tarina alkaa tilanteesta, jossa keskushenkilö **on saanut pari tuntia sitten puhelun, jota hän oikeastaan osasi odottaa**. Missä ollaan? Mikä päivämäärä? Mikä tapahtuma on kyseessä? Ja ennen kaikkea: **mitä on tapahtunut ja mitä tapahtuu seuraavaksi?** Päähenkilön lisäksi tarinassa voi esiintyä muita henkilöitä (asiakkaita, työkavereita, harjoittelijoita, talkooväkeä, organisaation hallinnon edustajia, sponsoreita ym.). Kuvatkaa myös toimintaympäristöä sikäli, kun se on tarinan kannalta olennaista.

Jokaiselle ryhmälle arvotaan myös oma viitesana (sanat: matkailu, verkostot, lainsäädäntö, koulutus, yhteiskuntavastuu), jonka täytyy jollakin tavalla nivoutua tarinaan. Pääteema sen ei tarvitse olla. Kirjoittakaa niin, että jokainen ryhmäläinen vuorotellen vastaa kirjaamisesta, esim. kiertävällä vuorolla kappale kerrallaan.

Aikataulu: Työ alkaa alkubriiffin ja ryhmiin jakautumisen jälkeen n. klo 11.00. Synopsiksen tulee olla valmis klo 13.15 mennessä. Ryhmä voi itse päättää lounasaikansa tämän aikataulun puitteissa, kunhan on palattu omaan ryhmätyötilaan klo 13.15 mennessä.

Ryhmätehtävä: vaihe B (klo 13.15 – 13.45)

Palatkaa vielä tarinanne tapahtuma-aikaan: keskustelkaa mitä muuta maailmassa tuona päivänä tapahtui. Mikä oli päivän pääuutinen maailmassa? Täsmäntäkää päähenkilönne taustaa: mikä hän on koulutukseltaan ja minkälaista aiempaa työkokemusta hänellä on? Mitä hän ajattelee päivän pääuutisesta? Onko sillä vaikutusta hänen työnsä kannalta?

Tallentakaa synopsis sekä lyhyet vastaukset vaiheen B kysymyksiin ja toimittakaa Juhalle tikulla tai sähköpostitse. Valmistautukaa vaiheen A purkuun valitsemalla lukija/lukijat synopsiksellenne.

Ryhmätehtävän vaihe C (klo 13.45 – 14.45)

Ryhmät esittävät elokuvasynopsiksensa toisille ryhmille lukien valmiin tekstin ilman johdantoja tai selityksiä.

Jos jää aikaa: pari Tuottaja2020 – hankkeessa tulevaisuustarinoiden pohjalta tuotettua digitarinademoa.

Jos jää vieläkin aikaa: loppukeskustelu.

Tarinapaja pitkässä verstatoteutuksessa 15.12.2010

Juha 40 v. on JCDecaux:in markkinointipäällikkö, tehnyt markkinointiuraan yli 15 vuotta samalle työnantajalle. Eronnut, kaksi noin 10-vuotiaasta lasta aikaisemmasta avioliitosta Marin kanssa. Lapsista yhteishuoltajuus ja vuoroviikot hoidossa. Naimisissa Timon kanssa, 35 vuotta, 6 vuotta yhdessä, naimissa 3 vuotta. Opiskellut insinööriksi, sen lisäksi sivuaineopintoja markkinoinnissa. Juhalla on huono omatunto siitä että hän viettää liian vähän aikaa lastensa kanssa. Puoliso elää huolettomasti ja välillä irroitellen. Juha haluaisi olla elämänsenteeltään enemmän niin kuin puolisonsa, mutta aina sitä yrittäessään tuntee itsensä ulkopuoliseksi, koska ei koe olevansa osa puolisonsa sosiaalista todellisuutta. Hän haluaisi myös parantaa välejään ex-puolisoonsa ja ystäviinsä joihin on menettänyt yhteyden. Asuu Vuosaarella, lähellä ex-vaimonsa kotia. Lapsilla lyhyt matka kouluun molemmista kodeista.

Juha palkkaa Life coach tiimin (kulttuurituottaja ja psykologi) vuodeksi toteuttamaan itselleen kokonaisvaltaisen elämänmuutoksen. Sama tyytymättömyys ja ulkopuolisuuden tunne on seurannut Juhaa työpaikasta ja parisuhteesta toiseen. Hän ei osaa eikä jaksa muuttaa omaa käyttäytymistään. Hän tunnistaa itsessään jatkuvan epä mukavuuden tunteen ja haluaa lähteä tämän palvelun avulla etsimään syvempiä arvoja ja tyytyväisyyden tunnetta.

Juha on neuvotellut itselleen vuoden ajaksi lyhennetyt työviikon. Life coach tiimi saa Juhan määrittämässä, ajallisissa parametreissa täyden vapauden tuottaa Juhalle uudenlaisia, (arkisiakin) elämyksiä ja ärsykeitä, joiden kautta haetaan hivuttautuvaa muutosta Juhan elämänsenteeseen. Tasaisin väliajoin toistuvat interventiot katkaisevat Juhan fakkiutuneet rutiinit. Kulttuurituottaja vastaa elämysten ja ärsykkeiden suunnittelusta psykologilta saamiensa ohjenuorien perusteella. Psykologin kanssa käytävät keskustelut taas pakottavat Juhan pohtimaan elämäntilannettaan syvällisemmin ja etsimään ratkaisuja aktiivisesti. Kela

työnantaja korvaa psykologin osuudet. Juhan kustannettavaksi jää kulttuurituotannon osuus. Juha on saanut isänsä poismenon jälkeen perinnön ja päättää sijoittaa osan näistä varoista elämänmuutokseen, jonka hän näkee pääomana tulevaisuutensa elämänlaadulle.

Life coach palvelut toteutetaan aina kustomoidusti, asiakkaan aika- ja varallisuusresurssit sekä sidosryhmät (perhe, ystävät, työyhteisö jne.) huomioiden.

Juha haluaa kokea uudenlaisten asioiden syntyä, voiton ja pettymyksen tunteita ja oivalluksen hetkiä kuitenkin niin että nämä asiat integroituisivat hänen jokapäiväiseen elämäänsä. Hän haluaa katkaista jatkuvan ulkopuolisuuden ja pettymyksen tunteen sekä kiireen. Hän haluaa oppia uudenlaisen tavan tarkkailla ympäristöön sekä löytää uudenlaisia keinoja vaikuttaa todellisuuteensa.

Life coach tiimi tulee noutamaan Juhan työpaikalta klo 16. Juhaa jännittää. Hän on halunnut tätä muutosta, mutta ei itse uskalla ottaa ensimmäistä askelta. Juha haluaa elämäänsä totaalista muutosta. Hän on aikaisemminkin edennyt suurten irtirepäisyjen kautta: avioero, uusi parisuhde jne. Juha vielä ei ymmärrä sitä että todellinen muutos tapahtuu elämässä vain integroimalla haluttavat asiat pitkäkestoisin rutiineihin (behavioristinen terapia). Juha hakee tyydytyksen ja täyttymyksen tunnetta palkkaamalla toiset toteuttamaan itselleen elämänmuutoksen. Life coach tiimin tehtävä on vuoden aikana saada Juha ymmärtämään että muutos lähtee hänestä itsestään, pienistä asioista, silmien auki pitämisestä hiljaisille signaaleille. Psykologi ja kulttuurituottaja astuvat sisälle Juhan toimistoon. Juha tapaa psykologin ensimmäistä kertaa. "Nyt aloitetaan, meille on varattuna kelomökki Sipoonkorvesta. Mennään pais-tamaan makkaraa ja kartoittamaan muutostarpeitasi niin pitkäksi aikaa kuin tarve".

LÄHTEET

Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

EVAn Globaalit Skenaariot. Tulevaisuuden Pelikentät (2009). Saatavilla: <http://www.eva.fi/julkaisut/evan-globaalit-skenaariot-tulevaisuuden-pelikentat/1565/>

Finpron Luovan alan trendit. http://www.cupore.fi/documents/Trend_Pulse_for_Creative_Industries.pdf. Luettu 17.3.2011.

Futurix-ympäristö (2011). Tulevaisuuden tutkimus. [web-sivusto]. Saatavilla: http://www.futunet.org/fi/materiaalit/tutkimus/04_kasitteet/kasitteita_s-1, luettu 15.2.2011

Hakkarainen K, Lonka K & Lipponen L. (2000). Tutkiva oppiminen. Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. Helsinki, WSOY.

Halonen, Katri (2005). Visioita ja valintoja. Tapahtumatuotannon tulevaisuus helsinkiläisten tuottajien arvioimana. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämässätiön julkaisuja 10/2005. http://www.cupore.fi/documents/CUPORE_10_Visioita_ja_valintoja.pdf

Halonen, Katri (2007). Yleismies jantusista festarispesialisteiksi? Tapahtumatuottajan toimenkuvat. Teoksessa Satu Silvanto (toim.) Festivaalien Helsinki – Urbanin festivaalikulttuurin kehitys, tekijät ja kokijat. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 139–144.

Halonen, Katri, toim. (2010). Kulttuuri kokoaa. Tapahtuma kulttuurin solmukohtana. Tuottaja2020 –hankkeen julkaisuja 2010: tuottaja2020.metropolia.fi/julkaisut

Halonen, Katri (2011). Kulttuuri katalysoi. Megatrendien tähtäminen kulttuurituotannon kentälle. Tuottaja2020 -hankkeen julkaisuja. <http://tuottaja2020.metropolia.fi/index.php?id=5>

Hiltunen, Elina Heikkojen signaalien lähteitä. <http://www.future.vuodatus.net/page/lahteita>

Hiltunen, Elina (2007). The Futures Window – A Medium for Representing Visual Weak Signals to Trigger Employees' Futures Thinking in Organizations. Kauppakorkeakoulun julkaisuja. Helsinki.

Hiltunen, Elina (2010). Weak signals in organizational futures learning. Acta Universitatis oeconomicae Helsingiensis. Väitöskirja.

Hirsjärvi, S. & Hurme H. (2001). Tutkimushaastattelu – Teema-haastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S & Remes, (1987). Suomalaisen koulutuksen tulevaisuudenkuvat. Keuruu: Otava.

Huttunen, Rauno (2003). Kommunikatiivinen opettaminen: indoktrinaation kriittinen teoria. Jyväskylä : Minerva : Jyväskylän yliopisto.

Jungk, R. & Müllert, N. (1987). Tulevaisuusverstaat. Suom. K. Vaara, Keskinäisen sivistyksen seura Suomen Lataamo, Helsinki.

Koppinen, M.-L. - Pollari, J. (1993). Yhteistoiminnallinen oppiminen - tie tuloksiin. Porvoo: WSOY.

Kotila, Hannu, toim. (2003). Ammattikorkeakoulupedagogiikka. Ajankohtaisia puheenvuoroja. Edita

Kuosa, Tuomo (2010). Futures signals sense-making framework (FSSF): A start-up tool to analyse and categorise weak signals, wild cards, drivers, trends and other types of information. *Futures* 42 (2010), p. 42–48.

Kuosa, Tuomo (2005). Heikko signaali vai merkityksetön kohina: Pattern management – ontologisesti uusi lähestymistapa heikkojen signaalien ja tarkasteluun ja tulkintaan, in Finnish]. *Futura* 4/2005, ISSN 0785-5494, pp. 115–120.

Kuusi, O. & Kamppinen, M. (2003). Tulevaisuuden tekeminen. Teoksessa Kamppinen, M. – Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.) (2003) *Tulevaisuuden tutkimus – menetelmät ja sovellukset*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 896. Helsinki. Toinen painos. 926

Luovan alan trendit (2009). Trend Pulse, FinPro. http://www.cupore.fi/documents/Trend_Pulse_for_Creative_Industries.pdf

Malaska, P. (1993). Tulevaisuustietoisuus ja tulevaisuuteen tunkeutuminen. Teoksessa Vapaavuori, Matti (toim.) *Miten tutkimme tulevaisuutta*. Acta Futura Fennica No. 5, Painatuskeskus, Helsinki, ss. 6–12.

Mannermaa, Mika (2004). Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus, WSOY.

Mannermaa, M. (1999). Tulevaisuuden hallinta. Skenaariot strategiatyöskentelyssä. WSOY, Porvoo.

Masini, E. (1993). *Why Futures Studies?* Grey Seal, London.

Medios - Osallistumisen ja tarinankerronnan työkaluja tools for participation and storytelling. Medios -hankkeen loppujulkaisu (2011). Saatavilla: http://medios.metropolia.fi/media/pdf/medios_loppujulkaisu.pdf

Mikkonen, Anu (2000). Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus. Kasvatustieteellisiä julkaisuja. Joensuun yliopisto.

Nuorten tulevaisuuskuvat 2008, Sitra, Tekes.
<http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Nuorten%20tulevaisuuskuvat.pdf?download=Lataa+pdf>

Nurmela, J. (2003). Tulevaisuusverstaas – Tulevaisuuden muovaamisen menetelmä. Teoksessa

Vapaavuori, M. & von Bruun, S. (toim.) (2003). Miten tutkimme tulevaisuutta? Tulevaisuuden tutkimuksen seura. Acta Futura Fennica No 5. Toinen uudistettu painos.

Puolimatka T (2002). Opetuksen teoria. Konstruktivismista realismiin. Helsinki, Tammi.

Rainbird, Marita & Lappalainen, Linda (toim.) (2007). Case Closed? Mundo-projektin loppuraportti.

Rubin, A. (1995). Ote huomiseen. Tulevaisuustietoisuus opetuksessa. Tulevaisuussarja 5. Tulevaisuuden tutkimuksen seura. Helsinki, Painatuskeskus.

Rubin, A. (2003). Pehmeä systeemimetodologia tulevaisuuden tutkimuksessa. Teoksessa Kamppinen, M. – Kuusi, O. & Söderlund, S.

(toim.) (2003) Tulevaisuuden tutkimus – menetelmät ja sovellukset. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 896. Helsinki. Toinen painos. 926 s.

Saloviita, Timo (2006). Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. Ps-kustannus.

Tynjälä, P. (1999). Oppiminen tiedon rakentamisena. Atena.

Uotila, P. (2010). Julkaisematon opetusmateriaali tulevaisuusvers- taassa Mikkelin Ammattikorkeakoulussa.

Vaara, K (1990). Mistä tulevaisuusverstaissa on kysymys? Teoksessa: Kunta ja asukkaat. YTK:n julkaisuja, 1990)

Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta (2011). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:8.

KUVAT

Kaikki piirroskuvat: **Laura-Maija Hero**

© Elle Is Oneirataxic (Flickr.com)	kansi
© JohnWilliamsphd (Flickr.com)	7
© gatieb50 (Flickr.com)	10
© RadarCommunications (Flickr.com)	12
Leena Björkqvist	14
Laura-Maija Hero	19
© TobiasMillauer (Flickr.com)	20
Aki Rahkonen	22
© JordanhillSchoolD&TDept (Flickr.com)	23
© TerryBain (Flickr.com)	28
Laura-Maija Hero sekä PowerPoint ClipArt (Aalto)	32
© neunerseb (Flickr.com)	33
© ehoyer (Flickr.com)	37
Laura-Maija Hero	39
© GreatBeyond (Flickr.com)	43
Timo-Pekka Heima (Mikkelin tori)	45
Pekka Uotila (työpaja-aineistokuvat)	45
Creative Commons (Flickr.com)	46
© Peter8800 (Flickr.com)	47
© xeeliz (Flickr.com)	49
Laura-Maija Hero	53
© [PHOTOWORLDSENSE] (Flickr.com)	58
© taberandrew (Flickr.com)	62
© Oscay (Flickr.com)	66
© RocketShip (Flickr.com)	69

ENGLISH SUMMARY

Sparks in Culture. Future Thinking as a Pedagogical Challenge. (Laura-Maija Hero 2011)

CULTURAL MANAGER 2020 is a cultural research project conducted in Finland. Cultural Manager 2020 project predicts the state of event production in 2020 and aims to recognize future challenges with respect to competence. The highlighted viewpoints consist of both insights of the cultural managers as well as the views of the surrounding professionals. The research process in the project aims at developing the national Bachelor's and Master's degrees in Cultural Management, as it simultaneously defines the skills needed in the future and discusses the competency profiles. This report deals with the future scenario work, and tries to find the pedagogical challenges encountered in the future workshops. Furthermore, the following questions are posed: what encourages the students and professionals think of the future? What kinds of methods best support increasing thoughts concerning the future?

The future scenario workshops were seen as a method to motivate people to proactively build their own future. The aim of the workshops was to increase shared knowledge and facilitate the participants' own experiences and bring latent thinking visible. The participants were seen as experts in their own fields, as most of them had been working as cultural managers for several years.

In CULTURAL MANAGER 2020 project, 24 future workshops were conducted by employing creative methods in 2010–11. Participatory methods were used to encourage the participants to take part in creative work and to share innovative visions to build future images. The workshops were observed and videotaped, and the workshop coaches and

participants were interviewed to gather research material for this report. The research material also includes the answers of two questionnaires and the output of the workshops: material related to future scenarios (texts, videos etc.) .

The key methods to conduct future workshops were as follows: "the weak signals' workshop"; "the tale workshop"; and "the digital workshop". In the weak signals' workshop, the participants were asked to collect weak signals and subsequently a deductive analysis was made together. In the tale workshop, the participants were asked to relate to a person and to write a story about this persons' day in 2020. In digital workshops (video workshops) these stories were edited with Windows Movie Maker to form audiovisual future scenarios. Several other methods were piloted, for example several months' long multi-method workshop and movie script workshop.

When creative methods are used to build future images, it is obvious that we are not looking for one truth. The polyphony of the views and visions provided a challenge for the workshop coach: it is important to hand over the mandate of the expert to the participants and let the participants openly share his insights and experience. It is important to free the participants from repeating the jargon (words) used by their superiors or gurus in the field, and encourage to reveal the true voice of the participants.

It seems that the most important learning outcome from the workshops were that you can actively influence your own future, and thus build your own future. Simultaneously, one can also indirectly build an industry's future. We are not randomly drifted into the future. We should know our customers wants, needs and the trends as well as other insights in the consumer markets. Proactive thinking of the future is one of the most important ways to direct our actions in the professional field and, therefore, we all can participate in building the field of culture.

Thus, our own proactivity requires our initiative so that we ourselves take responsibility for the consequences of our choices.

Embedding thinking of the future into the university studies would be very important. The future professionals should have practiced proactive future work already during the university studies and it should be an integral part of their competence portfolio. By actively searching for the shared knowledge concerning the future is of utmost importance also because of the consequent risk minimization in the field of culture and for building a strong base for innovation.

The future workshops as conducted in the Cultural Manager 2020 project could easily be applied into other fields, as well. A cultural manager could be the facilitator of the future workshops. Moreover, the professional identity of the cultural manager is built on motivating others for their best performance. This know-how should be included in the studies of cultural managers by embedding it explicitly into curricula of the Finnish Universities of Applied Sciences. That way the spark concerning thinking of the future could be ignited in the fields of culture and thus the future could be more predictable.

JULKAISUSUUNNITELMA

JULKAISUT LÖYDÄT OSOITTEESTA TUOTTAJA2020.METROPOLIA.FI

- Kulttuuri kokoaa. Kulttuuritapahtumien muuttuvat verkostot. Halonen (toim.) 2010
- Kulttuuri katalysoi. Megatrendien tärähtäminen tuotannon kentälle. Halonen 2011
- Kulttuuri kannattelee. Takulaisten näkemyksiä kulttuurituotannon tulevaisuudesta. Halonen & Teye 2011
- Kulttuuri kutoo. Yhteistyö ja verkostot vapaan kulttuurikentän tukena ja innostajana. Björkqvist 2011
- Kulttuuri kipinöi. Tulevaisuusajattelu pedagogisena haasteena. Hero 2011
- Kulttuuri kutsuu. Vapaaehtoiset tapahtumien voimavarana ja hengenluojina. Iso-Aho 2011
- Kulttuuri kyydittää. Kulttuuriekosysteemi ja matkailu. Uotila 2011
- Kulttuuri kokeilee. Ennakoinnin menetelmien arviointi. Hero 2012
- Kollektiivinen kulttuuri. Wiki avoimen hankehallinnon välineenä. Hero 2012
- Näkökulmia tuottajakoulutuksen nykytilanteeseen ja tulevaisuuteen. Mitchell (toim.) 2011
- Cultural Manager 2020. Visions of Future. Halonen & Hero (eds.) 2011
- Kulttuurituottaja-koulutuksen suuntaviivoja. Tuottaja2020-hankkeen loppuraportti. Halonen (toim.) 2012

Tässä tulevaisuusajattelua käsittelevässä puheenvuorossa tarkastellaan tulevaisuusverstastyöskentelyn pedagogista ulottuvuutta, verstaita asiantuntijatyöskentelynä sekä luovana toimintana. Kuinka tulevaisuusajattelua voisi juurruttaa kulttuurituotannon toimialalle laajemminkin? Voisiko tulevaisuusajattelu kipinöidä ammattikorkeakouluopetuksessa systemaattisemminkin?

LISÄTIETOJA: <http://Tuottaja 2020.metropolia.fi>

